

**MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO  
EKONOMIKOS IR FINANSŲ VALDYMO FAKULTETO  
MUITINĖS VEIKLOS KATEDRA**

**INGA BIELIAUSKIENĖ**

Magistrantūros neakivaizdinių studijų

Teisės ir muitinės bei mokesčių institucijų veiklos programa

**PPO REIKŠMĖ TARPTAUTINĖS PREKYBOS  
REGULIAVIME**

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas –  
doc. dr. Vladas Rimkus

Darbo konsultantas –  
prof. dr. Alfonsas Laurinavičius

Vilnius, 2008

# TURINYS

IVADAS.....	3
1. PPO ISTORINĖ RAIDA IR TEISINIS STATUSAS.....	5
1.1 Bendrasis susitarimas dėl tarifų ir prekybos.....	5
1.2 PPO įsteigimas ir struktūra .....	6
1.3 PPO funkcijos ir pagrindiniai veiklos principai.....	9
2. PPO PREKYBINIŲ GINČŲ SPRENDIMO MECHANIZMAS – KAIP TARPTAUTINĖS PREKYBOS REGULIATORIUS .....	12
2.1 PPO ginčų sprendimo procedūros atsiradimo istorija ir teisiniai pagrindai .....	12
2.2 PPO Ginčų sprendimo sistemos struktūra .....	15
2.3 PPO ginčų nagrinėjimo procesas.....	17
2.3.1 Bendrasis ginčų nagrinėjimo procesas.....	19
2.3.2 Apeliacinis procesas .....	22
2.3.3 Arbitražinis nagrinėjimas.....	23
2.4 PPO Ginčų sprendimo sistemos sprendimų įgyvendinimo būdai.....	23
2.5 Teisės normų konfliktai sprendžiant ginčus PPO sistemoje.....	26
3. PRAKTINĖ PPO SISTEMOJE NAGRINĖTŲ GINČŲ ANALIZĖ .....	28
3.1 Bendra PPO ginčų analizė .....	28
3.1.1 Ginčo šalys PPO ginčų nagrinėjimo procese.....	30
3.1.2 Ginčų nagrinėjime pritaikyti PPO susitarimai ir jų nuostatos.....	36
3.1.3 Pranešimai ir sprendimai ginčų nagrinėjime.....	44
3.2 Bylos dėl JAV taikomo Tęstinio 2000 m. dempingo ir subsidijų kompensavimo įstatymo analizė .....	47
IŠVADOS.....	55
LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	57
SANTRAUKA.....	62
SUMMARY .....	63
PRIEDAI .....	64

## IVADAS

Tarptautinė prekyba yra neatskiriama kiekvienos pasaulio valstybės vykdomos politikos dalis. Šalių padėtis pasaulinėje ekonomikoje ir prekių rinkose yra skirtinga, todėl pasitelkiami tarptautiniai daugiašaliai instrumentai, kurie reguliuoja ekonominius ir prekybinius santykius tarp valstybių. Vienas iš jų – Pasaulinė prekybos organizacija (toliau - PPO), įsteigta 1995 m. sausio 1 d. Marakešo susitarimu.<sup>1</sup>

**Darbo aktualumas.** Nors Lietuva PPO sistemai priklauso jau daugiau nei septynerius metus, mokslinių darbų, kuriuose išsamiai būtų analizuojami PPO veiklos aspektai, struktūrinių organų ypatybės, sprendimai, jų poveikis ir reikšmė tarptautinei prekybai, yra labai mažai. D. Žalimas (2001)<sup>2</sup> aptarė PPO istorinę raidą, teisinę organizacijos struktūrą ir principus. D. Bernatonytė (2007)<sup>3</sup>, O. G. Rakauskienė, R. Ginevičius ir R. Patalavičius (2005<sup>4</sup>, 2006<sup>5</sup>) analizuodami Lietuvos užsienio prekybą atskleidė PPO veiklos esmę, analizavo Lietuvos narystės PPO pranašumus ir trūkumus. M. Butkus (2002)<sup>6</sup> detalai ištyrė ir pateikė Lietuvos stojimo į PPO procesą, aprašė PPO struktūrinius elementus. Susipažinus su moksliniais Lietuvos autorių darbais, vienaip ar kitaip palietusiais mūsų analizuojamą temą, matome, kad juose gvildenami bendri klausimai: PPO istorinė raida, stojimo į organizaciją aspektai, veiklos principai, uždaviniai, bendrai aptariamai struktūriniai organai, tačiau nėra visapusiškai ir analitiškai pažvelgta į konkrečių PPO institucijų veiklą, jų teisinius ypatumus, poveikį tarptautinei prekybai, kas rodo būtinybę nagrinėti šią temą nuodugniai, atkreipiant dėmesį į atitinkamų PPO institucijų veiklos teisinius aspektus ir atskleidžiant daromą įtaką tarptautinei prekybai.

Magistrinio darbo tema „PPO reikšmė tarptautinės prekybos reguliavime“ yra plati ir ją galima nagrinėti daugeliu aspektų, tačiau darbo autorė, siekianti gauti teisės magistrą, PPO reikšmę tarptautinės prekybos reguliavime atskleis per vieną iš PPO struktūrinių elementų – Ginčų sprendimo sistemą.

**Darbo problematika.** PPO Urugvajaus raundo metu buvo sukurta Ginčų sprendimo sistema, kaip viena iš PPO tarptautinės prekybos reguliavimo priemonių, kurioje nagrinėjant ginčus tarp PPO šalių narių analizuojamos tarptautinės prekybos taisyklės. Tačiau ar šios sistemos egzistavimas nėra tik simbolinis, kaip veikia ginčų nagrinėjimo mechanizmas, kaip

<sup>1</sup> Kitaip dar vadinamas PPO steigimo sutartimi arba Baigiamuoju dokumentu, išreiškiančiu daugiašalių derybų dėl prekybos Urugvajaus raundo rezultatus.

<sup>2</sup> Žalimas D. Žaltauskienė-Žalimienė S., Petrauskas Z. ir kt. Tarptautinės organizacijos. Vilnius: Justitia, 2001. P. 591-599.

<sup>3</sup> Bernatonytė D. Tarptautinė prekyba. Kaunas: Technologija, 2007. P. 422-440.

<sup>4</sup> Ginevičius R., Rakauskienė O. G., Patalavičius R. ir kt. Eksperto ir investicijų plėtra Lietuvoje. Vilnius: Technika, 2005. P. 89-96.

<sup>5</sup> Rakauskienė O. G. Valstybės ekonominė politika (fiskalinė, užsienio prekybos ir socialinė politika): monografija. Vilnius: MRU leidybos centras, 2006. P. 401-408.

<sup>6</sup> Butkus M. Lietuva ir pasaulinės prekybos organizacija: magistro baigiamasis darbas. Vilnius: 2002.

dažnai šalys renkasi tokį ginčų sprendimo būdą, kiek bylų Ginčų sprendimo sistemoje išnagrinėjama per metus, kiek priimama sprendimų, kokie jie ir ar yra įgyvendinami, o kokių priemonių imamasi neįgyvendinimo atveju ir kokią reikšmę tai turi tarptautinei prekybai? Praktinių tyrimų ir esamos situacijos nežinojimas kelia abejones dėl PPO Ginčų sprendimo sistemos, o taip pat ir PPO, kaip tarptautinės organizacijos, siekiančios dar labiau institucionalizuoti savo struktūrą, reikšmės reguliuojant tarptautinę prekybą.

**Darbo objektas** - PPO Ginčų sprendimo sistemos indėlis į tarptautinės prekybos reguliavimą.

**Darbo dalykas** - PPO reikšmė tarptautinei prekybai.

**Darbo tikslas** - visapusiškai išanalizuoti PPO struktūrinio elemento – Ginčų sprendimo sistemos – esmę, veiklos aspektus ir atskleisti, kaip ji įtakoja tarptautinę prekybą. Siekiant magistro baigiamojo darbo tikslo, keliami tokie **tyrimo uždaviniai**:

1) remiantis moksline literatūra ir tarptautiniais teisės aktais atskleisti PPO istorinę raidą bei teisinį statusą;

2) išanalizuoti PPO prekybinių ginčų sprendimo mechanizmo, kaip tarptautinės prekybos reguliatoriaus, sistemą ir jo vaidmenį tarptautinėje prekyboje;

3) atlikti PPO ginčų analizę, apibendrinti duomenis ir pateikti jų vertinimą;

4) pateikti išvadas dėl PPO prekybinių ginčų sprendimo mechanizmo reikšmės tarptautinės prekybos reguliavime.

**Darbe naudojami metodai.** Lyginamasis istorinis metodas naudojamas tiriant PPO ir PPO institucijos – Ginčų sprendimo sistemos – raidą ir raidos metu galiojusius ir tebegaliojančius jų veiklą reglamentuojančius teisės aktus, taip atskleidžiant PPO ir Ginčų sprendimo sistemos vystymąsi, ypatumus ir reikšmę tarptautinei prekybai.

Lyginamasis metodas – juo naudojantis yra analizuojamos Ginčų sprendimo sistemoje sprendžiamos bylos bei tiriami PPO rėmuose priimti ir taikomi tarptautinę prekybą reglamentuojantys teisės aktai, taip parodant Ginčų sprendimo sistemos įtaką valstybių vykdomai prekybai.

Teisinių dokumentų ir mokslinės literatūros analizės metodai naudojami tiriant PPO veiklą reglamentuojančius teisės aktus, Ginčų sprendimo sistemoje priimtus sprendimus ir pranešimus, mokslininkų darbus bei prognozes tarptautinės prekybos reguliavimo srityje, tuo atskleidžiant Ginčų sprendimo sistemos ypatumus ir vaidmenį tarptautinėje prekyboje.

Statistinių duomenų analizės metodo dėka statistiniais duomenimis yra grindžiami darbe pateikiami faktai ir teiginiai.

Naudojantis loginiu ir apibendrinimo metodu sisteminami ir apibendrinami tyrimo metu, panaudojus prieš tai minėtus metodus, gauti duomenys ir formuluojamos išvados.

# 1. PPO ISTORINĖ RAIDA IR TEISINIS STATUSAS

## 1.1 Bendrasis susitarimas dėl tarifų ir prekybos

Idėja įkurti tarptautinę organizaciją, kuri plėtotų bei koordinuotų tarptautinę prekybą, kilo 1944 m. Bretton Woods'e (Jungtinėse Amerikos Valstijose, toliau - JAV) vykusios konferencijos metu.<sup>7</sup> Jungtinių Tautų Ekonomikos ir socialinių reikalų taryboje 1946 m. buvo priimta rezoliucija dėl Tarptautinės prekybos organizacijos (International Trade Organization) sukūrimo. Derybos dėl Tarptautinės prekybos organizacijos ir tarptautinės prekybos sistemos vyko trimis pakopomis: 1947 m. Niujorke ir Ženevoje ir 1948 m. Havanoje. 1947 m. buvo siekiama parengti Tarptautinės prekybos organizacijos įkūrimo chartiją, paruošti tarifų mažinimo planą ir daugiašalę sutartį su pagrindiniais prekybos principais, kuri buvo pavadinta Bendroju susitarimu dėl tarifų ir prekybos (General Agreement on Tariffs and Trade, toliau - GATT). Baigiantis 1947 m. buvo paruoštas GATT, kurio tikslas - palaipsniui liberalizuoti tarptautinę prekybą, ir 45 tūkst. susitarimų paketas dėl tarifinių nuolaidų, o 1948 m. Havanoje parengta ir pasirašyta Tarptautinės prekybos organizacijos įkūrimo chartija.

Tačiau derybų metu iškilo klausimas – kaip įgyvendinti GATT ir tarifų mažinimo planą nelaukiant kol Tarptautinė prekybos organizacija bus įsteigta. Sprendimas buvo priimtas pasirašius protokolą dėl laikino GATT ir tarifų mažinimo plano taikymo. Tačiau JAV, Havanoje vykusios konferencijos metu, atsisakė ratifikuoti Tarptautinės prekybos organizacijos chartiją dėl pernelyg ambicingų pastarosios tikslų liberalizuojant tarptautinę prekybą, todėl chartija neįsigaliojo. GATT, nors buvo numatytas ne kaip tarptautinė organizacija, o tik kaip dokumentas, pamažu ėmė atlikti tarptautinės organizacijos vaidmenį. GATT susitariančios šalys kasmet rengė susitikimus, buvo įtraukiami ir nauji nariai, GATT išaugo į tarptautinę organizaciją su būstine Ženevoje, o pats GATT dokumentas tapo organizacijos įstatais.

GATT turėjo „atsiradimo defektų“<sup>8</sup>, t.y. neturėjo teisinio subjekto statuso, nebuvo įtvirtintos procedūros ir organizacinė struktūra, jis buvo priimtas kaip laikinojo taikymo dokumentas, todėl kompetencijos, įgaliojimų, sprendimų priėmimo proceso, jų teisinio statuso daugiareikšmiškumas ir prieštaravimai buvo akivaizdūs.

Nepaisant GATT „atsiradimo defektų“, iki PPO įsteigimo 1995 m. buvo surengti devyni daugiašalės prekybos derybų raundai. Šie derybų raundai lėmė periodišką tarifų ir kitų prekybos barjerų mažinimą. Esminis GATT laimėjimas buvo sėkmingas tarifinių ir kitų prekybos barjerų sumažinimas pasauliniu mastu. Pirmųjų derybų raundų tikslas buvo tarifų mažinimas, netarifiniai

<sup>7</sup> The GATT years: from Havana to Marrakesh. [http://www.wto.org/english/thewto\\_e/whatis\\_e/tif\\_e/fact4\\_e.htm](http://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/fact4_e.htm); prisijungimo laikas 2008-09-14.

<sup>8</sup> Matsushita M. The World Trade Organization: law, practice and policy. - Oxford: Oxford University Press, 2003. P. 2-3.

barjerai derybų objektu tapo vėliau – Tokijo (1973-1979) ir Urugvajaus (1986-1994) raundų metu. Urugvajaus raundas baigėsi tarptautinės prekybos reguliavimo subjekto įsteigimu.

## 1.2 PPO įsteigimas ir struktūra

Idėja įkurti PPO buvo įgyvendinta paskutiniųjų GATT daugiašalių derybų, pavadintų Urugvajaus raundu, metu. 1993 m. gruodžio 15 d. buvo priimtas Baigiamasis dokumentas, išreiškiantis daugiašalių derybų dėl prekybos Urugvajaus raundo rezultatus, ir Sutartis dėl Pasaulinės prekybos organizacijos įsteigimo, kurie turėjo užtikrinti tarptautinės prekybos stabilumą.

Šalių, dalyvavusių daugiašalių derybų dėl prekybos Urugvajaus raunde, pritarimas Baigiamajam Urugvajaus raundo dokumentui reiškė, kad septyni derybų metai buvo sėkmingi. Baigiamojo dokumento pasirašymas ir ratifikavimas įvyko 1994 m. kovo 15 d. Marakeše (Maroke), jį pasirašė 120 šalių, dalyvavusių derybose, atstovai. Baigiamasis Urugvajaus dokumentas apima Sutartį dėl PPO įsteigimo, ministrų deklaracijas, nutarimus ir susitarimus. Pasirašydami Baigiamąjį dokumentą derybų dalyviai sutarė, kad imsis priemonių Sutarčiai dėl PPO įsteigimo bei jos priedams visose Urugvajaus raunde dalyvavusiose šalyse bei šalyse, įstojusiose į PPO iki 1995 m. sausio 1 d., ratifikuoti. Visos šalys, iki Sutarties dėl PPO įsteigimo priėmimo nebuvusios GATT susitariančiomis šalimis, turėjo surengti derybas dėl prisijungimo prie GATT ir tapti susitariančiomis šalimis, o šalims, nesančioms GATT narėmis Baigiamojo akto priėmimo dieną, turėjo būti nustatyta tvarka jų prisijungimui prie GATT ir Sutarties dėl PPO įsteigimo priėmimui<sup>9</sup>.

Sutartis dėl PPO įsteigimo yra vienas iš svarbiausių daugiašalių derybų rezultatų, ji sudaro pagrindą kitiems Urugvajaus raundo metu sudarytiems daugiašaliams susitarimams, kurie yra Sutarties dėl PPO įsteigimo priedai. Teisinis PPO veiklos pamatas yra 1994 m. redakcijos GATT, prijungiant naujai sudarytas sutartis, susitarimus ir sprendimus, o taip pat Generalinį susitarimą dėl prekybos paslaugomis (General Agreement on Trade in Services; toliau - GATS) ir Sutartį dėl su intelektine nuosavybe susijusių prekybinių aspektų (Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights; toliau - TRIPS).

PPO narėmis yra 152 valstybės ir Europos Bendrijos kaip tarptautinė organizacija.<sup>10</sup> PPO veiklą vykdo per tris struktūrinius organus: Ministrų konferenciją, Bendrąją tarybą ir sekretoriatą (žr. 2 priedą).<sup>11</sup>

<sup>9</sup> Baigiamasis dokumentas, išreiškiantis daugiašalių derybų dėl prekybos Urugvajaus raundo rezultatus // Valstybės žinios. 2001, Nr. 46-1620. 5 p.

<sup>10</sup> Members and Observers. [http://www.wto.org/english/thewto\\_e/whatis\\_e/tif\\_e/org6\\_e.htm](http://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/org6_e.htm); prisijungimo laikas: 2007-12-04.

<sup>11</sup> Pasaulio prekybos organizacijos įsteigimo sutartis // Valstybės žinios. 2001, Nr. 46-1620. IV str.

Ministrų konferencija yra pagrindinė ir aukščiausia valdanti institucija, kurioje dalyvauja visų PPO narių atstovai ir kuri yra šaukiama bent kartą per dvejus metus<sup>12</sup>. Jos metu nustatomos daugiašalio bendradarbiavimo kryptys, aptariama kitų dvejų metų PPO darbotvarkė ir tolesnė veikla reglamentuojant ir liberalizuojant pasaulinę prekybą. Ministrų konferencija turi nuolat veikiančius komitetus: Prekybos ir plėtros komitetą, Mokėjimų balanso komitetą, Biudžeto, finansų ir administracinį komitetą, Prekybos ir aplinkos komitetą bei papildomus, pagal daugiašalės prekybos susitarimus įsteigtus komitetus ir tarybas, kurie yra atskaitingi Ministrų konferencijai už jų kompetencijai priskirtų klausimų administravimą,<sup>13</sup> o taip pat teikia pranešimus Bendrajai tarybai.

Bendroji taryba susideda iš valstybių narių atstovų ir vykdo Ministrų konferencijos funkcijas laikotarpiu tarp konferencijų.<sup>14</sup> Taryba kontroliuoja PPO biudžetą, sprendžia ginčus, peržiūri skundus ir imasi būtinų priemonių sprendžiant ginčus tarp šalių narių, bendradarbiauja su kitomis tarptvyriausybinėmis ir nevyriausybinėmis organizacijomis. Ji atsakinga už šalių narių prekybos politikos priežiūrą ir apžvalgą. PPO struktūrą atspindi trys esminiai šalių narių susitarimai: dėl prekybos prekėmis, paslaugomis ir intelektinės nuosavybės teisėmis. Bendrojoje taryboje šiuo pagrindu veikia Prekybos prekėmis taryba, kuri prižiūri GATT ir jį papildančių susitarimų vykdymą ir veikimą, Prekybos paslaugomis taryba, prižiūrinti GATS įgyvendinimą ir Prekybos intelektinės nuosavybės teisėmis taryba, kuri vykdo TRIPS priežiūrą. Šios tarybos turi teisę steigti komitetus ar kitas būtinas pavaldžias institucijas, kurie teikia ataskaitas ir pranešimus Bendrajai tarybai. Komitetus sudaro kiekvienos šalies narės atstovai.<sup>15</sup> Bendroji taryba yra atsakinga už dviejų svarbių institucijų veiklą - Ginčų sprendimo tarybą (Dispute Settlement Body, toliau - GST), kuriai priklauso ir grupė ekspertų, kurie peržiūri ginčus kaip Apeliacinis komitetas, ir už Nuolatinę PPO šalių narių vykdomos prekybos politikos apžvalgos įstaigą.<sup>16</sup>

Sekretoriato būstinė yra Ženevoje (Šveicarija), jam vadovauja Ministrų konferencijos skiriamas generalinis direktorius<sup>17</sup>. Sekretoriatas veikia nuolat ir yra atsakingas už PPO organų veiklą, t.y. atlieka administracinį darbą. Jis ruošia sprendimų projektus, kuriuos priims PPO organai, teikia informacinio pobūdžio konsultacijas.

*Lietuva ir jos dalyvavimas PPO veikloje.* 2001 m. birželio 1 d. Lietuva tapo oficialia PPO nare. Lietuvos vykdomos užsienio prekybos politikos teisinis pagrindas yra Europos Bendrijos steigimo sutartis ir Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministro patvirtinti metmenys (toliau – Metmenys).

---

<sup>12</sup> Pasaulio prekybos organizacijos steigimo sutartis // Valstybės žinios. 2001, Nr. 46-1620. IV str. 1 d.

<sup>13</sup> Ten pat, IV str. 7 d.

<sup>14</sup> Ten pat, IV str. 2 d.

<sup>15</sup> Ten pat, IV str. 5 d.

<sup>16</sup> Ten pat, IV str. 3, 4 d.

<sup>17</sup> Ten pat, VI str. 1 d.

Lietuvos išsipareigojimai PPO nebuvo identiški ES išsipareigojimams PPO, todėl nuo narystės ES datos Lietuva perėmė ES išsipareigojimus. Metmenų 21 p. reglamentuojama, kad Lietuvos užsienio prekybos politikos funkcijos, 2004 m. gegužės 1 d. Lietuvai tapus ES nare, buvo perduotos Europos Komisijai. O tai reiškia, kad ES bendroji prekybos politika yra išskirtinė Europos Bendrijų kompetencijos sritis. Lietuva įsijungusi į ES bendrąją užsienio prekybos politikos erdvę perėmė visus ES sutartinius santykius su trečiosiomis šalimis ir tarptautinėmis organizacijomis bei ES taikomus instrumentus trečiosioms valstybėms.

Lietuvai tapus ES nare pasikeitė jos prekybos režimas ir nuo tada yra taikomi vieningi su visomis ES narėmis muitų tarifai bei prekybos instrumentai. Lietuva prisideda prie ES prekybos politikos formavimo dalyvaudama ES Tarybos ir Europos Komisijos komitetų ir darbo grupių veikloje, palaiko dvišalius santykius su Europos Komisijos ir ES šalių atstovais. Lietuvos prioritetai užsienio prekybos politikos srityje glaudžiai susiję su ES vykdoma bendrąja prekybos politika. Lietuva užtikrina, kad Lietuvos gamintojai ir eksportuotojai galėtų pasinaudoti esamomis tarptautinės prekybos sąlygomis, naujai atsirandančiomis galimybėmis trečiojoje šalyse ir siekia, kad konkurencija būtų pagrįsta sąžininga prekybos praktika, būtų valdoma ir teisėta.

Būdama ES nare ir atstovaujama Europos Komisijos, Lietuva gali veiksmingiau ginti prekybinius interesus su prekybos partneriais. ES vaidmuo ir įtaka PPO yra žymiai didesnė nei kitų PPO šalių narių, nes Europos Komisija derasi visų ES šalių narių vardu. To teisinis pagrindas yra ES steigimo sutarties 133 str. Šiuo pagrindu Europos Komisija derasi valstybių narių vardu, su kuriomis konsultuojasi specialiai tam sudarytame komitete, pavadintame "133 straipsnio komitetu". 133 komitetas yra sudarytas iš visų valstybių narių ir Europos Komisijos atstovų. Jo svarbiausia funkcija - koordinuoti ES prekybos politiką. Komiteto susitikimuose aptariamos kiekvienos šalies narės prekybos politikos problemos.

Ši trumpa Lietuvos dalyvavimo PPO veikloje apžvalga rodo, kad narystė PPO Lietuvos prekybai suteikė stabilumą ir patikimumą, o tai yra reikšmingi veiksniai Lietuvos prekybos partneriams ir investuotojams.

PPO inicijuoti ir parengti susitarimai yra tarptautinės prekybos pagrindas, sudarantys sąlygas pasaulinės prekybos liberalizavimui. Organizacijos tikslai įgyvendinami ir pagrindiniai veiklos principai užtikrinami per jos struktūrinius organus – Ministrų konferenciją, Bendrąją tarybą ir sekretoriata, kurie susideda iš valstybių narių atstovų ir vykdo jiems priskirtas funkcijas.



### 1.3 PPO funkcijos ir pagrindiniai veiklos principai

PPO susitarimai apima platų daugiašalės prekybos sričių spektrą: žemės ūkį, tekstilę, telekomunikacijas, bankininkystę, intelektinę nuosavybę ir daugelį kitų. PPO reguliuoja apie 97 proc. pasaulinės prekybos.<sup>18</sup> Visos valstybės narės siekia pagrindinių PPO tikslų – šalinti kliūtis, trukdančias laisvai plėtoti prekybą ir sukurti efektyviai veikiančią prekybos ginčų sprendimo mechanizmą. PPO vykdo funkcijas, kurios užtikrina laisvesnę prekybą, t.y. įgyvendina prekybinius susitarimus, rengia susitikimus, kurių tikslas yra aptarti prekybos sąlygas, sprendžia prekybinius ginčus, stebi valstybių vykdomą nacionalinę prekybos politiką, bendradarbiauja su kitomis tarptautinėmis organizacijomis bei teikia techninę pagalbą ir konsultuoja besivystančias šalis.

Visos PPO narės prekiauja laikydamosi 38 GATT straipsniuose ir 28 PPO sutartyse išdėstytų prekybos taisyklių, kurios pasaulinę prekybos sistemą daro skaidresnę ir prognozuojamą. Praktikoje nusistovėję ir teisiškai įtvirtinti tokie pagrindiniai PPO veiklos principai:

*Didžiausio palankumo statuso arba nediskriminavimo principas.* Kiekviena PPO šalis narė turi vienodai palankiai traktuoti kitų narių prekybos partnerius, prekes ir paslaugas, t.y. jei vienai šaliai narei suteikiama ypatinga paslauga ar palankesnės sąlygos, pvz., žemesnė muito norma vienam iš šalies partnerių, tai tokios pat sąlygos turi būti suteikiamos ir visoms kitoms narėms<sup>19</sup>. Šis principas yra prioritetas tiek GATT, tiek GATS ir TRIPS susitarimuose. Didžiausio palankumo statusas netaikomas GATT nuostatas atitinkančioms muitų sąjungoms ir laisvosios prekybos zonoms bei besivystančioms šalims, tačiau tokios išimtys yra sureguliuotos ir taikomos pagal griežtas sąlygas.

*Nacionalinio režimo principas.* Prekės, patekusios į PPO narės rinką, turi būti traktuojamos ne mažiau palankiai, kaip lygiavertės vietos gamybos prekės ir paslaugos<sup>20</sup>. Minėta sąlyga taikoma ir užsienio bei vidaus paslaugoms, prekių ženklams, autorių teisėms ir patentams.

*Nacionalinės rinkos apsaugos principas.* Nustatyta, kad dėl importo tarifų ir nacionalinės pramonės vystymosi interesų šalys gali nustatyti apsaugą, kurią realizuotų tik per muitų tarifus, o ne vidaus prekybos politikos priemonės, į kurias įeina ir kiekybiniai apribojimai (kvotos), standartai ir kt. PPO narės gali iš dalies nesilaikyti įsipareigojimų pagal GATT siekdamas apsaugoti moralę, visuomenės sveikatą ar žmonių, augalų, gyvūnų gyvybę, apsaugoti patentus, prekių ženklus, autorių teises, saugodamos nacionalinį saugumą<sup>21</sup>, gali įvesti importo

<sup>18</sup>The WTO in Brief. [http://www.wto.org/english/thewto\\_e/whatis\\_e/inbrief\\_e/inbr02\\_e.htm](http://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/inbrief_e/inbr02_e.htm); prisijungimo laikas: 2007-12-04.

<sup>19</sup> Pasaulio prekybos organizacijos steigimo sutartis // Valstybės žinios. 2001, Nr. 46-1620. 1A priedo (GATT 1994) 1 str.

<sup>20</sup> Ten pat, 1A priedo (GATT 1994) III str., 1B priedo (GATS) 17 str., 1C priedo (TRIPS) 3 str.

<sup>21</sup> Ten pat, 1 A priedo (GATT 1994) XX str.

ribojimus siekdamas apsaugoti savo mokėjimų balansą<sup>22</sup>, įvesti apsaugos priemones, jei didelės apimties importas padaro žalą ar yra reali jos grėsmė vietiniams gamintojams<sup>23</sup>, 2/3 balsu dauguma sutarties šalys gali šaliai panaikinti tam tikrus valstybės įsipareigojimus pagal GATT (nuo 1955 metų, remiantis atleidimu nuo GATT įsipareigojimų, buvo atleista JAV nacionalinė žemės ūkio politika<sup>24</sup>), leidžiami importo ribojimai žemės ūkio ir žuvininkystės produkcijai, jei jie yra nacionalinės žemės ūkio politikos dalis.

*Stabilios ir laisvos prekybos principas* užtikrina, kad šalys narės taiko suderintus ir vienodus prekybos tarifus. Tarifai mažinami daugiašalių derybų metu ir negali būti padidinti<sup>25</sup>. Stabilumas ir prekybos numatomumas skatina prekybą, darbo vietų kūrimą, konkurencingumą. Prekybos barjerų mažinimas yra viena iš akivaizdžiausių laisvos prekybos priemonių. Tokie barjerai apima muitos mokesčius arba tarifus, tokius matus kaip importo draudimai ir kvotos.

*Sąžiningos konkurencijos principas.* Konkurencija pasaulinėje rinkoje turi vykti pagal sąžiningus, valstybių suderintus principus. Šis principas susijęs su subsidijų ir antidempingo priemonių naudojimu. Būtinumą reguliuoti daugiašalę prekybą lemia tai, kad gamybos subsidijavimas ir privilegijų suteikimas eksportuojamai produkcijai sukelia konkurencinę kovą pasaulinėje rinkoje. Tokių priemonių nustatymas vienoje šalyje iššaukia atsakomąją reakciją iš kitų šalių, kurios, jų manymu, patiria nuostolius. Tai priveda prie abipusio kaltinimo nesąžininga konkurencija, kompensacinių priemonių įvedimo. Todėl PPO siekia neleisti įvesti „karinių subsidijų“ ir kompensacinių priemonių naudojimo protekcionistiniais tikslais.

*Bendras kiekybinio importo ribojimo draudimas.* Tokie ribojimai dažnai pasireiškia prekyboje žemės ūkio produktais, tekstile, plienu ir kai kuriomis kitomis prekėmis. Išimtys galimos siekiant apsaugoti mokėjimų balansą<sup>26</sup> ir nukreipiant užsienio valiutos atsargų nutekėjimą, kuri iššaukia importuojamų prekių paklausa susijusi su vidaus gamybos padidėjimu<sup>27</sup>.

*Galimų veiksmų esant ypatingiems atvejams principas.* Kiekvienu atveju yra numatomos išimtys ir priėmimas „apsauginių taisyklių“. „Išimtys“<sup>28</sup> reiškia galimybę atšaukti konkrečią taisyklę, nustatytą PPO, jei tai paremta ekonominėmis ar prekybinėmis aplinkybėmis. „Apsauginės taisyklės“<sup>29</sup> numato galimybę nustatyti importui apribojimus ar laikinus tarifinių nuolaidų prekybiniuose santykiuose panaikinimus, kuriuos sąlygoja didėjantys importo kiekiai, sukelti ar galintys sukelti nuostolius konkuruojantiems nacionaliniams gamintojams.

<sup>22</sup> Pasaulio prekybos organizacijos steigimo sutartis // Valstybės žinios. 2001, Nr. 46-1620. 1A priedo (GATT 1994) XII str.

<sup>23</sup> Ten pat, XIX str.

<sup>24</sup> Žalimas D., Žaltauskienė-Žalimienė S., Petrauskas Z. ir kt. Tarptautinės organizacijos. Vilnius: Justitia, 2001. P. 595.

<sup>25</sup> Pasaulio prekybos organizacijos steigimo sutartis // Valstybės žinios. 2001, Nr. 46-1620. 1A priedo (GATT 1994) II str. 1 d.

<sup>26</sup> Ten pat, XII str.

<sup>27</sup> Ten pat, XVIII str. B skyrius.

<sup>28</sup> Ten pat, XXV, XXVII str.

<sup>29</sup> Ten pat, XIX str.

*Regioninių prekybinių susitarimų principas* numato, kad grupė šalių gali susitarti panaikinti arba sumažinti tarpusavio santykių barjerus. Tai leidžiama kaip didžiausio palankumo statuso principo išimtis esant tam tikroms sąlygoms ir laikantis nustatytų elgesio kriterijų<sup>30</sup>. Numatoma, kad regioninės prekybininkų grupės gali būti laikomos muitų sąjunga ar laisvoji prekybos zona. Tokiais atvejais muitai ir kiti prekybos barjerai tarp šalių, priklausančių tokiai grupei, turi būti panaikinti.

Nuo 1964 m. GATT besivystančioms šalims nustatė įvairias taisykles, kurios skiriasi nuo bendrų GATT prekybos principų. 1964 m. Ženevoje Jungtinių Tautų Generalinė Asamblėja sušaukė Jungtinių Tautų prekybos ir plėtros konferenciją (UNCTAD). Be išsivysčiusių šalių konferencijoje buvo atstovaujama ir 77 besivystančioms šalims, o pavadinimas „Grupė 77“ išlieka ir dabar, nors besivystančių šalių padaugėjo.<sup>31</sup> *Specialios nuostatos besivystančioms šalims* numato paskatinimą suteikiant pagalbą besivystančioms šalims ir nustatant joms kur kas palankesnes veiksmų sąlygas tarptautinėje prekyboje, o taip pat atleidžia šias šalis nuo abipusių išipareigojimų tarifų ar kitų prekybinių barjerų nustatymo ar sumažinimo. Tokijo raundo metu buvo priimta Bendroji preferencijų sistema, kuri nustatė prekybinius režimus besivystančioms šalims.

Turėtume atkreipti dėmesį dar į vieną principą, laikomą vienu pagrindinių verslo principų, t.y. principą „*laikas - pinigai*“. Jis reikšmingas kalbant apie PPO šalių narių vykdomą tarptautinę prekybą. Šalys narės prekiauja tarpusavyje pagal sudarytas tarptautinės prekybos taisykles, kurių dėka prekyba vyksta sparčiau ir šalys narės gauna siekiamą rezultatą. Vykstant pirkimo pardavimo procesui abi šalys suinteresuotos kuo greičiau ir palankesnėmis sąlygomis bei mažiausiomis sąnaudomis gauti prekę (paslaugą). PPO veikla yra nukreipta į šį procesą ir yra skirta kiek įmanoma geriau jį sureguliuoti. Šio principo laikymasis ypač svarbus PPO Ginčų sprendimo sistemos rėmuose, kai šalys narės siekia per kiek įmanoma trumpesnę laikotarpį išspręsti ginčą dėl tarptautinės prekybos taisyklių laikymosi ar taikymo.

Nediskriminavimo principas yra vienas iš pagrindinių PPO prekybos principų, kartu su kitais principais užtikrinantis paprastesnę, numatomą ir skaidresnę prekybą, kas veda link prekybos palengvinimo, darbo vietų kūrimo, geresnių prekių ir paslaugų vartotojams pateikimo ir vieno pagrindinių verslo principo „*laikas-p pinigai*“ užtikrinimo. Be to, yra būtinas tinkamas ir aiškus teisinis pagrindas PPO veiklai organizuoti, o apibendrinus aptartus aspektus matyti, kad PPO veiklos principai ir pagal juos veikiančios PPO teisės normos yra veiksnys, skatinantis tarptautinės prekybos vystymąsi ir liberalizavimą.

<sup>30</sup> Pasaulio prekybos organizacijos steigimo sutartis // Valstybės žinios. 2001, Nr. 46-1620. 1A priedo (GATT 1994) XIV str. III d.

<sup>31</sup> Žalimas D. Žaltauskienė-Žalimienė S., Petrauskas Z. ir kt. Tarptautinės organizacijos. Vilnius: Justitia, 2001. P. 595.

## 2. PPO PREKYBINIŲ GINČŲ SPRENDIMO MECHANIZMAS – KAIP TARPTAUTINĖS PREKYBOS REGULIATORIUS

### 2.1 PPO ginčų sprendimo procedūros atsiradimo istorija ir teisiniai pagrindai

PPO ginčų sprendimo procedūra atsirado ne iš karto, ji kilo iš ilgo ir sudėtingo proceso, prasidėjusio dar GATT veikimo pradžioje. Kol GATT buvo pasaulinis susitarimas, o ne organizacija, ginčų sprendimo instituto nebuvo galimybės įsteigti. 1947 m. GATT tekste apskritai nėra formuluotės „ginčų sprendimo procedūra“, tik XXII str. ir XXIII str. nustatyta bendra padėtis apie konsultacijų, skirtų ginčų sprendimui, organizavimą bei prekybinių privilegijų anuliavimą ir sumažinimą, kurios laikui bėgant tapo vienomis pagrindinių PPO sistemos koncepcijų.

GATT epochos pradžioje susitariančiųjų šalių skundus nagrinėjo ir rekomendacijas ruošė GATT atstovas.<sup>32</sup> Laikui bėgant paaiškėjo, kad toks ginčų „sprendimo“ mechanizmas nėra išsamus ir pakankamas, todėl tokia praktika buvo pakeista imant skirti darbo grupes, kurios peržiūrėdavo skundus ir pateikdavo paruoštus pranešimus susitariančioms šalims. Ginčo šalys dalyvaudavo darbo grupių susitikimuose, nors darbo efektyvumui tai nebuvo naudinga. Todėl 1952 m. buvo nuspręsta, kad ginčai būtų nagrinėjami kolegijoje, susidedančioje iš nepriklausomų ekspertų. Peržiūrėjusi ginčą kolegija ruošdavo pranešimą, kuris vėliau buvo pateikiamas susitariančioms šalims apsvastyti.

1964 – 1970 metais ginčų sprendimo procedūra GATT buvo sustabdyta.<sup>33</sup> To priežastis buvo Europos Ekonominės Bendrijos (toliau – EEB) vykdoma žemės ūkio politika ir preferenciniai prekybiniai susitarimai. 1960 m. išaugo GATT susitariančių šalių skaičius, ypač besivystančių šalių, kurios sudarė didesnę dalį GATT susitariančiųjų šalių. Kol besivystančios šalys kėlė išsivysčiusiems šalims politinius – prekybinius reikalavimus, pastarieji teikė pirmenybę peržiūrėti juos derybų metu ir neperkelti ginčų sprendimo į kolegijas.

Nuo 1970 m. jokių svarbių pakitimų GATT ginčų sprendimo sistemoje nebuvo.<sup>34</sup> Skundų kiekis, pateiktas kolegijų peržiūrai, buvo nedidelis. 1979 m. Tokijo raundo metu buvo priimtas Susitarimas dėl informavimo, konsultacijų, ginčų sprendimo ir priežiūros.<sup>35</sup> Šis dokumentas išsprendė daugelį klausimų, liečiančių GATT ginčų sprendimo procedūrą. Po Tokijo raundo peržiūrimų skundų skaičius išaugo, tačiau tai toli gražu nerodė efektyvesnio ginčų

<sup>32</sup> Смбатян А. С. Международные торговые споры в ГАТТ/ВТО: избранные решения (1952-2005гг.). Москва: Волтерс Клувер, 2006. С. 4.

<sup>33</sup> Там же.

<sup>34</sup> Там же, С. 5.

<sup>35</sup> Understanding regarding notification, consultation, dispute settlement and surveillance.

[http://www.wto.org/gatt\\_docs/English/SULPDF/90970178.pdf](http://www.wto.org/gatt_docs/English/SULPDF/90970178.pdf); prisijungimo laikas: 2008-08-25.

sprendimo mechanizmo veikimo. Ginčų sprendimo procedūra GATT vis dar turėjo daug trūkumų. Svarbiausi jų buvo:

1) kolegijų rekomendacijų patvirtinimui buvo būtinas visų susitariančių šalių konsensusas, o tai leido pralaimėjusiai bylą pusei užblokuoti pranešimą (teigiamo konsensuso taisyklė);

2) sutartys ir kodeksai, kurie buvo priimti GATT rėmuose, numatė skirtingas ginčų nagrinėjimo procedūras, kas lėmė procedūrų skirtingumą ir neaiškumą;

3) nebuvo numatytas laikotarpis, per kurį turi būti sudaroma kolegija ir atliekama skundų peržiūra, tai lėmė ilgus nagrinėjimo terminus.<sup>36</sup>

Tokie ir kiti trūkumai rodė, kad GATT ginčų nagrinėjimo procedūra nepakankamai efektyvi, negali užtikrinti PPO principų laikymosi ir turi būti iš pagrindų peržiūrėta. Kol kolegijų pranešimai buvo skirti atskiroms bylos aplinkybėms, jie neturėjo ryšio su kitais ginčiais.

Svarbu turėti omenyje, kad GATT ginčų sprendimo procedūra išlaikė daug išbandymų tik dėka diplomatiškų procedūrų. Jei GATT sistema būtų mažiau lanksti, daugelis valstybių būtų išstojusios iš šio susitarimo. GATT sėkmingai perėjo tapimo pasauline prekybos sistema procesą, peraugo į PPO, o GATT ginčų sprendimo precedentai tapo neatskiriama dalimi PPO teisinio lobyno.

Ministrų deklaracijoje, priimtoje Punta del Este 1986 m. rugsėjo 20 d.<sup>37</sup> atskiru punktu buvo numatytas klausimas dėl ginčų sprendimo mechanizmo efektyvumo didinimo, t.y. taisyklių ir procedūrų, skirtų įgyvendinti priimtus sprendimus, tobulinimo. 1989 m. buvo priimtas Susitarimas dėl GATT ginčų sprendimo taisyklių ir procedūrų tobulinimo<sup>38</sup>, numatantis arbitražinį nagrinėjimą. 1990 m. pradžioje susitariančios šalys pritarė principams, kurie turėjo tapti naujos Ginčų sprendimo sistemos pagrindu:

- 1) besąlygiška teisė įsteigti kolegiją;
- 2) pritarimas kolegijos pranešimams per funkcionavimo periodą negali būti blokuojamas, jeigu tik tai nenusprendžiama konsensuso būdu;
- 3) siekiant peržiūrėti kolegijos rekomendacijas, turi būti įsteigta apeliacinė instancija;

<sup>36</sup> Смбатян А. С. Международные торговые споры в ГАТТ/ВТО: избранные решения (1952-2005гг.). Москва: Волтерс Клувер, 2006. С. 6.

<sup>37</sup> Marrakesh declaration of 15 april 1994. [http://www.wto.org/english/docs\\_e/legal\\_e/marrakesh\\_decl\\_e.pdf](http://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/marrakesh_decl_e.pdf); prisijungimo laikas: 2008-08-25.

<sup>38</sup> Improvements to the GATT Dispute Settlement rules and procedures. [http://www.wto.org/gatt\\_docs/English/SULPDF/91420188.pdf](http://www.wto.org/gatt_docs/English/SULPDF/91420188.pdf); prisijungimo laikas: 2008-08-25.

4) kolegijos rekomendacijų neįgyvendinimo atveju šalis, kurios interesai buvo pažeisti, turi teisę imtis priemonių prieš šalį pažeidėją ir šios priemonės negali būti blokuojamos pralaimėjusios šalies.<sup>39</sup>

Priėmus šiuos ir kartu taikant pagrindinius PPO veiklos principus, GATT ginčų sprendimo procedūra Urugvajaus raundo metu buvo tobulinama ir įtvirtinta Susitarime dėl taisyklių ir tvarkos, reglamentuojančių ginčų sprendimą (toliau – Susitarimas)<sup>40</sup>, kurį sudaro 27 dalys ir 4 priedai. Susitarimo 3 str. šalys narės „patvirtina palankumą ginčų sprendimo principams, anksčiau taikytiems pagal GATT 1947 XXII ir XXIII straipsnius“.

Remiantis Susitarimu buvo sukurta PPO Ginčų sprendimo sistema, kurioje pagrindinė institucija, užtikrinanti pagrindinių PPO principų laikymąsi ir vadovaujanti ginčų nagrinėjimui yra Ginčų sprendimo taryba (toliau – GST), kurios funkcijas atlieka PPO Bendroji taryba. GST turi jurisdikciją visuose ginčiuose, kylančiuose iš didžiosios daugumos PPO susitarimų, kurie išvardyti Susitarimo 1 priede. Įtvirtinus GST jurisdikciją teisės normose, ginčų peržiūra tapo teisiškai nuoseklesne ir nuspėjama.

Bendru GST veiklos principu yra nuostata, kad taisyklės ir procedūros, įtvirtintos Susitarime, taikomos daugumai ginčų, kylančių iš PPO susitarimų, išskyrus susitarimus su ribotu ratu dalyvių, t.y. pagal Susitarimą dėl prekybos civiline aviacija ir Susitarimą dėl vyriausybinių pirkimų. Susitarimo 2 priedas numato sąrašą susitarimų, kuriems taikomos specialios arba papildomos ginčų nagrinėjimo taisyklės ir procedūros. Specialios taisyklės taikomos ginčų peržiūrėjimui, kai ginčas kyla dėl Susitarimo dėl sanitarinių ir fitosanitarinių taisyklių, Susitarimo dėl techninių prekybos barjerų, Susitarimo dėl GATT 1994 VI str. taikymo, Susitarimo dėl GATT 1994 VII str. taikymo, Susitarimo dėl subsidijų ir kompensacinių priemonių taikymo, o taip pat kai kurių GATS nuostatų taikymo.

Susitarime įtvirtinta diferencijavimo ir palankaus ginčų peržiūrėjimo koncepcija, kai viena iš ginčo šalių yra besivystanti šalis. Toks požiūris sąlygotas tuo, kad Urugvajaus raundo metu išsivysčiusiems šalims buvo būtina besivystančių šalių parama, kad pastarosios sutiktų pritarti bendram susitarimų paketui. Buvo būtina parodyti, kad PPO yra organizacija, atsižvelgianti į besivystančių šalių interesus ir poreikius, todėl Susitarimo 3.12 str. numatytos lengvatos besivystančioms šalims. Pvz., jei skundas paduotas prieš besivystančią šalį, terminas, skirtas konsultacijų pravedimui iki peržiūros klausimo kolegijoje, gali būti pratęstas. Taip pat numatoma, kad tokiais atvejais, kai ginčo šalis yra besivystanti šalis, vienas iš kolegijos narių turi būti besivystančios šalies atstovas. Visose ginčo nagrinėjimo stadijose dalyvaujant

<sup>39</sup> Смбатян А. С. Международные торговые споры в ГАТТ/ВТО: избранные решения (1952-2005гг.). Москва: Волтерс Клувер, 2006. С. 7, 8.

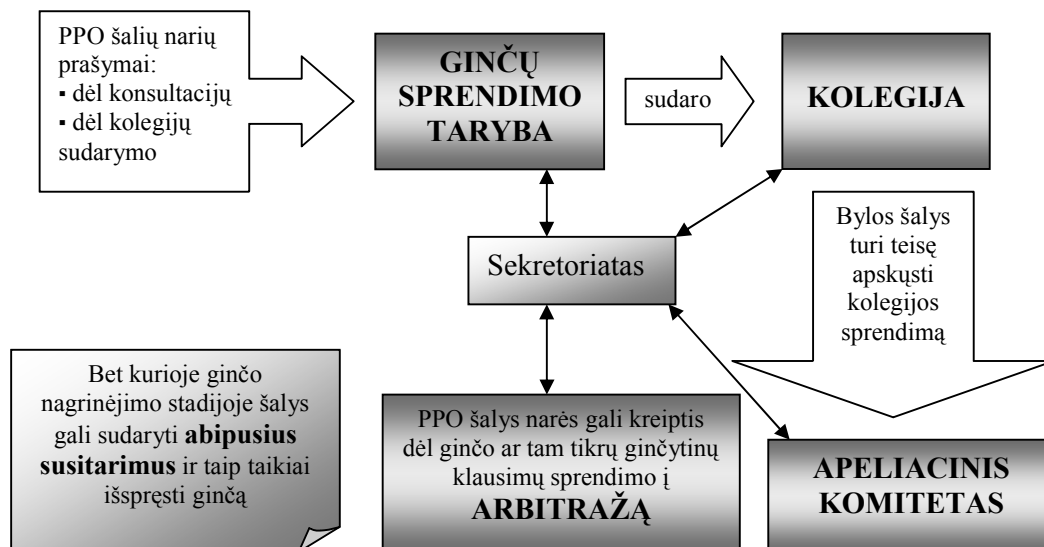
<sup>40</sup> Understanding on rules and procedures governing the settlement of disputes. [http://www.wto.org/english/docs\\_e/legal\\_e/28-dsu.pdf](http://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/28-dsu.pdf); prisijungimo laikas: 2008-08-25.

besivystančioms šalims, turi būti ypač atsižvelgiama į jų nuomonę. Išsivysčiusios valstybės turėtų susilaikyti nuo procedūros prieš besivystančias šalis inicijavimo, taip pat dėl nuolaidų ir kitų išpareigojimų, suteiktų pagal PPO susitarimus, sustabdymo.

Taip palaipsniui buvo pereita nuo kelių, ginčų sprendimą reguliavusių GATT straipsnių, prie sistemos teisės normų, įtvirtintų Susitarime dėl taisyklių ir tvarkos, reglamentuojančių ginčų sprendimą, ir sudariusių sąlygas aiškiam, numanomam ir rezultatyviam ginčų nagrinėjimui bei užtikrinančių PPO veiklos principų laikymąsi.

## 2.2 PPO Ginčų sprendimo sistemos struktūra

PPO Ginčų sprendimo sistemos tikslas yra abiemis ginčo pusėms priimtinas ir sutarčių nuostatas atitinkantis sprendimas. Susitarime įtvirtinta, kad Ginčų sprendimo sistemą sudaro Ginčų sprendimo taryba, kolegijos, Apeliacinis komitetas, sekretoriatas ir arbitražas (žr. 1 pav.).



1 pav. Ginčų sprendimo sistema

GST funkcijas atlieka PPO Bendroji taryba. Ji administruoja ginčų sprendimo taisykles ir tvarką, konsultacijų ir ginčų sprendimo nuostatas, esančias atitinkamose PPO sutartyse.<sup>41</sup> GST turi įgaliojimus sudaryti kolegijas, tvirtinti arba atmesti jų arba Apeliacinio komiteto pranešimus, leisti sustabdyti nuolaidų ir kitokių išpareigojimų, priimtų pagal atitinkamas PPO sutartis, taikymą, turi teisę konsensuso būdu priimti sprendimus, informuoti PPO tarybas ir komitetus apie nagrinėjamų ginčų eigą ir prižiūrėti priimtų rekomendacijų bei sprendimų įgyvendinimą.<sup>42</sup>

<sup>41</sup> Pasaulio prekybos organizacijos steigimo sutartis // Valstybės žinios. 2001, Nr. 46-1620. 2 priedo (Susitarimo dėl taisyklių ir tvarkos, reglamentuojančių ginčų sprendimą) 2 str. 1 d.

<sup>42</sup> Ten pat.

Susitarimo 3 str. 2 p. numatyta, kad GST rekomendacijos ir sprendimai negali praplėsti ar sumažinti narių teisių ar privilegijų, numatytų PPO susitarimuose. Taryba susirenka tada, kai mano esant reikalinga.

Kolegija padeda GST atlikti savo funkcijas, objektyviai įvertinti svarstomą atvejį, su juo susijusius faktus, nustato kiek tam atvejui pritaikomos atitinkamos PPO sutartys, renka ir sistemina duomenis, padėsiančius teikiant rekomendacijas ar priimant sprendimus, reguliariai konsultuojasi su ginčo šalimis ir suteikia galimybę rasti šalims priimtina sprendimą.<sup>43</sup> Kolegijos nariai yra kvalifikuoti asmenys, taip pat asmenys, kurie dirbo su aptariamu atveju arba pateikė jį kolegijai, atstovavo šaliai narei arba GATT susitariančiajai šaliai, arba atstovavo kurios nors iš PPO sutarčių ar jų pirmtakių taryboms, ar komitetams, arba dirbo Sekretoriato, dėstė arba publikavo tarptautinės prekybos teisės ar prekybos politikos sferose, arba buvo šalių narių aukšto rango prekybos politikos pareigūnai.<sup>44</sup> Sekretoriatas išleidžia tokių asmenų sąrašą, iš kurio galima atrinkti kolegijos narius. Kolegiją sudaro trys nariai, šalys gali susitarti, kad ją sudarys ir penki nariai.<sup>45</sup> Kolegijos nariai atlieka pareigas kaip privatūs asmenys, šalys narės negali jiems duoti nurodymų dėl svarstomų klausimų ar kitaip daryti įtaką jų sprendimams.<sup>46</sup>

Kolegija sudaroma, kai tarp šalių narių vyksta konsultacijos, tačiau ginčo nepavyksta išspręsti per 60 dienų nuo prašymo pradėti konsultacijas gavimo dienos arba per 60 dienų laikotarpį, jei matoma, kad konsultacijomis ginčo išspręsti nepavyks.<sup>47</sup> Susitarime numatyta, kad neatidėliotinais atvejais, pvz., jei ginčas susijęs su greitai gendančiais produktais, šalys narės pradeda konsultacijas ne vėliau kaip per 10 dienų nuo prašymo gavimo dienos, o kolegija gali būti sudaroma jei per 20 dienų nuo prašymo gavimo dienos nepavyko ginčo išspręsti konsultacijų metu.<sup>48</sup> Dėl kelių tokių pačių ar panašių ginčų gali būti nuspręsta sudaryti vieną kolegiją.<sup>49</sup> Vėliausiai kolegija gali būti sudaryta GST posėdyje, vykstančiame po posėdžio, kuriame besiskundžianti šalis pateikė prašymą, išskyrus tuos atvejus, kai GST posėdyje nusprendė nesudaryti kolegijos.<sup>50</sup> Prašymas pateikiamas raštu, jame nurodoma, ar vyko konsultacijos, ar nustatytos priemonės, dėl kurių kilo ginčas, ir ginčo teisinis pagrindas.

Sekretoriatas, be kitų PPO sistemoje atliekamų funkcijų, yra atsakingas už pagalbą kolegijoms, ypač juridiniais, istoriniais ir procedūriniais klausimais, taip pat už techninę ir kanceliarinę pagalbą, organizuoja suinteresuotoms šalims narėms specialius mokymo kursus apie

---

<sup>43</sup> Pasaulio prekybos organizacijos steigimo sutartis // Valstybės žinios. 2001, Nr. 46-1620. 2 priedo (Susitarimo dėl taisyklių ir tvarkos, reglamentuojančių ginčų sprendimą) 2, 11 str.

<sup>44</sup> Ten pat, 8 str. 1 d.

<sup>45</sup> Ten pat, 8 str. 5 d.

<sup>46</sup> Ten pat, 8 str. 9 d.

<sup>47</sup> Ten pat, 4 str. 7 d.; 5 str. 4 d.

<sup>48</sup> Ten pat, 4 str. 8 d.

<sup>49</sup> Ten pat, 9 str. 1 d.

<sup>50</sup> Ten pat, 6 str. 1 d.



ginčų nagrinėjimo tvarką ir praktiką.<sup>51</sup> Sekretariatui gali prireikti teikti papildomą teisinę pagalbą besivystančioms šalims narėms. Tokiu atveju Sekretariatas pasirūpina, kad kiekvienai besivystančiai šaliai narei pateikus prašymą būtų prieinamas kvalifikuotas teisininkas iš PPO Techninio bendradarbiavimo tarnybos.

Apeliacinis komitetas buvo sukurtas Urugvajaus raundo metu. Jis svarsto apeliacijas, kurios buvo pateiktos dėl kolegijos nagrinėtų ginčų. Apeliacinį komitetą sudaro ir jo narius skiria GST. Jį sudaro septyni nariai, iš kurių trys dirba kurio nors ginčo nagrinėjime.<sup>52</sup> Apeliacinio komiteto nariai turi turėti didelės patirties teisės, tarptautinės prekybos, atitinkamų PPO sutarčių srityse. Apeliacinio komiteto sudėtis turi atspindėti PPO narių sudėtį. Nariai skiriami 4 metų kadencijai ir gali būti paskirti pakartotinai dar vieną kartą. Jie neturi teisės dalyvauti ginčiuose, kurie gali tiesiogiai ar netiesiogiai sąlygoti interesų konfliktą. Siekiant teisės praktikos nuoseklumo, Apeliacinio komiteto nariai, kurie peržiūri konkretų ginčą, iki galutinio pranešimo parengimo veda neformalią konsultaciją su kitais Apeliacinio komiteto nariais.

Arbitražas yra alternatyvus ginčų sprendimo būdas ir gali padėti išspręsti tam tikrus ginčus dėl dalykų, kurie abiejų šalių aiškiai apibrėžti.<sup>53</sup> Arbitras – individualus asmuo ar asmenų grupė, arba pirminės kolegijos nariai, kai jie atlieka arbitro pareigas.

PPO ginčų sprendimo sistemos struktūra pasižymi išbaigtumu ir PPO valstybės narės, pasinaudojusios ginčų nagrinėjimo procesu, turi galimybę teisiškai įtvirtintų procedūrų dėka išspręsti ginčus dėl galimo PPO susitarimuose įtvirtintų įsipareigojimų nevykdymo, netinkamo vykdymo arba kitokių veiksmų ar neveikimo, pažeidžiančių PPO veiklos principus.

### 2.3 PPO ginčų nagrinėjimo procesas

Ginčų sprendimo procedūra gali būti inicijuota tokiu atveju, jei paduodanti skundą valstybė parodo, kad privilegijos, tiesiogiai ar netiesiogiai išplaukiančios iš atitinkamo susitarimo, anuliuojamos arba sumažinamos, arba pasiekimas kokio nors tikslo pagal atitinkamą susitarimą yra apsunkinamas, t.y.:

1. viena iš susitariančių šalių nesilaiko įsipareigojimų, priimtų pagal atitinkamo PPO susitarimo taisykles;
2. vienai iš susitariančių šalių pritaikomos bet kokios taisyklės neatsižvelgiant į tai, ar jos prieštarauja atitinkamo susitarimo nuostatomis ar ne;
3. egzistuoja kitokia situacija.<sup>54</sup>

<sup>51</sup> Pasaulio prekybos organizacijos steigimo sutartis // Valstybės žinios. 2001, Nr. 46-1620. 2 priedo (Susitarimo dėl taisyklių ir tvarkos, reglamentuojančių ginčų sprendimą) 27 str.

<sup>52</sup> Ten pat, 17 str. 1 d.

<sup>53</sup> Ten pat, 25 str. 1 d.

<sup>54</sup> Ten pat, 1A priedo (GATT 1994) XXIII str.

Privilegijų anuliavimo ar sumažinimo koncepcijos pagrindas yra idėja palaikyti teisių ir pareigų pusiausvyrą tarp PPO narių. Ši koncepcija pagal savo kilmę unikali ir atspindi PPO Ginčų sprendimo sistemos tikslų pradą – rūpintis nuolaidų pusiausvyros palaikymu. Susitarimas dėl taisyklių ir tvarkos, reglamentuojančių ginčų sprendimą, apjungia praktiškai visas žinomas priemones, skirtas tarptautinių ginčų reguliavimui, pvz., galimybę bet kuriuo proceso metu ginčo šalims sudaryti abipusį susitarimą ir taip išspręsti ginčą, nagrinėti ginčą ar tam tikrus ginčo klausimus arbitraže, apskūsti kolegijos sprendimus.<sup>55</sup>

Pagrindinis PPO ginčų reguliavimo procedūros tikslas yra ne pavienis „teisminis“ sprendimas ir ne nuostolio atlyginimas valstybei, kuri kreipėsi su pareiškimu, o pažeisto prievolių ir teisių balanso atstatymas. GST veikla nukreipta į šalių pozicijų mažinimą ir raginimą spręsti ginčytiną situaciją, kylančią iš susitarimų. Būtent su tuo susijęs faktas, kad GST neturi įgaliojimų įvesti sankcijas į valstybių, nevykdančių priimtų susitarimų, santykius. Atsakomosios priemonės, kurios neturi baudžiamumo savybės, gali būti įvedamos tik valstybėms, padavusioms pareiškimą ir tokios sankcijos bet koku momentu gali būti nuimtos. Šis mechanizmas atspindi ypatingus tarpvalstybinius prekybinius santykius.

Ginčų sprendimo sistemoje peržiūrimų ginčų terminai numatyti Susitarime ir yra pakankamai subalansuoti. Kolegija peržiūri ginčą per 6 – 9 mėnesius nuo ginčo inicijavimo momento, o GST, pagal kolegijos pateiktas rekomendacijas dėl nagrinėjamo ginčo, priima sprendimą ne vėliau kaip per 1 metus nuo kolegijos sudarymo momento. Apeliaciniai pareiškimai peržiūrimi per 2 – 3 mėnesius nuo kolegijos pranešimo išplatavimo. Vadinasi, bendras teisės normose nustatytas ginčo nagrinėjimo terminas (jei buvo pateiktas apeliacinis skundas) nesiekia pusantrų metų.<sup>56</sup>

Ginčų sprendimo procedūra susideda iš komplekso diplomatinių, arbitražinių ir teisinių būdų ginčams išspręsti, kurie bus analizuojami kitame šio skyriaus skirsnyje. Susitarime nėra numatyta tokių terminų kaip ieškovas ir atsakovas, kurie, kalbant apie Ginčų sprendimo sistemos bylas, vartojami, tačiau kitokia, nei mums įprasta, reikšme, kas leidžia teigti, jog GST nėra teisminė instancija. Svarbu turėti omenyje, kad nei kolegijos, nei Apeliacinis komitetas nepriima sprendimų. Jie peržiūri ginčą ir rengia rekomendacijas (pranešimus), kurios sprendimo statusą įgauna tik tada, kai būna patvirtintos GST. Susitarime numatyti tokie ginčų nagrinėjimo etapai: konsultacijų vedimas, ginčų peržiūra kolegijose, Apeliaciniame komitete ir arbitraže (žr. 1 pav. ir 3 priedą), kuriuos ir išnagrinėsime.

<sup>55</sup> Pasaulio prekybos organizacijos steigimo sutartis // Valstybės žinios. 2001, Nr. 46-1620. 2 priedo (Susitarimo dėl taisyklių ir tvarkos, reglamentuojančių ginčų sprendimą) 3 str. 6 d., 25 str. 1 d., 17 str. 4 d.

<sup>56</sup> Ten pat, 12 str. 8 d., 21 str. 4 d., 17 str. 5 d.

### 2.3.1 Bendrasis ginčų nagrinėjimo procesas

Jei PPO šalis narė mano, kad kažkokia privilegija, jos gauta tiesiogiai ar netiesiogiai pagal vieną iš susitarimų, anuluojama arba sumažinama, arba pasiekimas kažkokio tikslo pagal atitinkamą susitarimą apsunkinamas, tai ji gali kreiptis su prašymu dėl konsultacijų su kita šalimi narė, kurios veiksmai spėjamai pažeidė jos interesus.

Pagal Susitarimą gali būti taikomos geros valios paslaugų ir įtakos darymo procedūros, taikymas ir tarpininkavimas. Jas abipusiu susitarimu gali taikyti šalys arba gali pasiūlyti GST, taip siekdama padėti šalims narėms sureguliuoti ginčą.<sup>57</sup> Kaip ir konsultacijos, jos yra konfidencialaus pobūdžio ir neužkerta teisės bet kuriai iš šalių taikyti kitas procedūras, jos gali būti pradėtos ir baigtos bet kuriuo metu.<sup>58</sup> Įdomu, kad šios procedūros gali tęstis paraleliai su ginčų peržiūrėjimo procedūra kolegijoje esant ginčo šalių sutikimui.

Pirmiausiai šalis narė kreipiasi į kitą šalį narę pateikdama rašytinį prašymą pradėti konsultacijas, kuriame turi būti nurodoma tokio prašymo priežastis, skundo teisinis pagrindas ir priemonės, kurių atžvilgiu prašoma konsultacijų. Tokį prašymą padavusi šalis narė turi notifikuoti<sup>59</sup> GST ir atitinkamoms taryboms bei komitetams.<sup>60</sup>

Kreiptis į GST su skundu turi teisę tik PPO šalys narės: vykstant ginčo nagrinėjimui valstybė stoja prieš valstybę. Nežiūrint to, kad prievolės, priimtose valstybės, pirmiausiai paliečia teises ir interesus kompanijos, juridiniai asmenys neturi teisės kreiptis į GST, nekalbant apie fizinius asmenis. Pati organizacija taip pat negali paduoti skundo savo narių atžvilgiu ir tokiu atveju PPO nariai negali paduoti skundo dėl santykių su organizacijomis. Tokia padėtis pabrėžia faktą, kad PPO yra tarptautinė organizacija, kuri betarpiškai valdo savo narius. PPO nariai ir pati organizacija neturi abipusių prievolių, prievolės yra tik tarp PPO narių.

PPO narės prašyme dėl kolegijos sudarymo turi būti tiksliai nurodytos visos pretenzijos. Kolegija neturi teisės analizuoti klausimų, nenurodytų prašyme, net jei pagal kolegijos nuomonę tai būtina peržiūrint ginčą iš esmės. Korektiška ir aiški visų pretenzijų nuoroda suteikia atsakovui ir trečiosioms šalims galimybę susipažinti su teisiniu skundo pagrindu, kas yra būtina sąlyga jų procesinėms teisėms užtikrinti. Ši taisyklė liečia ir apeliacinius skundus. Prieš pateikdama atvejį nagrinėjimui šalis narė turi būti tikra, kad jos kreipimasis pagrįstas ir nepavyks pasiekti abipusio susitarimo.

<sup>57</sup> Pasaulio prekybos organizacijos steigimo sutartis // Valstybės žinios. 2001, Nr. 46-1620. 2 priedo (Susitarimo dėl taisyklių ir tvarkos, reglamentuojančių ginčų sprendimą) 5 str. 1, 3, 5 d.

<sup>58</sup> Ten pat, 5 str. 2, 3 d.

<sup>59</sup> Notifikacija [lot. notifico – darau žinomą]: vienos valstybės pranešimas kitai apie savo nusistatymą vienu ar kitu tarptautiniu klausimu.

<sup>60</sup> Pasaulio prekybos organizacijos steigimo sutartis // Valstybės žinios. 2001, Nr. 46-1620. 2 priedo (Susitarimo dėl taisyklių ir tvarkos, reglamentuojančių ginčų sprendimą) 4 str. 4 d.

Kolegija peržiūri bylą faktų ir teisės požiūriu. Kolegijos nariai turi būti nepriklausomi ir objektyvūs, turi vengti tiesioginio ar netiesioginio interesų konflikto ir turėti omenyje konfidencialų procedūros pobūdį. Procedūriniai klausimai peržiūrint ginčą kolegijoje sprendžiami remiantis 1996 m. dokumente patvirtinta „Darbine tvarka“, kuri pateikiama 3 Susitarimo priede. Kolegija turi pareikšti objektyvią nuomonę dėl jai perduotų klausimų, įtraukiant objektyvų faktinių bylos aplinkybių įvertinimą, o taip pat pritaikyti nustatytam ginčui atitinkamą susitarimą. Toliau kolegija pristato GST rekomendacijas, kurios turi padėti paruošti galutinį sprendimą. Dėmesio vertas faktas, kad kolegijos darbo grafikas 3 Susitarimo priede surašytas savaitėmis. Tokiu būdu buvo išspręstas vienas iš GATT epochos ginčo sprendimo procedūros trūkumų - ginčų peržiūros terminų nebuvimas.

Kolegija atidžiai peržiūri šalių pateiktus įrodymus, o išvadas pagal faktus, būtinus įrodyti teisinius argumentus, pateikia be komentarų siekiant tikslumo pristatomuose įrodymuose. Svarbu pažymėti, kad peržiūrint ginčus akcentuojamas teorinių aplinkybių studijavimas siekiant pritaikyti ginčijamą priemonę, o ne siekiant faktinio rezultato jos taikyme.

Įdomus ir kartu svarbus procesinis dokumentas nagrinėjant ginčą kolegijoje yra išankstinio supažindinimo šalių su kolegijos pranešimu stadija. Ši procedūra išvystyta Urugvajaus raunde. Pagal Susitarimo 15 str. išankstinis ginčų peržiūrėjimas susideda iš dviejų etapų. Pirmajame etape šalims pateikiami raštiški pranešimai (faktai ir argumentai) tam, kad šalys per kolegijos nustatytą terminą galėtų pateikti savo pastabas. Tai svarbu, nes faktai, kurie bus nustatyti pranešime, vėliau negalės būti ginčijami ar peržiūrimi. Antrajame etape šalims pateikiamas galutinis pranešimo variantas, susidedantis iš rašytinių skyrių, išvadų ir pabaigos, kolegijos sudarytų dėl ginčo esmės. Šalims vėl atsiranda galimybė pateikti savo pastabas bei komentarus, kurie gali būti peržiūrimi papildomame kolegijos posėdyje. Išvados baigiamojo pranešimo kolegijoje apima ir aptarimo argumentus, išsakytus išankstinio peržiūrėjimo stadijoje.

Išankstinio peržiūrėjimo stadija sudaro palankias sąlygas nustatyti bylos faktus ir aplinkybes, padeda išvengti neteisingų ir nekorektiškų formuluočių, kol šalys turi galimybę pareikšti prieštaravimą ir pateikti savo argumentus iki tada, kol pranešimas bus pateiktas visoms PPO narėms. Šalys narės, turinčios prieštaravimų dėl kolegijos pranešimo, pristato savo prieštaravimus raštu, kartu su juos pagrindžiančiais paaiškinimais. Išankstinio supažindinimo su pranešimu procedūros svarba tame, kad faktai, nustatyti kolegijos, paskui negali būti peržiūrimi Apeliaciniame komitete.

Tam, kad kolegija išsamiai ir visapusiškai išnagrinėtų ginčą, į šį procesą gali būti įtrauktos ir trečiosios šalys. Bet kuri šalis narė, turinti suinteresuotumą kolegijoje svarstomu klausimu ir notifikavusi šį suinteresuotumą GST, turi teisę būti išklausyta ir pateikti raštu

kolegijai ir ginčo šalims savo poziciją.<sup>61</sup> Be to, kolegija turi teisę gauti informaciją ar reikalingus duomenis iš bet kurio asmens ar institucijos, gali konsultuotis su ekspertais bei gauti jų nuomonę dėl svarstomo atvejo, gali prašyti ekspertų grupės pateikti raštišką ataskaitą apie faktus, susijusius su moksline ar technine ginčo šalies iškelta problema.<sup>62</sup>

Ginčo šalys sekretoriatui pateikia raštu išdėstytas savo pozicijas ginčytinu klausimu, kurios perduodamos kitoms ginčo šalims ir kolegijai. Pirmoji savo poziciją pateikia besiskundžianti šalis, nebent kolegija nuspręstų, kad šios pozicijos turi būti pateikiamos tuo pačiu metu. Kolegija nustato, kada turi būti pateikta atsakančiosios šalies pozicija. Visos kitos pozicijos pateikiamos vienu metu.

Jei šalys pasiekia susitarimą kolegijos darbo metu, tai kolegija pateikia GST trumpą ginčo atvejo aprašymą ir susitarimo metu sutartą sprendimą. Tuo atveju, jei susitarimo pasiekti nepavyksta, kolegija GST pateikia raštišką ataskaitą, kurioje nurodomi nustatyti faktai, pritaikytos nuostatos, kolegijos pateikiamos išvados bei rekomendacijos ir jų pagrįstumas.

Kolegija tyrimą turi atlikti per 6 mėnesius (neatidėliotinių atvejų tyrimo trukmė – 3 mėnesiai), terminą pradedant skaičiuoti nuo kolegijos sudarymo momento iki galutinės ataskaitos ginčo šalims pateikimo.<sup>63</sup> Jei kolegija mano negalėsianti pateikti ataskaitos per nustatytą laikotarpį, turi kreipti į GST ir ją raštu informuoti apie tokio delsimo priežastis bei nurodyti laikotarpį, per kurį bus pateikta ataskaita, tačiau terminas nuo kolegijos sudarymo dienos iki ataskaitos pateikimo dienos negali viršyti 9 mėnesių.<sup>64</sup>

Esant besiskundžiančios ginčo šalies prašymui kolegija gali bet kuriuo metu sustabdyti savo darbą 12 mėnesių laikotarpiui, o jam pasibaigus arba procesą sustabdžius ilgesniam laikotarpiui kolegijos įgaliojimai nutrūksta.<sup>65</sup>

Kolegija nepriima sprendimų, o pristato paruoštus pranešimus (rekomendacijas) GST tolimesniam apdorojimui. Susitarimo 16 str. 4 p. numatyta, kad pranešimas kolegijoje laikomas priimtu, jei per 60 dienų nuo pranešimo peržiūrėjimo dienos tarp narių, kuri nors šalis neinformuos GST apie savo sprendimą paduoti apeliaciją arba GST nuspręs nepriimti pranešimo. Taigi, baigus kolegijoje nagrinėti ginčą, priimtas pranešimas gali būti apskūstas ir nagrinėjamas apeliacine tvarka.

---

<sup>61</sup> Pasaulio prekybos organizacijos steigimo sutartis // Valstybės žinios. 2001, Nr. 46-1620. 2 priedo (Susitarimo dėl taisyklių ir tvarkos, reglamentuojančių ginčų sprendimą) 10 str. 1, 2 d.

<sup>62</sup> Ten pat, 13 str.

<sup>63</sup> Ten pat, 12 str. 8 d.

<sup>64</sup> Ten pat, 12 str. 9 d.

<sup>65</sup> Ten pat, 12 str. 12 d.

### 2.3.2 Apeliacinis procesas

Apskusti kolegijos ataskaitą gali tik ginčo šalys, o trečiosios šalys, kurios yra notifikavusios GST apie savo suinteresuotumą svarstomu klausimu, gali Apeliaciniam komitetui pateikti raštu išdėstyta savo poziciją ir turi galimybę pasisakyti.<sup>66</sup>

Apeliacinis nagrinėjimas trunka iki 60 dienų nuo tos dienos, kai ginčo šalis oficialiai praneša apie sprendimą pateikti apeliaciją, iki tos dienos, kai Apeliacinis komitetas išplatina savo ataskaitą. Jei Apeliacinis komitetas mano negalėsiantis laiku pateikti ataskaitos, jis informuoja GST apie uždelsimo priežastis ir nurodo, kada ataskaita bus pateikta. Procesas negali tęstis ilgiau nei 90 dienų.<sup>67</sup> Apeliacija turi apsiriboti tik kolegijos ataskaitoje pateiktais teisės klausimais ir jų interpretacija.

Apeliacinis komitetas apeliacijas svarsto apeliacinio nagrinėjimo posėdžiuose. Komiteto ataskaitos, kaip ir kolegijų ataskaitos, rengiamos nedalyvaujant ginčo šalims pagal pateiktą informaciją ir padarytus pareiškimus. Būna atvejų, kai apeliaciniai skundai paduodami laimėjusios ginčą šalies, kuri nesutinka su kolegijos argumentais, aiškinimais arba išvadomis, padarytais dėl atskirų klausimų ir neturinčių esminio poveikio galutinėms peržiūrimo ginčo išvadoms. Dažnai apeliacinį skundą paduoda abi šalys. Visa tai rodo, kad didžioji dauguma rekomendacijų, kurias pateikia kolegijos ir esančių peržiūros rėmuose, paskui perduodamos Apeliaciniam komitetui. Visi apeliaciniai skundai priimami peržiūrai, nes Apeliacinis komitetas neturi teisės atsisakyti peržiūrėti skundus. Urugvajaus raundo metu skambėjo pasiūlymai dėl teisės Apeliaciniam komitetui spręsti dėl apeliacinio skundo atmetimo.<sup>68</sup> Šis pasiūlymas nebuvo priimtas, todėl esant galiojančiai tvarkai kiekviena valstybė, kuri nepatenkinta kolegijos išvadomis, turi teisę paduoti apeliacinį skundą neabejotinai žinodama, kad šis bus priimtas.

Pagal Susitarimo 3 str. 7 p., prieš iškeltą bylą, PPO šalis narė savo nuožiūra įvertina, ar bus rezultatyvus bylos nagrinėjimas. Praktikoje ši norma yra deklaratyvaus pobūdžio. Valstybės dažnai paduoda apeliacinį skundą, siekdamos atidėti sprendimo įgyvendinimą arba pademonstruoti visuomenei – rinkėjams ir mokesčių mokėtojams, kad buvo išbandyti visi galimi apskundimo būdai. Daugumos kolegijų rekomendacijų apskundimas veda link ginčo peržiūros pirmoje instancijoje reikšmės sumažinimo, žemina kolegijų autoritetą, o tai reiškia, kad ginčo peržiūra kolegijose tampa privalomu etapu, kurio perėjimas yra neišvengiamas tolimesnei peržiūrai Apeliaciniame komitete.

<sup>66</sup> Pasaulio prekybos organizacijos steigimo sutartis // Valstybės žinios. 2001, Nr. 46-1620. 2 priedo (Susitarimo dėl taisyklių ir tvarkos, reglamentuojančių ginčų sprendimą) 17 str. 4 d.

<sup>67</sup> Ten pat, 17 str. 5 d.

<sup>68</sup> Смбатян А. С. Международные торговые споры в ГАТТ/ВТО: избранные решения (1952-2005гг.). Москва: Волтерс Клувер, 2006. С. 32.

Apeliacinis komitetas gali patvirtinti, pakeisti arba atmesti kolegijos nustatytus teisinius faktus ir išvadas.<sup>69</sup> Jo ataskaitas tvirtina GST ir jos sprendimai turi būti besąlygiškai priimami ginčo šalių, išskyrus tuos atvejus, kai GST per 30 dienų nuo ataskaitos išplatavimo šalims narėms nusprendžia nepatvirtinti Apeliacinio komiteto ataskaitos.<sup>70</sup>

### **2.3.3 Arbitražinis nagrinėjimas**

Arbitražinis nagrinėjimas laikomas alternatyviu ginčų sprendimo būdu ir reglamentuojamas Susitarimo 25 str. Arbitražinio nagrinėjimo šalys savarankiškai nustato arbitražo procedūrą. Kreipimasis į arbitražą vykdomas abipusiu šalių susitarimu, o arbitražo nuosprendžiui paklūstama besąlygiškai. Šalys privalo informuoti PPO narius apie sprendimą pasinaudoti arbitražiniu nagrinėjimu tam, kad suinteresuoti asmenys šalims sutikus galėtų tapti tokio nagrinėjimo dalyviais.

Arbitražinio svarstymo metu nuolaidos ar kiti įsipareigojimai negali būti sustabdomi. Arbitras nenagrinėja nuolaidų ar kitų įsipareigojimų, kuriuos norima sustabdyti, pobūdžio, bet nustato, ar tokio sustabdymo lygis ekvivalentiškas nuolaidų ar įsipareigojimų anuliovimo ar sumažinimo lygiui. Jis nustato, ar siūlomas nuolaidų ar kitų įsipareigojimų sustabdymas pagal atitinkamą sutartį yra leidžiamas. Kai arbitras nagrinėja konkretų skundą, kad nebuvo laikomasi nuolaidų ar kitų įsipareigojimų sustabdymo arba sumažinimo skyrimo tvarkos, ar principų, jis nagrinėja šį skundą. Jei arbitras nustato, kad tokios tvarkos ir principų nebuvo laikomasi, besiskundžiančioji šalis turi juos pritaikyti tinkamai.<sup>71</sup> Apie arbitražo nuosprendį informuojama GST ir kitos institucijos, susijusios su atitinkama PPO sutartimi.

Arbitražo sprendime negali būti PPO susitarimų normų interpretavimo, kas yra išimtinė GST teisė, sprendimas yra privalomas šalims. GST kontroliuoja arbitražo sprendimo įgyvendinimą bendra tvarka. Jei arbitražo sprendimas nėra įgyvendinamas, gali būti panaudoti mechanizmai kompensacijų suteikimui ir sustabdomos nuolaidos. PPO nariai retai naudojami arbitražo procedūra.

## **2.4 PPO Ginčų sprendimo sistemos sprendimų įgyvendinimo būdai**

Greitas GST rekomendacijų ir sprendimų vykdymas yra esminis dalykas, siekiant užtikrinti efektyvų ginčų sprendimą visų šalių narių labui. Kolegija ir Apeliacinis komitetas gali

---

<sup>69</sup> Pasaulio prekybos organizacijos steigimo sutartis // Valstybės žinios. 2001, Nr. 46-1620. 2 priedo (Susitarimo dėl taisyklių ir tvarkos, reglamentuojančių ginčų sprendimą) 17 str. 13 d.

<sup>70</sup> Ten pat, 17 str. 14 d.

<sup>71</sup> Ten pat, 22 str. 7 d.

nuspręsti, kad kokia nors priemonė prieštarauja atitinkamai PPO sutarčiai ir PPO veiklos principams, tokiu atveju jie pateikia *rekomendacijas*, kad ginčo šalis suderintų tą priemonę su atitinkama sutartimi.<sup>72</sup> Apeliacinis komitetas arba kolegija dar gali pasiūlyti *būdus*, kaip ginčo šalis tas rekomendacijas turėtų įgyvendinti.<sup>73</sup> Tačiau jie negali sumažinti ar padidinti teisių ir pareigų, kurias šalims narėms numato atitinkamos PPO sutartys.

Jeigu praktiškai yra neįmanoma nedelsiant vykdyti rekomendacijų ir sprendimų, ginčo šalis, dėl kurios priemonių buvo kreiptasi, turi tai padaryti per motyvuotai pagrįstą laikotarpį, kuris siūlomas nagrinėtosios ginčo šalies ir yra patvirtintas GST. Šalis, dėl kurios buvo kreiptasi, gali rekomendacijas ir sprendimus įvykdyti ir per laikotarpį, dėl kurio susitarė ginčo šalys, arba laikotarpį, nustatytą arbitražo, kuris pagal bendrą taisyklę negali viršyti 15 mėnesių.<sup>74</sup> Toks ilgas laikotarpis neišvengiamas, nes dažniausiai priemonės, pažeidžiančios PPO susitarimus, yra taikomos įstatyminiu lygiu ir, siekiant įnešti pokyčių į įstatyminius aktus, būtina atlikti nemažai ilgai trunkančių procedūrų.

Jei rekomendacijos ir sprendimai neįvykdomi per motyvuotai pagrįstą laikotarpį, gali būti nuspręsta taikyti laikinas priemones – *kompensacijas ir nuolaidų ar kitų išsipareigojimų sustabdymą*.<sup>75</sup> Jeigu nagrinėjamai ginčo šaliai, kurios priemonė buvo pripažinta neatitinkanti PPO sutarties ir pažeidžianti PPO veiklos principus, nepavyksta suderinti priemonės su tomis sutartimis arba ta šalis kitaip neįvykdo rekomendacijų ar sprendimų per motyvuotai pagrįstą laikotarpį, tokia šalis narė, jeigu jos prašoma, bet ne vėliau kaip prieš motyvuotai pagrįsto laikotarpio pabaigą, pradeda derybas su bet kuria šalimi, kuri iniciavo ginčo sprendimo procedūras, siekdama nustatyti abiem pusėms priimtina kompensaciją. „Kompensacijos“ apibrėžimas nėra įtvirtintas Susitarime, tačiau akivaizdu, kad tai yra nuolaidų šaliai, kurios interesai buvo pažeisti, suteikimas. Kompensacija yra savanoriška priemonė ir jei dėl jos nesusitariama per 20 dienų nuo motyvuotai pagrįsto termino pabaigos, bet kuri šalis, inicijavusi ginčo sprendimo procedūrą, gali prašyti GST leisti sustabdyti nagrinėjamai šaliai narei nuolaidų ar kitų išsipareigojimų, numatytų atitinkamose PPO sutartyse, taikymą.<sup>76</sup>

Besiskundžiančioji šalis narė nuolaidas ar kitus išsipareigojimus sustabdyti gali tik laikydamasi tam tikros tvarkos ir principų. Atsižvelgdama į prekybą atitinkamame sektoriuje, į tos prekybos reikšmę tai šaliai, į ekonominio pobūdžio elementus, kaip, pvz., nuolaidų ar kitų ekonominių išsipareigojimų sumažinimą, besiskundžiančioji šalis turi siekti, kad būtų sustabdytas nuolaidų ar kitų išsipareigojimų taikymas tame pačiame sektoriuje, kaip ir tas, kuriame buvo

<sup>72</sup> Pasaulio prekybos organizacijos steigimo sutartis // Valstybės žinios. 2001, Nr. 46-1620. 2 priedo (Susitarimo dėl taisyklių ir tvarkos, reglamentuojančių ginčų sprendimą) 19 str. 1 d.

<sup>73</sup> Ten pat.

<sup>74</sup> Ten pat, 21 str.

<sup>75</sup> Ten pat, 22 str.

<sup>76</sup> Ten pat.



nustatytas pažeidimas. Tačiau jei šalis mano, kad tai nėra efektyvu, ji gali siekti sustabdyti nuolaidas ar kitus įsipareigojimus, numatytus pagal tą pačią sutartį, tik kitame sektoriuje. Jei susiklosčiusios rimtos aplinkybės ir nėra efektyvus nuolaidų ar kitų įsipareigojimų sustabdymas kituose nurodytos sutarties sektoriuose, besiskundžiančioji šalis gali siekti, kad būtų sustabdytos nuolaidos ar kiti įsipareigojimai, numatyti kitose PPO sutartyse. Nuolaidų ar kitų įsipareigojimų sustabdymo lygis turi būti ekvivalentiškas nuolaidų ar įsipareigojimų anuliavimo ar sumažinimo lygiui.<sup>77</sup>

Norėdama pasinaudoti nuolaidų ar kitų įsipareigojimų sustabdymo priemonėmis ginčo šalis turi pateikti GST raštišką prašymą ir taip gauti jos leidimą. GST gali neleisti sustabdyti nuolaidų ar kitų įsipareigojimų, jei tai draudžia atitinkamos sutartys. Jeigu besiskundžiančioji šalis nesutinka su siūlomu nuolaidų ar kitų įsipareigojimų sustabdymo lygiu arba mano, kad nebuvo laikomasi nustatytų principų ar tvarkos, susijusių su nuolaidų ar kitų įsipareigojimų sustabdymu ar sumažinimu kituose sektoriuose, nei buvo padarytas pažeidimas pagal su tą pažeidimą numatančią sutartį arba kitą sutartį, tai toks atvejis yra perduodamas svarstyti arbitražui.<sup>78</sup> Tokį arbitražą vykdo pirminė kolegija arba arbitras. Vykstant arbitražiniam nagrinėjimui sustabdomų nuolaidų ar kitų įsipareigojimų pobūdis neanalizuojamas. Arbitražo užduotis yra išspręsti klausimą dėl sustabdomų nuolaidų proporcingumo lyginant su anuliuojamomis ar sumažinamomis privilegijom. Esant būtinumui gali būti peržiūrimas ir klausimas dėl to, ar nedraudžiamas nuolaidų sustabdymas pagal atitinkamą susitarimą.

Nuolaidų ar kitų įsipareigojimų sustabdymas turi būti laikinas ir trukti tol, kol priemonės, prieštaravusios atitinkamai sutarčiai, bus pašalintos arba kol šalis narė, turinti įgyvendinti rekomendacijas ar sprendimus, nepateikia sprendimo dėl naudos anuliavimo ar sumažinimo, arba kol nepasiekiamas abiem pusėms priimtinas sprendimas.

Šalys narės gali siekti žalos atlyginimo dėl įsipareigojimų pažeidimo ar kitokios naudos anuliavimo arba sumažinimo, arba trukdymo pasiekti atitinkamose PPO sutartyse numatytus tikslus. Svarbu pažymėti, kad PPO neturi galimybės priversti valstybes nares vykdyti GST sprendimus. Priemonių poveikis pažeidimams gali būti daromas tik šalies narės, pagal kurios skundą peržiūrimas ginčas, iniciatyva. PPO negali inicijuoti atsakomųjų priemonių įvedimo ir negali savo sprendimu įvesti kokios nors sankcijos. PPO įgaliojimų nustatyti sankcijas valstybėms, nevykdančioms GST sprendimų, neturėjimą, galime laikyti vienu iš Ginčų sprendimo sistemos trūkumų. Be to, nėra ir galimybės įvesti baudas ar atlyginti nuostolius už ne laiku įvykdytą GST sprendimą.

---

<sup>77</sup> Pasaulio prekybos organizacijos steigimo sutartis // Valstybės žinios. 2001, Nr. 46-1620. 2 priedo (Susitarimo dėl taisyklių ir tvarkos, reglamentuojančių ginčų sprendimą) 22 str. 4 d.

<sup>78</sup> Ten pat, 22 str. 6 d.

## 2.5 Teisės normų konfliktai sprendžiant ginčus PPO sistemoje

J. Pauwelyn išanalizavęs PPO teisę kitų tarptautinės teisės normų kontekste padarė išvadą, kad PPO yra tarptautinės viešosios teisės šaka.<sup>79</sup> Remiantis tuo, PPO teisė turi būti aiškinama kitų tarptautinės teisės normų kontekste tiek, kiek šios normos atskleidžia PPO narių bendrus ketinimus. Kitos tarptautinės teisės normos turi būti taikomos PPO susitarimams tik jei tai numatyta šiuose susitarimuose.

PPO normų konfliktai dažniausiai sprendžiami pagal PPO susitarimuose numatytas sąlygas. Nesant tokių sąlygų taikomos įprastos tarptautinės teisės taisyklės. Jei visos PPO nuostatos yra dalis to paties susitarimo, tai principas, kad naujesnis įstatymas dominuoja (lex posterior), neveikia. Tada taikomas principas, jog specialusis įstatymas dominuoja (lex specialis), ir taip išsprendžiama daugelis konfliktų, pvz., tarp GATT ir GATS normų.

PPO susitarimai turi būti aiškinami ir taikomi visos tarptautinės teisės kontekste. Tai leidžia užpildyti spragas, tačiau toks taikymas atmeta PPO taisykles. PPO teisė turi būti vienodinama su viešąja tarptautine teise, panaudojant abi – vertikaliąją (tai yra santykis su kitomis subsistemomis) ir horizontaliąją (bendrosios tarptautinės teisės atžvilgiu) integraciją. Institucijos, taikydamos teisės normas, turi neperžengti kompetencijos ribų, bet kai tik yra sprendžiami individualūs ginčai turi būti taikomos visos tiesiogiai susijusios PPO ir kitos teisės normos, tam kad „atitinkamai pagal tarptautinę teisę“ išspręsti ginčą.<sup>80</sup>

Ginčų nagrinėjimo metu kolegija, kitaip nei Apeliacinis komitetas, nėra nuolatinis organas, ji sudaroma ad hoc (vienkartinis, specialiai šiam tikslui) pagal procedūras, numatytas Susitarime, kiekvienam nagrinėjamam ginčui. Kolegijų ir Apeliacinio komiteto aprašomoji sprendimo dalis ir išvados turi „rekomendacijų“ statusą šalims, jos turi būti patvirtintos GST, kad įgautų teisinę galią ir būtų privalomos. Dar kartą šis patvirtinimas turi įvykti esant neigiamam GST konsensusui. Ši procedūra reiškia, kad teisingumą PPO įgyvendina GST.

PPO nariai suteikia privalomą jurisdikciją PPO „teisminei valdžiai“ iš anksto ir pagal specifinius ieškinius, kylančius tik iš PPO susitarimų. Tačiau jai nėra suteikta jurisdikcija spręsti visus prekybinius ginčus tarp PPO narių. Svarbu pastebėti ir tai, kad reglamentuojamas ir palaikomas ieškinių pateikimas, o priešieškiniai, kuriuos, kaip atsiliepiamą į pareiškėjo skundą, galėtų pateikti atsakovas, gali būti pradedami tik kaip nauja procedūra.

Skundas dėl tarptautinės prekybos taisyklių pažeidimo, jei tai numatyta PPO susitarimuose, gali būti pateiktas kolegijai nagrinėti. Kolegija neturi jurisdikcijos nagrinėti skundų pagal PPO taisykles kitaip nei įtvirtinta PPO sudarytuose susitarimuose. PPO kolegija

<sup>79</sup> Pauwelyn J. Conflict of norms in public international law: how WTO law relates to other rules of international law. Cambridge: Cambridge University Press, 2003. P. 490.

<sup>80</sup> Ten pat, p. 491.

gali išspręsti tik kitokio tipo skundus jei reikia užtikrinti ginčo šalių teises. Tai kolegijos jurisdikcijoje yra ad hoc ir yra būtinas bendras pritarimas, pvz., pagal Susitarimo 7.3 str. galima susitarti dėl kitokios nei standartinė kolegijos darbo apibrėžties, kurią GST gali nurodyti savo pirmininkui konsultuojantis su ginčo šalimis, tokiu atveju šalys narės gali iškelti bet koki su tuo susijusį klausimą; pagal Susitarimo 25 str. arbitražas gali spręsti ginčus „dėl tam tikrų dalykų, kurie abiejų šalių aiškiai apibrėžti“.

Prieš „taikydama teisę“ ginčų sprendimo metu kolegija privalo įtraukti visas su ginčo šalimis susijusias tarptautinės teisės normas, net jei kolegijos jurisdikcija ribojama pateikto ieškinio. Tokia situacija veda prie bendrosios tarptautinės teisės taisyklių taikymo tose srityse, kurios nereguliuotos PPO susitarimų, o kiti, ne PPO susitarimai, gali būti pritaikomi esant PPO teisės konfliktams.

### 3. PRAKTINĖ PPO SISTEMOJE NAGRINĖTŲ GINČŲ ANALIZĖ

PPO ginčų sprendimo procedūra yra viena iš priemonių, užtikrinančių prekybos taisyklių ir principų laikymąsi pasaulinėje prekyboje. Visi, tiek nuo PPO įsteigimo, tiek 1947 – 1995 m. laikotarpiu, nagrinėti ginčai yra viešai pateikiami oficialioje PPO interneto svetainėje<sup>81</sup>. Publikuojama informacija apie nagrinėtus ginčus neapsiriboja vien tik bendra jų apžvalga ir galutinių sprendimų pateikimu – ties kiekvienu iš ginčų galime rasti visus bylos dokumentus (prašymus dėl konsultacijų pradėjimo, kolegijų ir Apeliacinio komiteto pranešimus, sekretoriato notas, arbitrų nuomones ir pan.), kas leidžia išsamiai išstudijuoti dominantę atvejį.

Šioje darbo dalyje analizuosime Pasaulio banko ir PPO pateikiamus statistinius duomenis, pasiremsime P. Bosche<sup>82</sup>, M. Matsushita<sup>83</sup>, H. Horn ir P. C. Mavroidis<sup>84</sup> autorių jau atliktomis analizėmis, taip atskleisdami ginčų sprendimo mechanizmo veiklos aspektus ir indėlį į tarptautinę prekybą. Trumpai apžvelgsime nuo GATT galiojimo pradžios iki 1995 m. nagrinėtas bylas, plačiau gilinsimės į PPO ginčų sistemą nuo jos įkūrimo 1995 m. iki 2007 m. pabaigos. Taigi darbe analizuosime 1947 - 2007 m. laikotarpio duomenis.

#### 3.1 Bendra PPO ginčų analizė

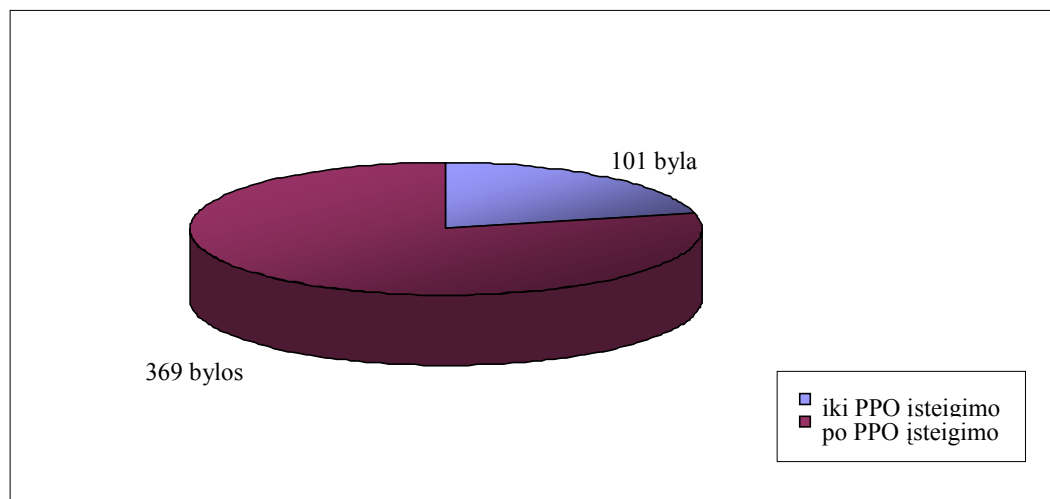
Nuo GATT galiojimo pradžios 1947 m. iki PPO įsteigimo 1995 m. buvo nagrinėjamas 101 ginčas, nuo PPO veiklos pradžios iki 2007 m. pabaigos užregistruotos 369 bylos (žr. 2 pav.). Palyginus šių laikotarpių bylų skaičių, matyti, kad bylos iki PPO įsteigimo tesudaro 21% visų bylų skaičiaus, nors GATT kaip susitarimas iki 1995 m. veikė žymiai ilgiau nei PPO (48 metus, PPO – 12 metų). Tai galima paaiškinti tuo, kad įsteigus PPO buvo sudarytos tinkamos sąlygos ginčų nagrinėjimui, t.y. ši procedūra buvo sureguliuota teisės normomis, reglamentuojančiomis ginčų nagrinėjimo procesą, buvo sudarytos nuolatinės Ginčų sprendimo sistemos institucijos (GST ir Apeliacinis komitetas), nustatyta kolegijų sudarymo tvarka, ginčų nagrinėjimo arbitražo galimybė, numatytos priemonės ir būdai Ginčų sprendimo sistemos sprendimams įgyvendinti.

<sup>81</sup> Dispute settlement. [http://www.wto.org/english/tratop\\_e/dispu\\_e/dispu\\_e.htm](http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/dispu_e.htm); prisijungimo laikas: 2008-09-14.

<sup>82</sup> Bosche P. The law and policy of the World Trade Organization: text, cases and materials. Cambridge: Cambridge University Press, 2005.

<sup>83</sup> Matsushita M. The World Trade Organization: law, practice and policy. Oxford: Oxford University Press, 2003.

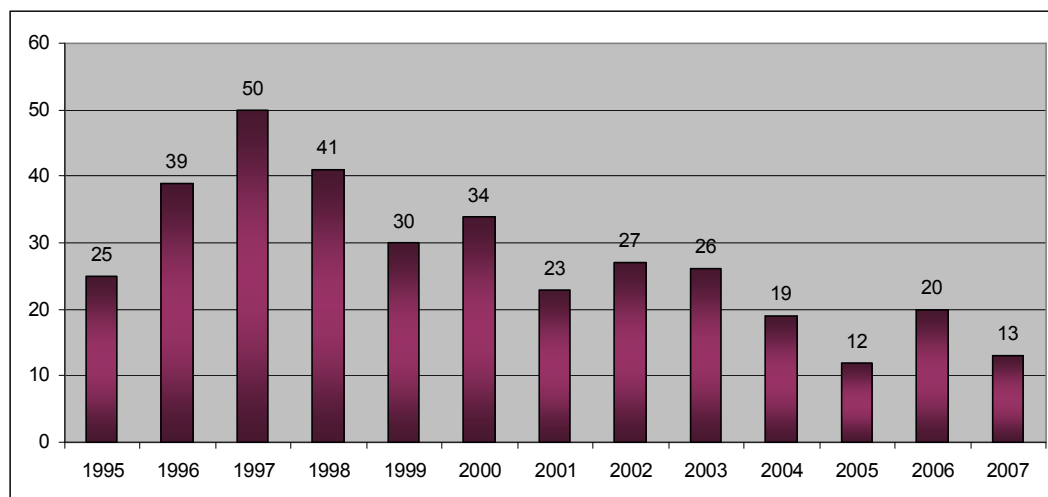
<sup>84</sup> Horn H., Mavroidis P. C. The WTO Dispute Settlement System 1995-2006: some descriptive statistics. <http://econ.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/EXTDEC/EXTRESEARCH/0,,contentMDK:20804376~pagePK:64214825~piPK:64214943~theSitePK:469382,00.html>; prisijungimo laikas: 2008-10-10.



**2 pav.** 1947-1995 m. (iki PPO įsteigimo) ir 1995-2007 m. (PPO veiklos metu) nagrinėtų bylų skaičiaus palyginimas<sup>85</sup>

Matome, kad PPO veiklos metu (1995-2007 m.) bylų skaičius žymiai išaugo - daugiau nei tris kartus viršija iki PPO įsteigimo nagrinėtų bylų skaičių (žr. 2 pav.) – o tai rodo, kad organizacijos reikšmė sprendžiant PPO ginčus didėja.

Plačiau paanalizuosime bylas, nagrinėtas nuo PPO įsteigimo iki 2007 m. pabaigos (žr. 3 pav.).



**3 pav.** PPO veiklos metu nagrinėtų bylų pasiskirstymas pagal metus<sup>86</sup>

Iš 3 pav. duomenų matyti, jog iki 1997 m. pradėtų nagrinėti bylų skaičius auga ir 1997 m. pasiekia didžiausią kiekį per visą veiklos laikotarpį – 50 bylų (14% iš visų 369, per PPO veiklos laikotarpį pradėtų, bylų), tai sąlygoja pati PPO Ginčų sprendimo sistemos veikimo

<sup>85</sup> Šaltinis: sudaryta pagal PPO interneto svetainėje [http://www.wto.org/english/tratop\\_e/dispu\\_e/dispu\\_e.htm](http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/dispu_e.htm) pateiktus bylų duomenis.

<sup>86</sup> Šaltinis: ten pat.

pradžią: šalys narės ėmė aktyviai naudotis atsiradusia galimybe ginčus spręsti ne diplomatiniais būdais, o tarptautinės organizacijos rėmuose.

Tačiau toliau bylų skaičius mažėja - nuo 50 bylų per 1997 m. iki 13 bylų per 2007 m., t.y. per metus bylų skaičius vidutiniškai sumažėja po 3,4 bylos arba po 1%. Autorės nuomone, nagrinėjamų bylų skaičiaus mažėjimo priežastimis galime laikyti tarptautinės prekybos sąlygų vienodinimą ir teisės normų harmonizavimą. Šalims prekiaujant tarpusavyje kyla mažiau ginčų, nes metams bėgant teisės normose aiškiau reglamentuojamos tarptautinės prekybos sąlygos, mažėja jų interpretavimo skirtumų, prekyba tampa liberalesnė. Vykdydamos tarptautinius prekybinius įsipareigojimus PPO šalys narės laikosi PPO rėmuose sudarytų susitarimų ir pagrindinių PPO veiklos principų.

Toliau aptarsime ginčų nagrinėjime dalyvaujančias šalis ir jų procesinę padėtį bylų nagrinėjimo metu.

### 3.1.1 Ginčo šalys PPO ginčų nagrinėjimo procese

PPO sudaro 153 nariai, todėl siekiant patogesnio informacijos apdorojimo pasinaudosime H. Horn ir P. C. Mavroidis pateikiama klasifikacija<sup>87</sup> ir šalis nares suskirstyme į keturias grupes pagal išsivystymo lygį (detali klasifikacija pateikiama 4 priede):

G2: EK ir JAV;

IND: kitos pramoninės šalys;

DEV: besivystančios šalys, išskyrus LDC grupės valstybes;

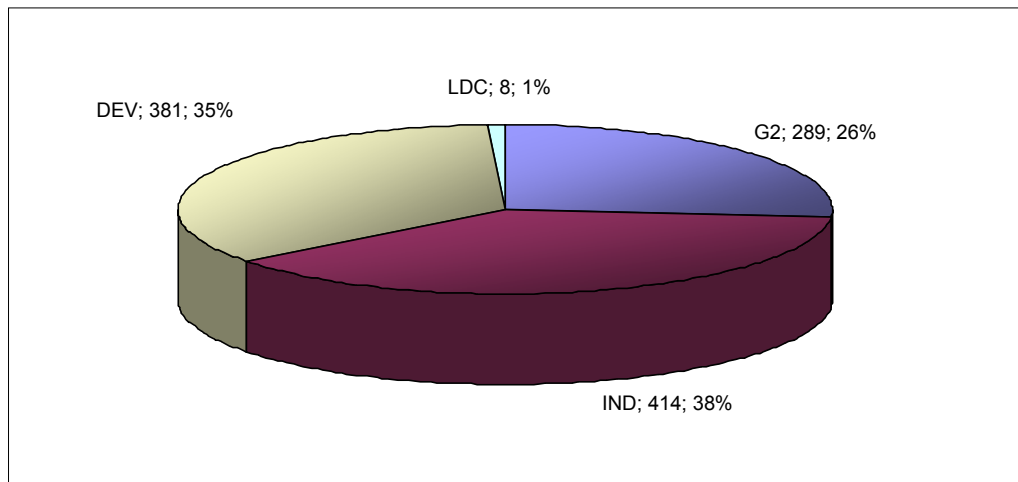
LDC: mažiausiai išsivysčiusios šalys.

Reiktų pastebėti, kad Lietuva priskirta prie IND šalių grupės ir nagrinėjama ne kaip šalis, kuriai atstovauja EK, priskirta G2 grupei. Apskritai, kaip aiškinama 4 priede, G2 grupei, prie šalių, atstovaujamų EK, priskiriama tik 15 pirmųjų iš ES įstojusią šalių, o vėliau įstojusios šalys yra nagrinėjamos atskirai. Toks būdas pasirinktas todėl, kad yra lengviau analizuoti ginčų nagrinėjime dalyvaujančias PPO šalis nares, skirstant jas pagal išsivystymo lygį, o pirmosios 15 ES narių yra stiprios ekonomikos šalys, ko nepasakytume apie tokias šalis kaip Lietuva.

Pirmiausiai kyla klausimas, kas dalyvauja ginčų nagrinėjimo procese? Iš ankščiau pateiktos medžiagos yra aišku, kad tai yra pareiškėjai, atsakovai ir trečiosios šalys. Darbo autorei svarbu parodyti abipusius ginčus tarp PPO narių, t.y. jei du PPO nariai pateikia skundą (prašymą pradėti konsultacijas) prieš trečią narį, laikysime, kad kiekvienas iš jų palaiko ginčą su trečiuoju nariu ir tai yra du abipusiai ginčai. Tokios pat prielaidos laikysimės ir kelių atsakovų atveju. Be

<sup>87</sup> Horn H., Mavroidis P. C. The WTO Dispute Settlement System 1995-2006: Some Descriptive Statistics. [http://siteresources.worldbank.org/INTRES/Resources/469232-1107449512766/DescriptiveStatistics\\_031408.pdf](http://siteresources.worldbank.org/INTRES/Resources/469232-1107449512766/DescriptiveStatistics_031408.pdf); prisijungimo laikas: 2008-08-21.

to, jei šalis pateikia prašymą prisijungti prie vykstančių konsultacijų, ją taip pat laikysime abipusio ginčo šalimi. Paprastai trečiųjų šalių pareiškimai nukreipti prieš šalį atsakovę. Tokios analizės sąlygos padidina dvišalių bylų skaičių 300%, o bendras bylų skaičius pasiekia 1092. Tuo darbo autorė nori akcentuoti, kad siekiama kiek galima išsamiau ir objektyviau atskleisti ginčų nagrinėjime dalyvaujančias šalis, ginčų skaičių ir pobūdį.



**4 pav.** PPO narių grupių dalyvavimo ginčų nagrinėjimo procese palyginimas (užrašas šalia skritulinės diagramos dalių reiškia PPO narių grupės pavadinimą ir tai, kiek kartų ji dalyvavo ginčų nagrinėjimo procese (dalyvavimų skaičius; procentinė išraiška)<sup>88</sup>

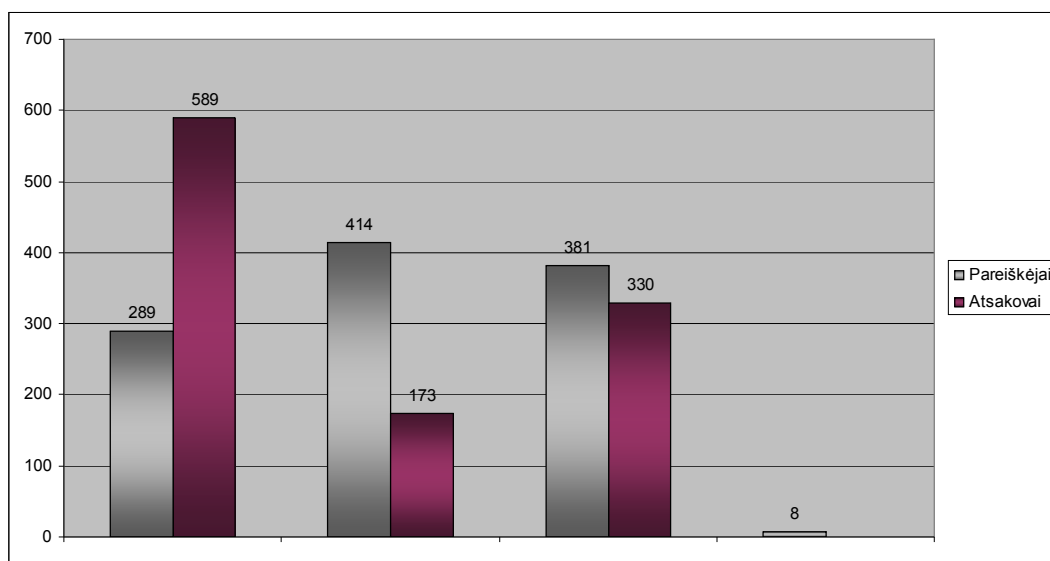
Paanalizuokime duomenis, kiek kartų PPO narių grupės dalyvavo ginčų nagrinėjimo procese (žr. 4 pav.).

G2 grupės šalys bylų nagrinėjime dalyvavo 289 kartus, t.y. 26% iš visų 1092 dvišalių ginčų. IND pirmauja su 414 dvišalių ginčų (38% visų ginčų), o DEV ginčų nagrinėjime dalyvavo 381 kartą arba 35% bylų. LDC pateikė prašymus pradėti konsultacijas arba prisijungti prie jau vykstančio proceso tik 8 kartus (1%).

G2 grupė dažniausiai dalyvavo atsakovo teisėmis ginčų nagrinėjimo procese – 589 kartus (54% iš visų 1092 dvišalių ginčų). DEV atsakovais buvo 330 (30%), IND - 173 (16%) kartus. LDC šalys niekada neveikė atsakovo teisėmis (žr. 5 pav.).

Lyginant grupių dalyvavimą atsakovų ir pareiškėjų teisėmis, G2 grupė beveik dvigubai dažniau buvo atsakove nei ieškove (589 kartus dalyvavo kaip atsakovė, o 289 kartus kaip ieškovė). IND šalys, priešingai nei G2, dukart daugiau buvo ieškovėmis (173 kartus buvo ieškovėmis, o 414 - atsakovėmis), o DEV grupės šalys bylose buvo šiek tiek aktyvesnės kaip pareiškėjos (330 kartų dalyvavo kaip atsakovės, o 381 – kaip ieškovės).

<sup>88</sup> Šaltinis: sudaryta pagal PPO interneto svetainėje [http://www.wto.org/english/tratop\\_e/dispu\\_e/dispu\\_e.htm](http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/dispu_e.htm) pateiktus bylų duomenis. ir pagal H. Horn, P. C. Mavroidis tyrimo duomenis (2008).



**5 pav.** PPO narių grupių, dalyvavusių ginčų nagrinėjimo procese atsakovo ir pareiškėjo teisėmis, palyginimas<sup>89</sup>

Matyti, kad išsivysčiusios šalys dažniau dalyvauja ginčų nagrinėjimo procese, o besivystančios šalys, pvz., priklausančios LDC grupei, retai naudojasi teise pateikti skundą, nors PPO ir taikomas palankių nuostatų besivystančioms šalims principas. Tai rodo, kad trūksta aiškesnės ir detalesnės informacijos bei papildomų būdų besivystančioms šalims įgyvendinti kreipimosi į GST teisę ir taip užtikrinti šio principo veikimą.

Įdomu palyginti, kaip pasiskirsčiusi kiekviena grupė pagal skundų (prašymų pradėti konsultacijas arba prašymų prisijungti prie jau vykstančio proceso) pateikimą kitų grupių atžvilgiu (žr. 1 lentelę).

		Atsakovai				
		G2	IND	DEV	LDC	Iš viso
Pareiškėjai	G2	93	81	115	0	<b>289</b>
	IND	232	59	123	0	<b>414</b>
	DEV	257	33	91	0	<b>381</b>
	LDC	7	0	1	0	<b>8</b>
	Iš viso	<b>589</b>	<b>173</b>	<b>330</b>	<b>0</b>	<b>1092</b>

**1 lentelė.** Pareiškėjų ir atsakovų grupių pasiskirstymas pagal pateiktus prašymus dėl konsultacijų ir prisijungimo prie ginčų nagrinėjimo proceso vienas kito atžvilgiu<sup>90</sup>

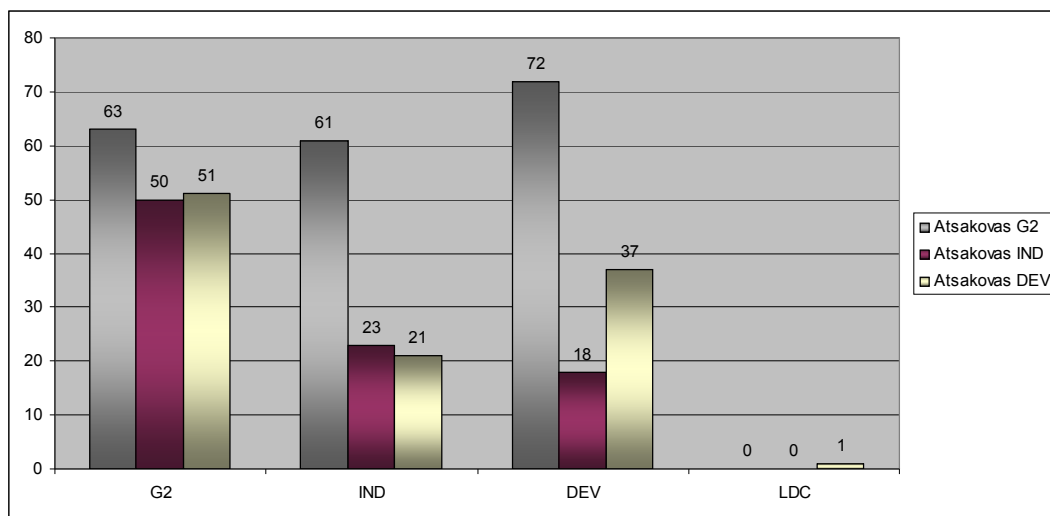
<sup>89</sup> Šaltinis: sudaryta pagal PPO interneto svetainėje [http://www.wto.org/english/tratop\\_e/dispu\\_e/dispu\\_e.htm](http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/dispu_e.htm) pateiktus bylų duomenis, ir pagal H. Horn, P. C. Mavroidis tyrimo duomenis (2008).

<sup>90</sup> Šaltinis: ten pat.



Matyti, kad G2 pateiktų skundų skaičius tiek G2, tiek IND ir DEV grupių atžvilgiu yra beveik vienodas, G2 prieš G2 stoja sudarydama 32% visų jos skundų (93 G2 prašymai yra prieš G2 iš bendro 289 jos prašymų skaičiaus), prieš IND – 28% (81 G2 skundas iš bendro 289 jos skundų skaičiaus) ir prieš DEV 40% (115 prašymų). Kitos trys grupės „taikosi“ į G2 daug dažniau nei į kitas grupes: 56% visų IND prašymų nukreipti prieš G2 (232 IND prašymai iš bendro jos 414 prašymų skaičiaus), 67% DEV skundų nukreipta prieš G2 šalis (257 prašymai iš 381), galiausiai 88% visų LDC skundų yra prieš G2 (7 prašymai iš 8).

Galime daryti išvadą, kad pareiškėjo arba atsakovo teisėmis dvišaliuose ginčiuose dažniausiai dalyvauja G2 šalys. Tai reiškia, kad šios grupės nariai (JAV ir EK) yra suinteresuoti tinkamu tarptautinės prekybos taisyklių taikymu ir interpretavimu bei pagrindinių PPO veiklos principų užtikrinimu. Be to, dažnas G2 grupės dalyvavimas procese rodo ir tai, kad taikydama PPO susitarimus ji vykdo intensyvią tarptautinę prekybą su dauguma PPO šalių. Tačiau jos skundai daugiausia nukreipti prieš ekonomiškai stipresnes šalis, o ne prieš besivystančias, taigi čia vėl matyti, kad PPO sudarytos palankios sąlygos besivystančioms šalims įsitvirtinti prekyboje ir šio principo yra laikomasi.

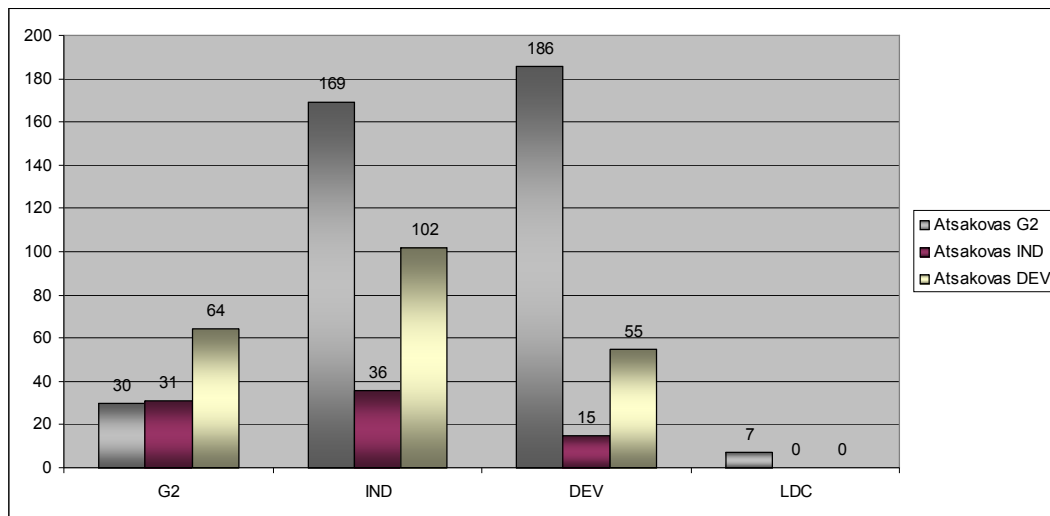


**6 pav.** Pirminių pareiškimų, kuriuos pateikė PPO narių grupės viena prieš kitą, skaičiaus palyginimas<sup>91</sup>

6 pav. pateikiama informacija apie PPO narių grupių dalyvavimą pateikiant pirminį prašymą (prašymą dėl konsultacijų pradėjimo), o 7 pav. - vėlesnį prisijungimą prie ginčų nagrinėjimo proceso, kai pateikiamas prašymas dėl suinteresuotumo byla ir noro prisijungti prie vykstančio bylos nagrinėjimo.

<sup>91</sup> Šaltinis: sudaryta pagal PPO interneto svetainėje [http://www.wto.org/english/tratop\\_e/dispu\\_e/dispu\\_e.htm](http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/dispu_e.htm) pateiktus bylų duomenis. ir pagal H. Horn, P. C. Mavroidis tyrimo duomenis (2008).

Bylose prieš G2 ir IND, G2 dažniau dalyvavo kaip pirminė pareiškėja (žr. 6 pav.). 32 % iš visų G2 pareiškimų prieš G2, o 38% prieš IND, buvo bylos, kur G2 prisijungė prie jau pradėto proceso (žr. 7 pav.). Tai rodo, kad stiprios ekonomikos valstybės, susidūrusios su pažeidimu ar netinkamu tarptautinę prekybą reglamentuojančios teisės normos taikymu, nedelsdamos pasinaudoja teise kreiptis į GST. Besivystančios šalys visgi dažniau prisijungia prie jau pradėto ginčų nagrinėjimo proceso, tuo pačiu parodydamos, kad nėra abejingos, nes PPO veiklos principų laikymasis ir užtikrinimas tarptautinėje prekyboje yra kiekvienos valstybės ekonominės gerovės pamatas.

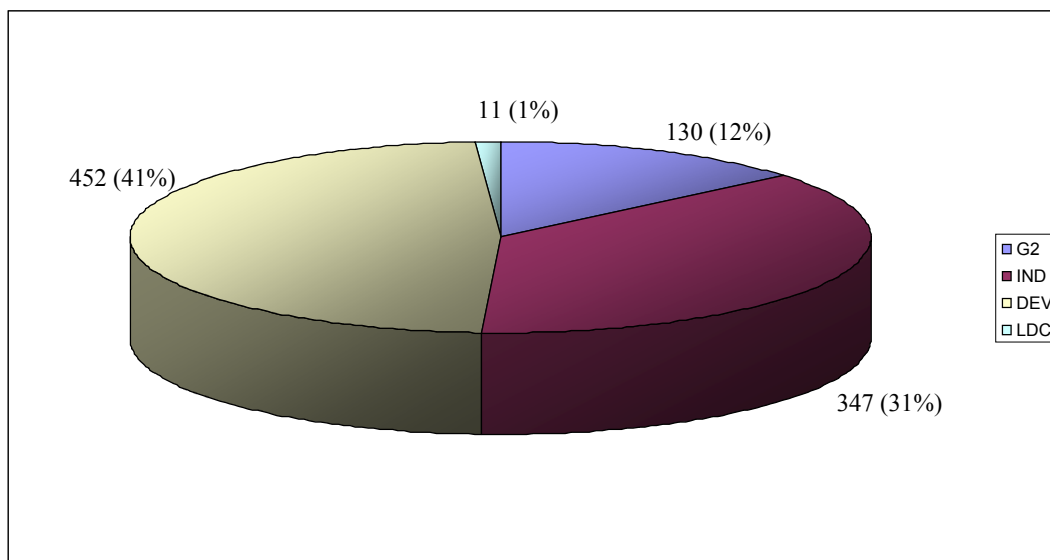


**7 pav.** PPO narių grupių, prisijungusių prie jau vykstančio ginčų nagrinėjimo proceso, palyginimas<sup>92</sup>

DEV šalims būdinga dalyvauti ginčiuose prieš G2 - 72% visų jos pareiškimų buvo nukreipti prisijungti prie jau vykstančio ginčų nagrinėjimo proceso prieš G2, o pirminiai pareiškimai prieš G2 grupę buvo pateikti net 72 bylose, t.y. 57% visų DEV grupės pareiškimų (žr. 7 pav.). DEV šalys su pirminiu pareiškimu dažniau kreipėsi prieš IND nei prieš DEV šalis (25% visų jos pareiškimų pateikti prieš IND, žr. 6 pav.), o prieš kitas DEV šalis ši šalių grupė dažniau jungėsi prie jau pradėto proceso (72% DEV prašymų dėl prisijungimo prie vykstančio ginčų nagrinėjimo proceso; žr. 7 pav.). IND šalys prisijungdavo prie ginčų nagrinėjimo daug dažniau nei pateikdavo pirminį skundą - 105 prašymai dėl konsultacijų ir 306 prašymai prisijungti prie vykstančio bylų nagrinėjimo (žr. 6 ir 7 pav.). Dažniausiai ši grupė prašymus pateikdavo dėl G2 grupės šalių veiksmų (58% pirminių prašymų ir 54% prašymų dėl prisijungimo nukreipti prieš G2).

<sup>92</sup> Šaltinis: sudaryta pagal PPO interneto svetainėje [http://www.wto.org/english/tratop\\_e/dispu\\_e/dispu\\_e.htm](http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/dispu_e.htm) pateiktus bylų duomenis. ir pagal H. Horn, P. C. Mavroidis tyrimo duomenis (2008).

Galime teigti, kad IND ir DEV šalys teikė pirmenybę dalyvauti ginčiuose, kur G2 buvo pirmoji pareiškusi prašymą dėl konsultacijų pradėjimo. LDC grupės šalys tik viena kartą pateikė pirminį pareiškimą prieš DEV dėl ginčo, ir tik 7 kartus prisijungė prie jau pradėto proceso prieš G2 grupę (žr. 6 ir 7 pav.). O G2 grupė daugmaž vienodai kreipėsi dėl kitų šalių grupių veiksmų, bet dažniau pateikdavo prašymą pradėti konsultacijas nei prašymą prisijungti prie jau vykstančio ginčų nagrinėjimo.



**8 pav.** PPO narių grupių dalyvavimo ginčų nagrinėjimo procese trečiųjų šalių teisėmis palyginimas<sup>93</sup>

8 pav. pateikti duomenys apie PPO narių grupių dalyvavimą ginčų nagrinėjimo procese trečiųjų šalių teisėmis. Dažniausiai trečiosios šalies teisėmis bylų nagrinėjime dalyvavo DEV – 41% pasirodymų kaip trečioji šalis visuose ginčiuose (452 kartus dalyvavo kaip trečioji šalis iš 1092 ginčų), IND - 31%, toliau G2 - 12%, ir LDC su 1% dalyvavimų trečiosios šalies teisėmis iš bendro ginčų skaičiaus.

Apibendrinus matyti, kad PPO ginčų nagrinėjimo procese dažniausiai dalyvauja IND grupės šalys, kuriai priklauso ir Lietuva. Tačiau Lietuva ginčų nagrinėjimo procese dar nėra dalyvavusi. IND yra ir dažniausiai ginčų nagrinėjimo procese trečiųjų šalių teisėmis dalyvaujanti grupė. Daugiausiai kartų atsakovo teisėmis bylose yra dalyvavusi G2, o pareiškimus viena kitos atžvilgiu dažniausiai pateikia G2 ir DEV grupės šalys. Taigi tik LDC grupės šalys nėra aktyvios bylų nagrinėjimo metu, o kitos grupės naudojasi galimybe būti ne tik atsakovėmis ar ieškovėmis, bet ir trečiosiomis šalimis, tokiu dalyvavimu siekdamos kiek įmanoma labiau liberalizuoti tarptautinę prekybą ir prisidėti prie šią prekybą reglamentuojančių teisės normų tobulinimo. Tai

<sup>93</sup> Šaltinis: sudaryta pagal PPO interneto svetainėje [http://www.wto.org/english/tratop\\_e/dispu\\_e/dispu\\_e.htm](http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/dispu_e.htm) pateiktus bylų duomenis. ir pagal H. Horn, P. C. Mavroidis tyrimo duomenis (2008).

kartu parodo, kad siekiant užtikrinti LDC šalių (taip pat ir kitų besivystančių šalių) interesus, turi būti tobulinamos teisės normos, reglamentuojančios šių šalių kreipimąsi į GST dėl prekybinių sąlygų pažeidimo ar netinkamo taikymo, nes neaktyvus jų dalyvavimas Ginčų sprendimo sistemoje rodo, jog pažeidžiamas principas dėl besivystančių šalių prekybinių sąlygų palengvinimo ir interesų gynimo.

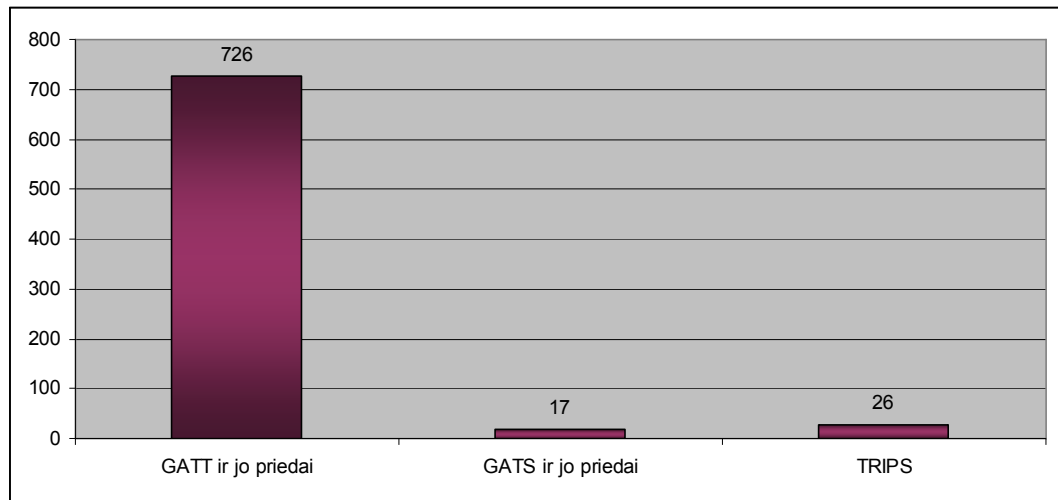
Ginčų sprendimo sistemoje sudaryta galimybė prisijungti prie ginčų nagrinėjimo proceso ir dalyvauti bylos šalies arba trečiosios šalies teisėmis yra ne kas kita, kaip nediskriminavimo ir visoms šalims vienodų galimybių ginti savo prekybinius interesus sudarymo principų įgyvendinimas. Be to, turėdamos galimybę įstoti į jau vykstantį procesą, o ne pradėti naują bylą, šalys narės sutaupo laiko, greičiau atstato teisių ir pareigų balansą ir tarptautinė prekyba atitinkamoje srityje tęsiama toliau patyrus mažiausias sąnaudas, t.y. įgyvendinamas principas „laikas-pinigai“.

Ginčų nagrinėjimas vyksta pagal PPO šalių narių pateiktus prašymus ir juose suformuluotus galimus PPO susitarimų pažeidimus ar netinkamą taikymą, todėl toliau aptarsime, dėl kokių PPO susitarimų ir jų nuostatų dažniausiai kreipiasi PPO šalys narės.

### **3.1.2 Ginčų nagrinėjime pritaikyti PPO susitarimai ir jų nuostatos**

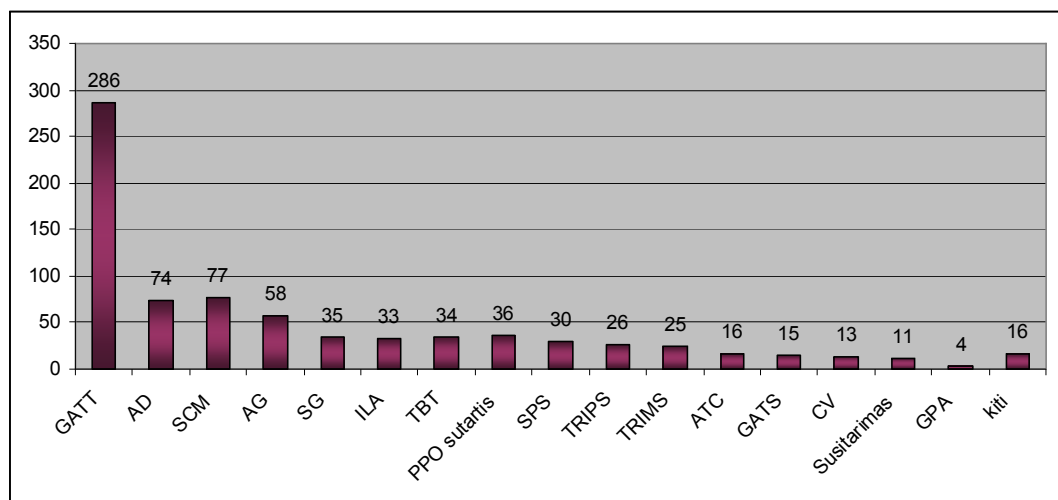
Nagrinėdami ginčų procese pritaikytus PPO susitarimus ir jų nuostatas, dėl kurių taikymo ar pažeidimo šalys narės kreipėsi į ginčų nagrinėjimo instituciją, PPO narius laikysime visuma ir nagrinėsime, kaip bendras ginčų skaičius pasiskirsto tarp PPO susitarimų ir jų nuostatų.

Priešingai nei aptariant PPO narių dalyvavimą ginčų nagrinėjimo procese, kur rėmėmės dvišalių ginčų sąvoka, čia remsimės prašymais dėl konsultacijų. Siekdami paprastesnio šio skirsnio dėstymo, šiuos prašymus vadinsime prašymais dėl konsultacijų, tačiau omenyje turėsime ir prašymus dėl prisijungimo prie ginčų nagrinėjimo proceso. Jei prašyme dėl konsultacijų bus teigiama, kad buvo pažeistas GATT I str. ir GATT II str., mes laikysime, kad tai yra vienas GATT pritaikymas. Be to, vienu PPO susitarimo ar jo nuostatų pritaikymu bus laikoma neatsižvelgiant į tai, kiek narių pateikė prašymą ir kiek jų prisijungė vėliau. Šia dalimi siekiame parodyti, kiek kartų bylose buvo kreiptasi dėl vieno ar kito PPO susitarimo ir jo nuostatų taikymo ar galimo pažeidimo. Jei bus, pvz., abi GATT ir GATS nuostatos įtrauktos į prašymą dėl konsultacijų, laikysime, kad buvo pritaikyta viena GATT ir viena GATS nuostata. Jei į prašymą bus įtrauktas kažkuris GATT straipsnis ir GATT priedo straipsnis, tai laikysime, kad GATT buvo pritaikytas 2 kartus.



**9 pav.** GATT, GATS ir TRIPS bei jų priedų taikymas prašymuose dėl konsultacijų<sup>94</sup>

9 pav. pateikiami duomenys apie GATT, GATS ir TRIPS bei šių susitarimų priedų taikymą prašymuose dėl konsultacijų. Matome, kad GATT ir jo priedai sudaro didžiąją dalį susitarimų, dėl kurių galimo pažeidimo ar taikymo buvo kreiptasi, t.y. jie sudaro 94% bendro visų pritaikytų PPO susitarimų skaičiaus. Taip yra todėl, kad jo nuostatomis tarptautinėje prekyboje yra vadovujamasi dažniausiai, nes GATT reguliuoja didžiąją dalį šalių vykdomos prekybos. TRIPS taikymas yra toks pat, kaip ir GATS, bet kartu jų panaudojimas žymiai mažesnis nei GATT ir jo priedų. Tai stebina, tačiau žinome, kad besivystančios šalys turi ilgą laikotarpį TRIPS ir GATS nuostatų įgyvendinimui, o tai paaiškina mažą šių susitarimų nuostatų įtraukimą. Be to, taip yra užtikrinamas ir PPO veiklos principas, nustatantis besivystančioms šalims palankesnes sąlygas tarptautinėje prekyboje.



**10 pav.** Susitarimų, įtrauktų į prašymus dėl konsultacijų, skaičiaus palyginimas<sup>95</sup>

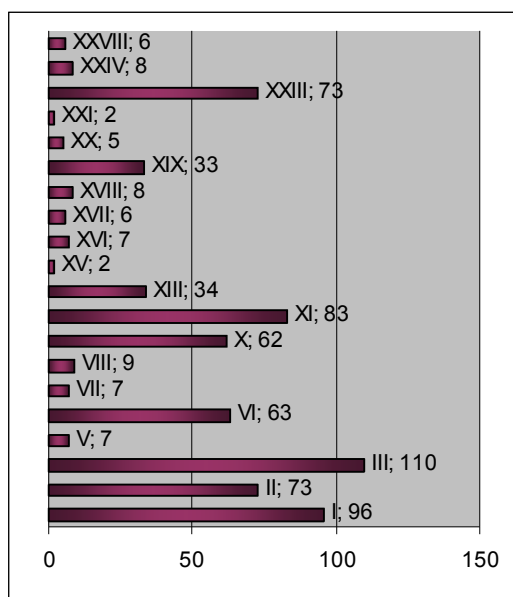
<sup>94</sup> Šaltinis: sudaryta pagal PPO interneto svetainėje [http://www.wto.org/english/tratop\\_e/dispu\\_e/dispu\\_e.htm](http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/dispu_e.htm) pateiktus bylų duomenis. ir pagal H. Horn, P. C. Mavroidis tyrimo duomenis (2008).

10 pav. detaliau nagrinėjami PPO susitarimai, kurie buvo pritaikyti prašymuose dėl konsultacijų. Jau padarėme išvadą, kad GATT dominuoja kaip dažniausiai pritaikomas susitarimas.

Diagramoje pateikiami trys susitarimai kurie yra pritaikyti dažniausiai, visi jie yra GATT priedai: Sutartis dėl GATT 1994 VI straipsnio įgyvendinimo (Antidempingo susitarimas; toliau - AD), Sutartis dėl žemės ūkio (toliau –AG) ir Sutartis dėl subsidijų ir kompensacinių priemonių (toliau – SCM). Bet atitinkamai su 9%, 7% ir 10%, jie kartu tesudaro ketvirtadalį visų pritaikytų susitarimų.

11-15 pav. išanalizuota, kiek kartų buvo taikomos atskiros PPO susitarimų nuostatos. Ši analizė parodo, kokios PPO teisės normos ir veiklos principai pažeidžiami dažniausiai. Pagal tokius statistinius duomenis matome, kaip Ginčų sprendimo sistema įtakoja tarptautinę prekybą.

Iš 11 pav. pateiktų duomenų matyti, kad net 30% atvejų į prašymus dėl konsultacijų buvo įtrauktas pagrindinis nediskriminavimo principas (III str. remtasi 206 kartus iš bendro 694 rėmimųsi GATT nuostatomis skaičiaus).<sup>96</sup> Tai rodo, kad vienas iš pagrindinių PPO veiklos principų yra itin dažnai pažeidžiamas arba kyla klausimų dėl jo taikymo, todėl reikėtų imtis priemonių aiškesniam jo reglamentavimui ir priemonių, kurios užtikrintų jo laikymąsi, nustatymui.



**11 pav.** GATT nuostatų, įtrauktų į prašymus dėl konsultacijų, skaičiaus palyginimas (skaičiai „I; 96“ šalia pirmojo stulpelio reiškia, kad pateiktuose prašymuose dėl konsultacijų GATT I str. buvo remtasi 96 kartus)<sup>97</sup>

<sup>95</sup> Šaltinis: sudaryta pagal PPO interneto svetainėje [http://www.wto.org/english/tratop\\_e/dispu\\_e/dispu\\_e.htm](http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/dispu_e.htm) pateiktus bylų duomenis. ir pagal H. Horn, P. C. Mavroidis tyrimo duomenis (2008).

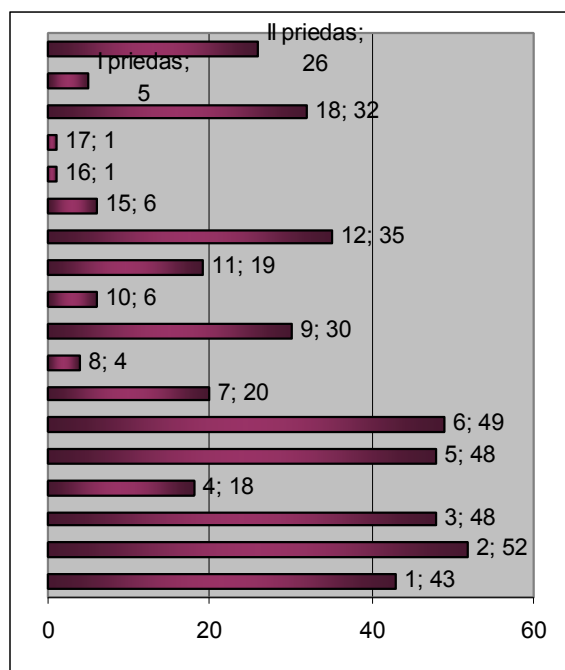
<sup>96</sup> Pasaulio prekybos organizacijos steigimo sutartis // Valstybės žinios. 2001, Nr. 46-1620. 1A priedo (GATT 1994) I ir III str.

<sup>97</sup> Šaltinis: sudaryta pagal PPO interneto svetainėje [http://www.wto.org/english/tratop\\_e/dispu\\_e/dispu\\_e.htm](http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/dispu_e.htm) pateiktus bylų duomenis. ir pagal H. Horn, P. C. Mavroidis tyrimo duomenis (2008).

Kitos, pagal dažniausiai įtrauktų straipsnių skaičių, GATT nuostatos yra tariami kiekybiniai apribojimai<sup>98</sup>, kurie sudaro 12% visų ginčų dėl GATT taikymo ar pažeidimo, nuostatos dėl tarifinių įsipareigojimų ir sąrašų<sup>99</sup> ir dėl nuolaidų ir įsipareigojimų anuliavimo arba sumažinimo<sup>100</sup>, kurios sudaro po 11% visų GATT nuostatų, įtrauktų į prašymus dėl konsultacijų. Po 9% sudaro nuostatų dėl antidempingo ir kompensacinių muitų<sup>101</sup> ir dėl prekybos taisyklių skelbimo ir taikymo<sup>102</sup>, kuriuos PPO nariai ginčijo kaip pažeidimus, įtraukimai.

Vėlgi šių GATT straipsnių pažeidimas tiesiogiai siejasi su PPO veiklos principų pažeidimais, t.y. pažeidžiami didžiausio palankumo, bendro kiekybinio importo ribojimo draudimo, stabilios prekybos politikos, sąžiningos konkurencijos principai ir tai daro neigiamą poveikį ne tik bylos dalyviams, bet visai tarptautinei prekybai. Išnagrinėjus ginčą ir įrodžius esant šių teisės normų ir principų pažeidimus imamasi priemonių, kurios padėtų sureguliuoti susidariusią situaciją.

Toliau pažvelgsime, kaip keletas kitų PPO susitarimų buvo naudojami pradėdant 12 pav. išanalizuotu Antidempingo susitarimu (AD).



**12 pav.** AD nuostatų, įtrauktų į prašymus dėl konsultacijų, skaičiaus palyginimas (užrašas „1; 43“ šalia pirmojo stulpelio reiškia, kad pateiktuose prašymuose dėl konsultacijų AD 1 str. buvo remtasi 43 kartus)<sup>103</sup>

<sup>98</sup> Pasaulio prekybos organizacijos steigimo sutartis // Valstybės žinios. 2001, Nr. 46-1620. 1A priedo (GATT 1994) XI str.

<sup>99</sup> Ten pat, II str.

<sup>100</sup> Ten pat, XXIII str.

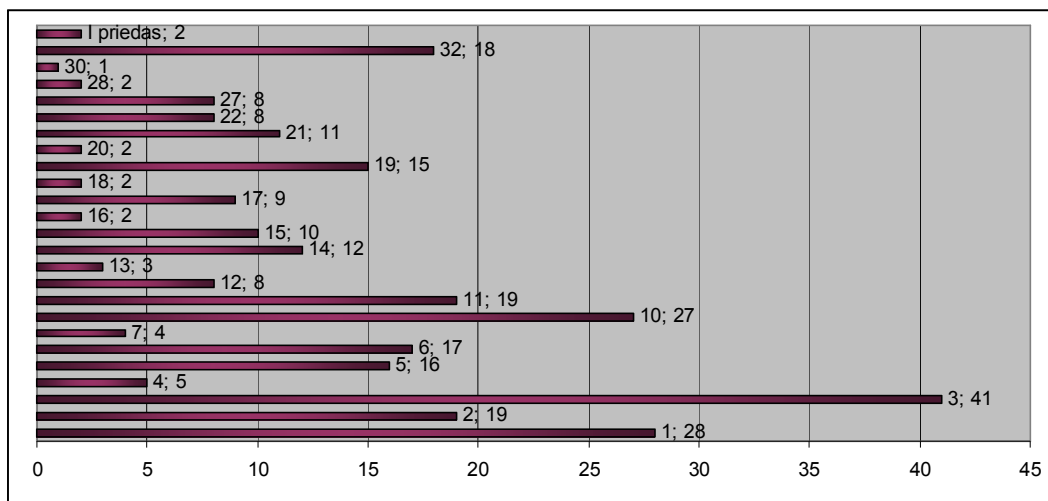
<sup>101</sup> Ten pat, VI str.

<sup>102</sup> Ten pat, X str.

<sup>103</sup> Šaltinis: sudaryta pagal PPO interneto svetainėje [http://www.wto.org/english/tratop\\_e/dispu\\_e/dispu\\_e.htm](http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/dispu_e.htm) pateiktus bylų duomenis. ir pagal H. Horn, P. C. Mavroidis tyrimo duomenis (2008).

Dažniausiai įtraukiamos AD nuostatos buvo susijusios su dempingo nustatymu<sup>104</sup> (52 kartus įtraukta į prašymus dėl konsultacijų, t.y. 12% visų AD įtraukimų), įrodymais<sup>105</sup> (49, 11%), tyrimo procesu<sup>106</sup> (48, 11%), žalos nustatymu<sup>107</sup> (48, 11%), principais<sup>108</sup> (43, 10%) ir viešu sprendimų paskelbimu ir aiškinimu<sup>109</sup> (35, 8%).

13 pav. pateikiama SCM analizė, pagal kurią PPO nariai daugiausiai ginčijo subsidijų teisėtumą arba kompensacines priemones<sup>110</sup>. Pirmąją grupę apima 29% visų skundų dėl SCM nuostatų (83 įtraukimai į prašymus dėl konsultacijų iš 289 prašymų), kitą - 44% (128 įtraukimai iš 289 prašymų). Pirmoji kategorija gali būti išskirstyta: 16% visų ginčų dėl SCM apima draudžiamos subsidijos<sup>111</sup> (46 įtraukimai į prašymus iš 289 prašymų); 13% ieškinio pagrindų buvo kompensuotinos subsidijos<sup>112</sup> (37 įtraukimai į prašymus iš 289). Galiausiai 16% visų ginčų dėl SCM apima sudedamuosius subsidijų apibrėžimo elementus<sup>113</sup> (47 įtraukimai į prašymus iš 289).



**13 pav.** SCM nuostatų, įtrauktų į prašymus dėl konsultacijų, skaičiaus palyginimas (užrašas „1; 28“ šalia pirmojo stulpelio reiškia, kad pateiktuose prašymuose dėl konsultacijų SCM 1 str. buvo remtasi 28 kartus)<sup>114</sup>

AD ir SCM nuostatų pažeidimai itin dažni (su šių susitarimų pažeidimu susijusi byla bus analizuojama paskutiniame šio skyriaus skirsnyje), kartu paminantys ir sąžiningos

<sup>104</sup> Pasaulio prekybos organizacijos steigimo sutartis // Valstybės žinios. 2001, Nr. 46-1620. 1A priedo (Sutarties dėl GATT 1994 VI straipsnio įgyvendinimo) 2 str.

<sup>105</sup> Ten pat, 6 str.

<sup>106</sup> Ten pat, 5 str.

<sup>107</sup> Ten pat, 3 str.

<sup>108</sup> Ten pat, 1 str.

<sup>109</sup> Ten pat, 12 str.

<sup>110</sup> Ten pat, 1A priedo (Sutarties dėl subsidijų ir kompensacinių priemonių) 3-7, 10-23 str.

<sup>111</sup> Ten pat, 3, 4 str.

<sup>112</sup> Ten pat, 5-7 str.

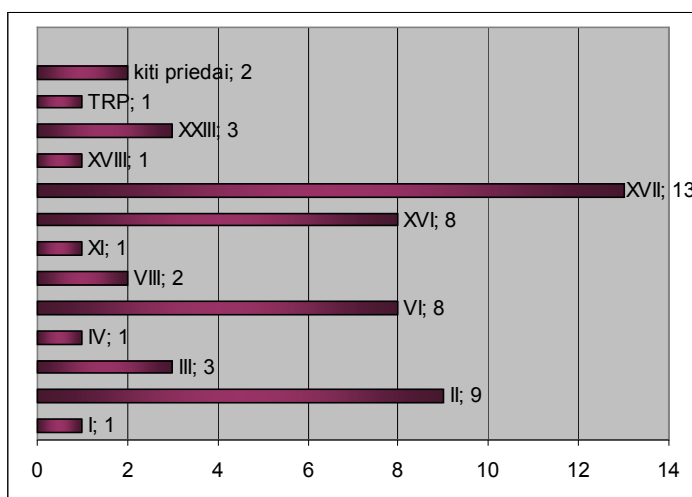
<sup>113</sup> Ten pat, 1, 2 str.

<sup>114</sup> Šaltinis: sudaryta pagal PPO interneto svetainėje [http://www.wto.org/english/tratop\\_e/dispu\\_e/dispu\\_e.htm](http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/dispu_e.htm) pateiktus bylų duomenis. ir pagal H. Horn, P. C. Mavroidis tyrimo duomenis (2008).



konkurencijos, laisvos prekybos, nacionalinės rinkos apsaugos ir nediskriminavimo principus. Sudėtingos ir skirtingai interpretuojamos antidempingo ir kompensacinių priemonių nustatymo procedūros, reglamentuotos šiame susitarime, reikalauja įstatymo leidybos teisę turinčių institucijų įsikišimo.

14 pav. pateikiama informacija apie GATS nuostatų pritaikymą, rodanti nedidelį daugelio jų panaudojimą. 42% visų GATS skundų apima konkrečius išipareigojimus<sup>115</sup>, t.y. 22 įtraukimai į prašymus dėl konsultacijų iš bendro 53 GATS įtraukimų į prašymus dėl konsultacijų skaičiaus. 42% visų ginčų apima tariamą nediskriminavimo principo pažeidimą<sup>116</sup> (22 įtraukimai iš 53), kuris su didžiausio palankumo statuso ir nacionalinio statuso režimu prašymuose buvo minimi dažniausiai.



**14 pav.** GATS nuostatų, įtrauktų į prašymus dėl konsultacijų, skaičiaus palyginimas (užrašas „I; 1“ šalia pirmojo stulpelio reiškia, kad pateiktuose prašymuose dėl konsultacijų GATS 1 str. buvo remtasi 1 kartą)<sup>117</sup>

Išanalizavus duomenis apie TRIPS (žr. 15 pav.), matyti, kad bendras TRIPS įtraukimų skaičius yra 43% didesnis nei GATS. Trys nuostatos išsiskiria kaip dažniausiai įtraukiamos: 12% visų TRIPS nuostatų, kurios buvo įtrauktos prašymuose dėl konsultacijų, susiję su pereinamojo laikotarpio susitarimais<sup>118</sup> (14 šio straipsnio įtraukimų į prašymus dėl konsultacijų iš 124), 9% apima egzistuojančią turinio/objekto apsaugą<sup>119</sup> (11 įtraukimų į prašymus iš 124) ir 8% - patentuotinus objektus<sup>120</sup> (10 įtraukimų į prašymus iš 124).

<sup>115</sup> Pasaulio prekybos organizacijos steigimo sutartis // Valstybės žinios. 2001, Nr. 46-1620. 1B priedo (GATS) XVI, XVII ir XVIII str.

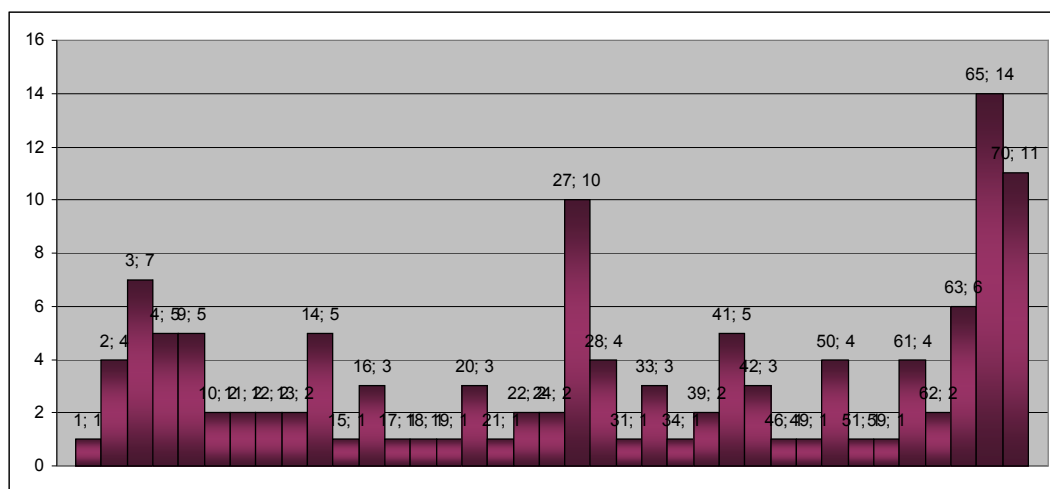
<sup>116</sup> Ten pat, II ir XVII str.

<sup>117</sup> Šaltinis: sudaryta pagal PPO interneto svetainėje [http://www.wto.org/english/tratop\\_e/dispu\\_e/dispu\\_e.htm](http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/dispu_e.htm) pateiktus bylų duomenis. ir pagal H. Horn, P. C. Mavroidis tyrimo duomenis (2008).

<sup>118</sup> Pasaulio prekybos organizacijos steigimo sutartis // Valstybės žinios. 2001, Nr. 46-1620. 1C priedo (TRIPS) 65 str.

<sup>119</sup> Ten pat, 70 str.

<sup>120</sup> Ten pat, 27 str.



**15 pav.** TRIPS nuostatų, įtrauktų į prašymus dėl konsultacijų, skaičiaus palyginimas (užrašas „1; 1“ šalia pirmojo stulpelio reiškia, kad pateiktuose prašymuose dėl konsultacijų TRIPS 1 str. buvo remtasi 1 kartą)<sup>121</sup>

Toliau nagrinėsime pareiškėjų ir atsakovų pasiskirstymą vienas kito atžvilgiu pagal prašymuose dėl konsultacijų minimus PPO susitarimus, dėl kurių nuostatų taikymo ar galimo pažeidimo šalys kreipėsi. 2 lentelėje pateikiama informacija apie penkis pagrindinius susitarimus ir jų nuostatas, kurie buvo suskirstyti pagal pareiškėjų ir atsakovų grupes.

Aptarsime, kaip nagrinėsime ginčus, kuriuose šalys pareiškėjos yra iš skirtingų grupių. Pvz., šalys A ir B pradeda bylą pareiškimu dėl konsultacijų prieš šalį C, kurioje jos taiko GATT nuostatas. Tarkim A priklauso G2, B – DEV, kaip tai traktuoti? Viena galimybė būtų abi išskirti, kaip G2 prašymas dėl konsultacijų pagal GATT ir DEV prašymas dėl konsultacijų pagal GATT. Bet kiltų klausimas, kodėl neimame nagrinėti pareiškėjų, kurie pareiškia norą prisijungti prie proceso. Todėl natūralu, traktuoti šias šalis tuo pačiu būdu kaip ir pirminius pareiškėjus. Tačiau problema ta, kad kai pirminis pareiškėjas remiasi GATT nuostatomis pareiškime dėl konsultacijų, PPO šalys dalyvės, pareiškusios norą prisijungti prie ginčo nagrinėjimo, to nedaro. Todėl darysime aiškia prielaidą, kad šalys, pareiškusios norą prisijungti prie nagrinėjamos bylos, remiasi tomis pačiomis susitarimų nuostatomis, kaip ir pirminės pareiškėjos. Beje, neanalizuosime LDC grupės šioje dalyje, nes jos įtaka, kaip matyti iš 2 lentelės duomenų, šalių grupėms nežymi.

Pagal 2 lentelės duomenis matome, kad GATT atžvilgiu IND dominuoja kaip pareiškėja. Ji į GST su prašymais dėl galimai pažeistų GATT susitarimų nuostatų kreipėsi 360 kartų. DEV prašymuose dėl konsultacijų GATT nuostatomis rėmėsi 331 kartą, o G2 šalių grupė - 214 kartų.

<sup>121</sup> Šaltinis: sudaryta pagal PPO interneto svetainėje [http://www.wto.org/english/tratop\\_e/dispu\\_e/dispu\\_e.htm](http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/dispu_e.htm) pateiktus bylų duomenis. ir pagal H. Horn, P. C. Mavroidis tyrimo duomenis (2008).

Dažniausiai besikreipiančios šalys prašymuose dėl konsultacijų dėl GATT, AD, SCM, GATS ir TRIPS nuostatų galimų pažeidimų ar taikymo atsakovėmis nurodydavo G2 ir DEV šalis nares (žr. 2 lentelę).

Atsižvelgiant į tai, kiek kartų AD, SCM ir GATS nuostatos buvo įtrauktos į prašymus dėl konsultacijų, DEV yra aktyviausia šalių grupė, pateiktuose prašymuose taikiusi šias nuostatas: byloje pagal AD jos dalis sudaro 43% (67 AD įtraukimai iš bendro 157 įtraukimų dėl AD taikymo skaičiaus), pagal SCM – 38% (96 įtraukimai iš 253), pagal GATS - 54% (28 įtraukimai iš 52) visų taikymų. Su TRIPS taikymu pareiškimuose dėl konsultacijų pirmąją IND grupę, ji dėl TRIPS nuostatų taikymo kreipėsi 45 kartus iš bendro 93 TRIPS nuostatų taikymo skaičiaus.

	Atsakovai	GATT	AD	SCM	GATS	TRIPS
<b>G2</b>	<b>G2</b>	64	18	23	5	13
	<b>IND</b>	53	8	14	5	7
	<b>DEV</b>	97	6	25	5	14
	<b>LDC</b>	0	0	0	0	0
	<b>Iš viso</b>	<b>214</b>	<b>32</b>	<b>62</b>	<b>15</b>	<b>34</b>
<b>IND</b>	<b>G2</b>	203	44	49	3	33
	<b>IND</b>	46	2	4	1	2
	<b>DEV</b>	111	11	36	5	10
	<b>LDC</b>	0	0	0	0	0
	<b>Iš viso</b>	<b>360</b>	<b>57</b>	<b>89</b>	<b>9</b>	<b>45</b>
<b>DEV</b>	<b>G2</b>	229	51	82	24	8
	<b>IND</b>	21	4	3	1	0
	<b>DEV</b>	81	12	11	3	6
	<b>LDC</b>	0	0	0	0	0
	<b>Iš viso</b>	<b>331</b>	<b>67</b>	<b>96</b>	<b>28</b>	<b>14</b>
<b>LDC</b>	<b>G2</b>	6	0	6	0	0
	<b>IND</b>	0	0	0	0	0
	<b>DEV</b>	1	1	0	0	0
	<b>LDC</b>	0	0	0	0	0
	<b>Iš viso</b>	<b>7</b>	<b>1</b>	<b>6</b>	<b>0</b>	<b>0</b>
<b>Iš viso</b>	<b>912</b>	<b>157</b>	<b>253</b>	<b>52</b>	<b>93</b>	

**2 lentelė.** PPO susitarimų pasiskirstymas pagal pareiškėjų ir atsakovų grupes<sup>122</sup>

Jau žinome, kad PPO ginčų nagrinėjimo metu šalys narės pateikdamos prašymus dėl konsultacijų dažniausiai kreipėsi dėl GATT ir jo nuostatų taikymo ar galimo pažeidimo, o dėl TRIPS ir GATS kreipiamasi retai. Dėl GATT galimų pažeidimų ir taikymo dažniausiai kreipiasi IND šalys, o atsakove tokiu atveju dažniausiai yra G2. Reiktų pažymėti, kad prašymuose dėl konsultacijų dažniausiai minimos PPO susitarimų nuostatos reikalauja ypatingo dėmesio, nes tyrimo duomenų analizė rodo, kad nuostatos, dėl kurių dažniausiai yra kreipiamasi, nėra aiškios, atsiranda dviprasmybių šias teisės normas taikant arba yra teisės normų spragų ir yra būtina šias

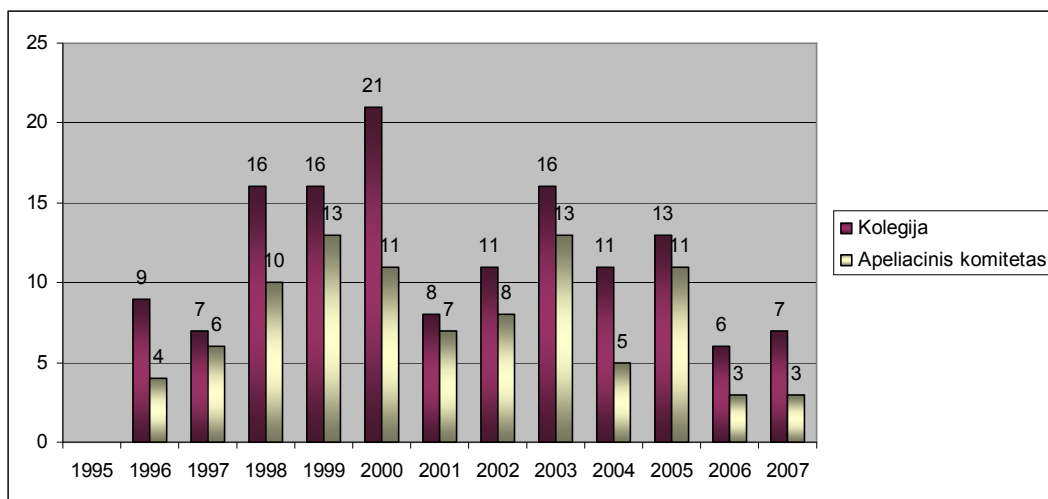
<sup>122</sup> Šaltinis: sudaryta pagal PPO interneto svetainėje [http://www.wto.org/english/tratop\\_e/dispu\\_e/dispu\\_e.htm](http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/dispu_e.htm) pateiktus bylų duomenis. ir pagal H. Horn, P. C. Mavroidis tyrimo duomenis (2008).

teisės normas tobulinti. Tokiu būdu atskleidžiama PPO Ginčų sprendimo sistemos galimybė įtakoti tarptautinės prekybos reguliavimą ir pagrindinių PPO veiklos principų užtikrinimą.

### 3.1.3 Pranešimai ir sprendimai ginčų nagrinėjime

Nuo PPO įkūrimo iki 2007 m. pabaigos, PPO ginčų sprendimo kolegija ir Apeliacinis komitetas išplatino 235 pranešimus, iš kurių 60% buvo kolegijos pranešimai (žr. 16 pav.). Reikėtų pastebėti, kad ginčų nagrinėjimas kolegijoje yra privaloma stadija, nebent šalys konsultacijų metu susitartų tarpusavyje ir kolegija nebūtų sudaryta. O tai reiškia, kad Apeliacinio komiteto pranešimai yra galimi tik tada, kai šalims jau išplatintas kolegijos pranešimas. Bet kokių atveju Apeliacinio komiteto pranešimų niekada nebus daugiau nei kolegijos pranešimų. Įdomu palyginti šių institucijų veiklos rezultatus. Per vienerius metus kolegija išplatindavo apytiksliai 12, o Apeliacinis komitetas – 8 pranešimus, t.y. abu po 8% visų savo pranešimų.

Iš 16 pav. duomenų matyti, kad 1995 metais nebuvo išplatintas nei vienas pranešimas (to priežastis – PPO Ginčų sprendimo sistemos veiklos pradžia), didžiausias jų kiekis – 32 – išplatintas 2000 m. (15% kolegijos ir 12% Apeliacinio komiteto per visą veiklos laikotarpį išplatintų pranešimų) ir 29 pranešimai 2003 m. (11% kolegijos, 14% Apeliacinio komiteto pranešimų). Analizuojant duomenis pastebima, kad iki 2000 m. bendras išplatintų pranešimų kiekis augo (nuo 13 iki 32 pranešimų per metus), nuo 2001 m. pastebima ir mažėjimų, ir padidėjimų, bet 2006 m. ir 2007 m. duomenys rodo, kad pranešimų skaičius vėl pasiekia 1996 m. ir 1997 m. lygį, t.y. išplatinama apie 10 kolegijos ir Apeliacinio komiteto pranešimų.

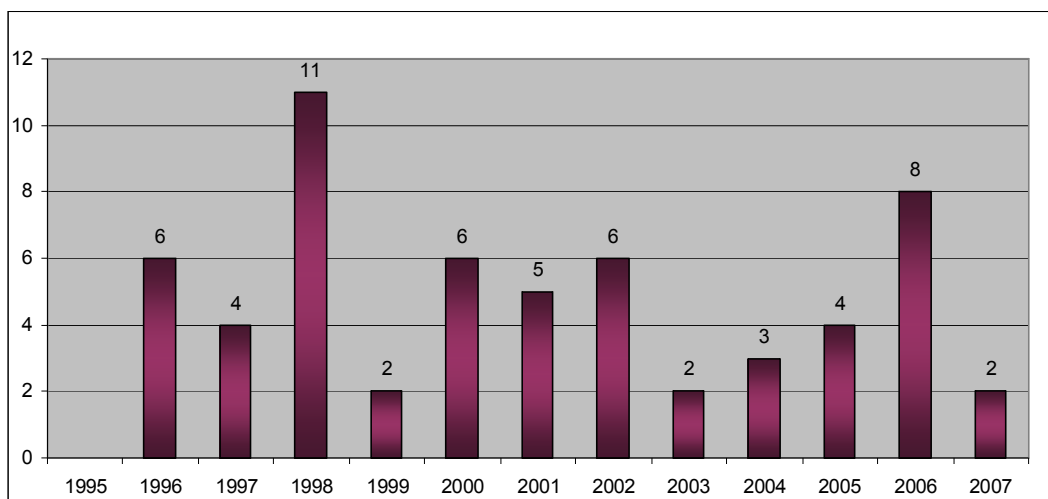


16 pav. Kolegijos ir Apeliacinio komiteto pranešimų skaičiaus palyginimas<sup>123</sup>

<sup>123</sup> Šaltinis: sudaryta pagal PPO interneto svetainėje [http://www.wto.org/english/tratop\\_e/dispu\\_e/dispu\\_e.htm](http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/dispu_e.htm) pateiktus bylų duomenis. ir pagal H. Horn, P. C. Mavroidis tyrimo duomenis (2008).

PPO ginčų sprendimo metu, ar vyktų konsultacijos, ar būtų įgyvendinama kuri kita proceso stadija, šalys gali ginčą išspręsti susitarėdamos tarpusavyje ir apie tai informuodamos GST. Tokie abipusiai susitarimai PPO veiklos metu buvo sudaryti 59 kartus, daugiausia jų buvo 1998 m. ir 2006 m. (atitinkamai 19% ir 14% nuo bendro abipusių susitarimų skaičiaus; žr. 17 pav.).

Abipusių susitarimų sudarymo atveju atsiskleidžia principo „laikas-pinigai“ samprata: sudarydamos abipusius susitarimus šalys narės greičiau sureguliuoja ginčytinus klausimus ir išvengia sąnaudų, kurios atsirastų, jei byla būtų nagrinėjama Ginčų sprendimo sistemoje iki galo. PPO šalys narės sudaro abipusius susitarimus vidutiniškai 5 kartus per metus. Palyginus su 10 kolegijos ir Apeliacinio komiteto išplatinamų pranešimų per metus, abipusių susitarimų yra dukart mažiau. Tačiau didelis abipusių susitarimų skaičius rodo, kad šalys narės yra linkusios susitarti be kompetentingų institucijų pagalbos, o tai reiškia, kad ginčus nagrinėjančios institucijos pradeda mažiau bylų ir esant tokiai tendencijai gali būti keliamas klausimas, ar nevertėtų Ginčų sprendimo sistemą pertvarkyti. Autorės nuomone, šalys narės galėtų ginčus spręsti Ginčų sprendimo sistemoje patirdamos mažesnes sąnaudas, jei būtų imtasi priemonių griežčiau reglamentuoti ginčų nagrinėjimo procesą ir būtų numatyti priimtų sprendimų įgyvendinimo terminai, atsižvelgiant į nagrinėjamų bylų skaičių ir sudėtingumą, būtų trumpinami nagrinėjimo terminai.



17 pav. Ginčų sprendimo sistemoje šalių narių sudaryti abipusiai susitarimai<sup>124</sup>

PPO Ginčų sprendimo sistema neabejotinai turi būti tobulinama. Joje sudarytos sąlygos taikiam ir efektyviam ginčų sprendimui, o tai visiems PPO nariams užtikrina tarptautinės prekybos saugumą ir prognozuotumą. PPO Ginčų sprendimo sistema suteikia galimybę

<sup>124</sup> Šaltinis: sudaryta pagal PPO interneto svetainėje [http://www.wto.org/english/tratop\\_e/dispu\\_e/dispu\\_e.htm](http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/dispu_e.htm) pateiktus bylų duomenis. ir pagal H. Horn, P. C. Mavroidis tyrimo duomenis (2008).

ekonomiškai silpnoms šalims, remiantis specialių nuostatų besivystančioms šalims principu, ginčyti prekybos priemonės, naudojamas ekonomiškai stipresnių šalių. Sistema veikia visų šalių naudai, bet ypatingai suteikia apsaugą silpnesnėms šalims, kurios dažnai pritrūksta politinių ir ekonominių priemonių įgyvendinti savo teises ir apginti interesus.

Nuo 1995 m. PPO Ginčų sprendimo sistema prisidėjo prie politiškai jautrių ginčų dėl visuomenės sveikatos („EK – hormonai“ ir „EK – asbestas“ bylos), aplinkos apsaugos („JAV – benzinas“, „JAV – krevetės“), kultūros („Kanada – periodiniai leidiniai“), apmokestinimo („JAV – užsienio prekybos įmonės“) ir užsienio bei plėtros politikos („EK – bananai III“, „EK – tarifinės preferencijos“).<sup>125</sup>

P. Bosche, analizuodamas PPO veiklą, teigia, kad remiantis tokių apžvalgininkų kaip Claude Barfield iš Amerikos verslo instituto, Claus-Dieter Ehlermann, buvusio PPO Apeliacinio komiteto pirmininko, nuomonėmis, PPO Ginčų sprendimo sistema sužlugus.<sup>126</sup> C. Barfield kelia diskusijas tarptautinės prekybos politikos srityje sakydamas, kad PPO Ginčų sprendimo sistema yra „vienkartinė ir politiškai nestabili“. Vieni nesutinka su C. Barfield teiginiais, kiti jam pritaria išpėdami apie per didelę PPO narių priklausomybę nuo Ginčų sistemos sprendimų. C. D. Ehlermann pažymi, kad Ginčų sprendimo sistema sukurta nesubalansavus PPO efektyvaus veikimo teismineje srityje ir nepakankamai plėtojamoms, bet svarbios politikos srities.

Autorės nuomone, siekiant išlaikyti PPO ginčų sprendimo sistemos veiksmingumą ir efektyvumą, organizacijos nariai turi sugebėti nukreipti PPO institucijų veiklą į tarptautinės prekybos vystymą ir reguliavimą. Ginčų sprendimo sistemos pajėgumas sumažės, jei valstybės narės ims spręsti ginčus diplomatiniais kanalais, užuot besikreipusios į kompetentingas PPO institucijas. O ginčų nagrinėjimas PPO Ginčų sprendimo sistemoje yra neabejotinai efektyvus, nes visos PPO mastu yra kuriama tarptautinių prekybinių ginčų sprendimo praktika, PPO institucijos analizuodamos nagrinėjamų ginčų aplinkybes sparčiau ir laiku tobulintų įstatyminę bazę. Be to, nagrinėjant ginčus PPO institucijoje yra ginami besivystančių šalių interesai, sudaromos sąlygos silpnesnėms šalims įgyvendinti savo teises dėl skundo pateikimo, dėl stojimo į procesą trečiaja šalimi bei sudaromos palankios sąlygos kitų PPO principų veikimui ir užtikrinimui.

---

<sup>125</sup> Bossche P. The law and policy of the World Trade Organization: text, cases and materials. Cambridge : Cambridge University Press, 2005. P. 299-306.

<sup>126</sup> Ten pat, P. 298-299.

### 3.2 Bylos dėl JAV taikomo Tęstinio 2000 m. dempingo ir subsidijų kompensavimo įstatymo<sup>127</sup> analizė

Šią bylą pasirinkome analizuoti remdamiesi keletu kriterijų: visų pirma, tai turėjo būti kiek įmanoma naujesnė byla (šios bylos Nr. 234; 2001 m.), joje viena iš šalių turėjo būti EK (aktuali Lietuvos, kaip ES narės atžvilgiu), ginčo pagrindas ir objektas turėjo būti gan dažnai pasitaikantis kitose bylose, t.y. nebūti išimtiniu atveju (šioje byloje ginčo pagrindas - AD ir SCM pažeidimai, kaip matyti iš ankščiau šiame skyriuje tirtų duomenų, tai dažniausiai šalių pareiškimuose minimi susitarimai) ir ginčas turėjo būti nagrinėtas ne tik kolegijoje, bet ir Apeliaciniame komitete (daugelis bylų visgi yra konsultacijų stadijoje arba tik kolegija yra išplatinusi pranešimus; šioje byloje yra ir arbitrų sprendimas).

*Bylos aplinkybės.* 2000 m. gruodžio 21 d. Australija, Brazilija, Čilė, Indija, Indonezija, Japonija, Korėja, Tailandas ir EK pateikė pranešimą GST<sup>128</sup>, kuriuo ją informavo, jog pradeda konsultacijas su JAV pagal konsultacijų tvarką įtvirtinančius teisės aktus: Susitarimo dėl ginčų ir tvarkos, reglamentuojančių ginčų sprendimą 4 str., GATT 1994 XXII:1 str., Sutarties dėl GATT 1994 VI straipsnio taikymo 17.2 ir 17.3 str. ir Sutarties dėl subsidijų ir kompensacinių priemonių 7.1 ir 30 str., dėl 1930 m. Tarifų įstatymo pataisos, priimtos 2000 m. spalio 28 d. ir pavadintos „Tęstinio 2000 m. dempingo ir subsidijų kompensavimo įstatymu“ (toliau - Įstatymas). Šis Įstatymas, pasak pareiškėjų, galimai prieštaravo AD įtvirtintiems principams, tyrimo inicijavimo ir atlikimo tvarkai, išipareigojimų dėl kainų nuostatoms, baigiamosioms nuostatoms, SCM draudžiamųjų subsidijų taisomosioms priemonėms, kompensacinių subsidijų taisomosioms priemonėms, nuostatai dėl GATT 1994 VI str. taikymo, tyrimo dėl kompensacinių priemonių inicijavimui ir tolimesniam tyrimui, išipareigojimams kompensacinių priemonių srityje, baigiamosioms nuostatoms, GATT antidempingo ir kompensacinių muitų taikymo nuostatoms ir prekybos taisyklių skelbimui ir taikymui bei Sutartyje, kuria įsteigiama PPO, nustatyta šalių pareigai užtikrinti savo išipareigojimus.<sup>129</sup>

Šalių pranešime teigiama, kad Įstatymas numato sumų, kurios buvo gautos įvedus kompensacinius ir antidempingo muitus arba gautos pagal teismo sprendimus, priimtus pagal 1921 m. Dempingo įstatymą, siekiant padengti „patirtus nuostolius“, persikirstymą „kai kuriems nukentėjusiems nacionaliniams gamintojams“ dėl jų patirtų nuostolių. „Nukentėjusiais

<sup>127</sup> Dispute Settlement Body. United States – Continued Dumping and Subsidy Offset Act of 2000. DS217/234. [http://www.wto.org/english/tratop\\_e/dispu\\_e/cases\\_e/ds234\\_e.htm](http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds234_e.htm); prisijungimo laikas: 2008-09-14.

<sup>128</sup> Dispute Settlement Body. United States - Continued Dumping and Subsidy Offset Act of 2000 - Request for Consultations by Australia, Brazil, Chile, the European Communities, India, I[...]sia, Japan, Korea and Thailand. G/ADP/D31/1, G/L/430, G/SCM/D39/1, WT/DS217/1.

<sup>129</sup> Pasaulio prekybos organizacijos steigimo sutartis // Valstybės žinios. 2001, Nr. 46-1620. 1A priedo (Sutarties dėl GATT 1994 VI str. taikymo) 1, 5.4, 8, 18.1, 18.4 str.; 1A priedo (Sutarties dėl subsidijų ir kompensacinių priemonių) 4.10, 7.9, 10, 11.4, 18, 32.1, 32.5 str.; 1 A priedo (GATT 1994) VI:2, VI:3, X(3)(a) str.; 4 str.

nacionaliniais gamintojais“ pagal ginčijamą Įstatymą, laikomi asmenys, inicijavę tyrimą arba suinteresuotos šalys, palaikančios pareiškimus dėl antidempingo ar kompensacinių muitų įvedimo arba priemonių, priimtų pagal 1921 m. Dempoingo įstatymą. „Patirti nuostoliai“ – atitinkamos produkcijos gamybos sąnaudos po antidempingo ar kompensacinių priemonių įvedimo. Pranešime rašoma, kad Įstatymas nepalieka diskrecijos kompetentingoms institucijoms, jos privalo mokėti „kompensacijas“ visais Įstatyme numatytais atvejais, kas rodo, jog Įstatymas pats kuria imperatyvaus pobūdžio normas ir gali būti ginčų sprendimo subjektu.

Kompensavimo institutas Įstatyme yra specifinio pobūdžio, ko nenumato nei GATT, nei AD, nei SCM. Toks „kompensavimas“ suteikia stimulą nacionaliniams gamintojams teikti arba paremti prašymus dėl antidempingo ar kompensacinių priemonių taikymo, kas iškreipia AD ir SCM numatytas paraiškų sąlygas. Todėl šalys pareiškėjos remdamosi tokiomis priežastimis teigia, jog JAV nesilaiko pagal GATT priimtų įsipareigojimų, jos priimtas Įstatymas yra nenuoseklus ir prieštarauja atitinkamoms PPO sutarčių normoms bei pagrindiniams PPO veiklos principams.

*Nagrinėjimo kolegijoje stadija.* Konsultacijos su JAV turėjo įvykti 2001 m. vasario 6 d., tačiau šalims ginčo nepavyko išspręsti, todėl remdamosi Susitarimo 4.7 ir 6 str.<sup>130</sup> 2001 m. liepos 12 d. pareiškėjos pateikė GST prašymą<sup>131</sup> sudaryti kolegiją. Reiktų atkreipti dėmesį, kad prašymas sudaryti kolegiją pateiktas maždaug po 6 mėnesių (120 dienų), t.y. buvo pažeistas 60 dienų terminas, numatytas Susitarimo 4.7 str., tačiau atsakomybė už tokį pažeidimą nėra numatyta. GST posėdžiuose, vykusiuose 2001 m. rugpjūčio 23 d. ir rugsėjo 10 d. remdamosi daugiašalių skundų nagrinėjimo tvarka, nustatyta Susitarimo 9 str. sujungė Australijos, Čilės, EK, Indijos, Indonezijos, Japonijos, Korėjos ir Tailando, Kanados ir Meksikos pateiktus prašymus dėl konsultacijų, numatė jų bendrą nagrinėjimą, o 2001 m. spalio 25 d. GST pirmininkas sudarė trijų narių kolegiją. Argentina, Kosta Rika, Honkongas, Kinija, Izraelis ir Norvegija, pareiškusios norą dalyvauti konsultacijose, nagrinėjamame ginče buvo įtrauktos kaip trečiosios šalys. Sujungus bylų nagrinėjimą ir įtraukus trečiąsias šalis buvo įgyvendintas bei užtikrintas principo „laikas-p pinigai“ laikymasis bei palankesnių sąlygų besivystančioms šalims sudarymas.<sup>132</sup>

<sup>130</sup> Pasaulio prekybos organizacijos steigimo sutartis // Valstybės žinios. 2001, Nr. 46-1620. 2 priedo (Susitarimo dėl taisyklių ir tvarkos, reglamentuojančių ginčų sprendimą) 4 str. 7 d. ir 6 str. numatytas terminas, kada sudaroma kolegija, t.y. 60 dienų nuo prašymo dėl konsultacijų gavimo dienos arba nesuėjus tam terminui, ir kolegijos sudarymo tvarka.

<sup>131</sup> Dispute Settlement Body. United States - Continued Dumping and Subsidy Offset Act of 2000 - Request for the Establishment of a Panel by Australia, Brazil, Chile, the European Communities, Japan, Korea and Thailand. WT/DS217/5.

<sup>132</sup> Dispute Settlement Body. United States - Continued Dumping and Subsidy Offset Act of 2000 - Constitution of the Panel Established at the Request of Australia, Brazil, Canada, Chile, the European Communities, India, Indonesia, Japan/.../land - Note by the Secretariat. WT/DS217/6, WT/DS234/14.



2002 m. balandžio 19 d. pateiktame pranešime<sup>133</sup> kolegijos pirmininkas informavo GST, kad per 6 mėn. laikotarpį ginčas nebus išnagrinėtas (toks terminas įtvirtintas Susitarimo 12 str. ir yra skaičiuojamas nuo kolegijos įsteigimo dienos (2001 m. spalio 25 d.)), nes šalims suteiktas maksimalus laikotarpis pareiškimams ir žodiniams pasisakymams paruošti, tuo siekiant kiek įmanoma labiau užtikrinti pagrindinius PPO veiklos principus, darbą buvo planuojama užbaigti 2002 m. liepos mėn.

2002 m. rugsėjo 16 d. kolegija išplatino ataskaitą<sup>134</sup>, kurioje, įvertinusi visus argumentus ir faktus, pateikė išvadą, jog Įstatymo nuostatos prieštarauja AD 5.4, 18.1 ir 18.4 str., SCM 11.4, 32.1 ir 32.5 str., GATT 1994 VI:2 ir VI:3 str. ir PPO sutarties XVI:4 str.<sup>135</sup> Kiti prašymuose minėti nuostatų pažeidimai buvo atmesti. Ataskaitos išvadoje kolegija pažymėjo, kad, remiantis Susitarimo 3.8 str., esant Įstatymo prieštaravimui ankščiau minėtoms sutartims, JAV turi atsakyti į kaltinimą, nes toks prieštaravimas visiškai panaikina arba sumažina šalių pareiškėjų privilegijas gaunamas pagal šiuos PPO susitarimus ir pažeidžia tokius PPO veiklos principus kaip didžiausio palankumo statuso nustatymo principas, nacionalinio režimo, stabilios ir laisvos prekybos ir sąžiningos konkurencijos principai. Kolegija rekomendavo GST pateikti reikalavimą JAV, kad ji suderintų Įstatymo prieštaravimus su AD, SCM ir GATT 1994 nuostatomis.

*Apeliacinis procesas.* 2002 m. spalio 18 d. JAV apskundė kolegijos sprendimą Apeliaciniam komitetui. Apeliaciniame skunde buvo teigiama, kad visos kolegijos padarytos išvados dėl to, kad Įstatymas prieštarauja atitinkamiems susitarimų straipsniams, yra nepagrįstos ir netinkamai interpretuotos.<sup>136</sup>

Apeliacinis komitetas 2002 m. gruodžio 13 d. išplatino pranešimą, kad per Susitarimo 17.5 str. numatytą 60 dienų terminą nespės pateikti pranešimo į JAV apeliaciją ir tai numato padaryti 2003 m. sausį.<sup>137</sup>

2003 m. sausio 27 d. GST patvirtino Apeliacinio komiteto pranešimą ir kolegijos pranešimą, kuris buvo redaguotas pagal Apeliacinio komiteto pranešimą ir turi būti skaitomas kartu su jo nuostatomis.<sup>138</sup>

---

<sup>133</sup> Dispute Settlement Body. United States - Continued Dumping and Subsidy Offset Act of 2000 - Communication from the Chairman of the Panel. WT/DS217/7, WT/DS234/15.

<sup>134</sup> Dispute Settlement Body. United States - Continued Dumping and Subsidy Offset Act of 2000 - Report of the Panel. WT/DS217/R, WT/DS234/R.

<sup>135</sup> Ten pat, 8.1 p.

<sup>136</sup> Dispute Settlement Body. United States - Continued Dumping and Subsidy Offset Act of 2000 - Notification of an Appeal by United States under paragraph 4 of Article 16 of the Understanding on Rules and Procedures Governing the Settlement of Disputes (DSU). WT/DS217/8, WT/DS234/16. 1 ir 2 p.

<sup>137</sup> Dispute Settlement Body. United States - Continued Dumping and Subsidy Offset Act of 2000 - Communication from the Appellate Body. WT/DS217/9, WT/DS234/17.

<sup>138</sup> Dispute Settlement Body. United States - Continued Dumping and Subsidy Offset Act of 2000 - Appellate Body Report and Panel Report. Action by the Dispute Settlement Body. WT/DS217/11, WT/DS234/19.

Apeliacinis komitetas pranešime<sup>139</sup> pateikė tokius pagrindinius pastebėjimus ir išvadas, kurias aptarsime kartu analizuodami ir kolegijos pranešimą:

a) dėl neleistinų „konkrečių priemonių prieš“ dempingą arba subsidijas nustatymo atitinkamai pagal AD 18.1 str. ir SCM 32.1 str. ir nediskriminavimo, stabilios ir laisvos prekybos bei sąžiningos konkurencijos principų pažeidimo.

Kolegijos pranešime pagal bylos aplinkybes nustatyta, kad norint įvesti konkrečias priemones prieš dempingą ar subsidijas nagrinėjamų aplinkybių kontekste reikia, jog tokių priemonių įvedimo sąlyga būtų sprendimas dėl dempingo arba subsidijų. „Prieš“ reiškia, kad priemonė rodo neigiamą poveikį dempingui arba subsidijoms.<sup>140</sup> Kolegija nusprendė, kad JAV Įstatymas buvo konkreti priemonė prieš dempingą ir subsidijas, kadangi kompensacinės išmokos automatiškai seka iš antidempingo ir kompensacinių muitų išieškojimo. Apeliacinis komitetas sutiko su kolegijos nuomone, kad priemonė, kuri gali būti priimama esant sudėtiniam dempingo arba subsidijų elementams, tampa „konkrečia priemone“, priimama kaip atsakas į dempingą pagal AD 18.1 str. arba konkrečia priemone kaip atsakas į subsidijas pagal SCM 32.1 str. Apibendrinus galima teigti, kad priemonė turi būti neatsiejamai susijusi arba iš esmės priklausyti nuo sudėtinių dempingo arba subsidijų elementų.

Peržiūrimoje byloje išmokos nebuvo tiesiogiai nukreiptos prieš dempingą ar subsidijas. Kolegija nusprendė, kad jos veikė netiesiogiai prieš dempingą ar subsidijavimą per suteikimą subsidijų nacionaliniams gamintojams, konkuruojantiems su dempinguojamo arba subsidijuojamo eksporto gamintojais, ir per finansinio stimulo nacionaliniams gamintojams suteikimą paduodant pareiškimus antidempingo arba kompensacinių muitų įvedimui.

Apeliacinis komitetas sutiko su pirmuoju komisijos argumentu, bet nepritarė antrajam<sup>141</sup>. Apeliacinis komitetas nustatė, kad per nacionalinių gamintojų subsidijavimą, kaip atsaką į dempingą ar subsidijas, JAV ėmėsi netiesioginių priemonių prieš dempingą ar subsidijavimą. Apeliacinis komitetas pasirėmė savo ankstesniu sprendimu byloje „JAV – 1916 m. įstatymas“<sup>142</sup> siekdamas parodyti ar daro priemonė „konkretų poveikį prieš“ dempingą ar subsidijavimą peržiūrimoje byloje, tariant, kad nagrinėjant šiuos atvejus siekiama išsiaiškinti, kad priemonės kitaip nei „konkrečios priemonės prieš“ dempingą ir subsidijas, netenkina AD 24

<sup>139</sup> Dispute Settlement Body. United States - Continued Dumping and Subsidy Offset Act of 2000 – Report of the Appellate Body. WT/DS217/AB/R, WT/DS234/AB/R.

<sup>140</sup> Dispute Settlement Body. United States - Continued Dumping and Subsidy Offset Act of 2000 - Report of the Panel. WT/DS217/R, WT/DS234/R. 7.18 p.

<sup>141</sup> Dispute Settlement Body. United States - Continued Dumping and Subsidy Offset Act of 2000 - Communication from the Appellate Body. WT/DS217/9, WT/DS234/17. 256 ir 258 p.

<sup>142</sup> Dispute Settlement Body. United States – Anti-Dumping Act of 1916. Dispute DS162. [http://www.wto.org/english/tratop\\_e/dispu\\_e/cases\\_e/ds162\\_e.htm](http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds162_e.htm); prisijungimo laikas: 2008-09-14.

str. arba SCM 32.1 str.<sup>143</sup> Apeliacinis komitetas taip pat atmetė JAV argumentą, kad šios padėtys nėra išsamus sąrašas visų galimų priemonių, numatytų atitinkamuose susitarimuose<sup>144</sup>.

Tokiu atveju Apeliacinis komitetas palaikė kolegijos išvadas (papildžius keletu argumentų), kad JAV Įstatymas numatė konkrečias priemones, nukreiptas prieš dempingą ir subsidijas, kas prieštaravo AD 18.1 str. ir SCM 32.1 str., o tuo pačiu ir pažeidė nediskriminavimo, stabilios ir laisvos prekybos bei sąžiningos konkurencijos principus.

b) dėl paskatinimo nacionalinių gamintojų, palaikančių pareiškimą dėl antidempingo ir kompensacinių priemonių įvedimo atitinkamai pagal AD 5.4 str. ir SCM 11.4 str. ir nediskriminavimo bei sąžiningos konkurencijos principų pažeidimo;

Apeliacinis komitetas peržiūrėjo argumentus dėl to, kad JAV Įstatymas prieštarauja AD ir SCM nustatytai padėčiai, skatindamas nacionalinius gamintojus palaikyti pareiškimus dėl apsauginių priemonių įvedimo.

Kolegija nutarė, kad Įstatymas atima tikslą reikalauti aiškaus laipsnio palaikymo pareiškimų dėl įvedimo priemonių, numatytų AD 5.4 str. ir SCM 11.4 str.<sup>145</sup> Kolegija bandė nustatyti, kiek šis Įstatymas atima šias padėtis iš „objekto ir tikslo“. Apeliacinis komitetas atmetė šį kolegijos žingsnį pastebėdamas, kad „keliamas kolegijos klausimas savyje apjungė peržiūrą kiek Įstatymas atitinka Antidempingo susitarimo ir Sutarties dėl subsidijų ir kompensacinių priemonių esmę pagal jų objektą ir tikslą ir kiek 5.4 ir 11.4 str. interpretacija numato šių susitarimų objekto ir tikslo peržiūrą. Tuo labiau, pagal mūsų nuomonę, kolegija per greitai atsisakė šių padėčių tekstinės analizės, kaip nesusijusių su klausimo esme“<sup>146</sup>. Apeliacinis komitetas nustatė siauresnius „objektą ir tikslus“ šioms padėtims, numatančius tik palaikymo nacionalinei šakai nustatymą, ir pripažino, kad „objektas ir tikslas“ turi įtaką nustatytai teksto reikšmei, bet ne nustatymui to, kas yra teisėta, o kas ne. Apeliacinis komitetas Įstatymo tekste neižvelgė šių padėčių pagrindo siekiant nustatyti motyvus šakai palaikyti<sup>147</sup>.

c) dėl sąžiningumo principo.

Kolegija nustatė, kad JAV veikė nesąžiningai vykdydama savo pareigas pagal Antidempingo AD 5.4 str. ir SCM 11.4 str. JAV savo apeliacijoje tvirtino, kad „Antidempingo susitarimo tekste nėra jokių pagrindų ar nurodymų, pagal kuriuos GST gali nustatyti, kad nario veiksmai buvo nesąžiningi, taip pat nėra pagrindų siekiant pripažinti sąžiningumo principą kaip esminį išipareigojimą, prisiimtą PPO narių pagal atitinkamus susitarimus“<sup>148</sup>.

<sup>143</sup> Dispute Settlement Body. United States - Continued Dumping and Subsidy Offset Act of 2000 - Communication from the Appellate Body. WT/DS217/9, WT/DS234/17. 262 p.

<sup>144</sup> Ten pat, 273 p.

<sup>145</sup> Dispute Settlement Body. United States - Continued Dumping and Subsidy Offset Act of 2000 - Report of the Panel. WT/DS217/R, WT/DS234/R. 7.63 p.

<sup>146</sup> Dispute Settlement Body. United States - Continued Dumping and Subsidy Offset Act of 2000 - Communication from the Appellate Body. WT/DS217/9, WT/DS234/17. 286 p.

<sup>147</sup> Ten pat, 290 p.

<sup>148</sup> Ten pat, 296 p.

Apeliacinis komitetas atsakydamas į tai rėmėsi Vienos konvencijos dėl tarptautinių sutarčių teisės 31 str. 1 p., kuriame teigia, kad „sutartis aiškinama laikantis geros valios principų, atsižvelgiant į joje vartojamų sąvokų įprastinę reikšmę sutarties kontekste ir atsižvelgiant į sutarties objektą ir jos tikslą“. Apeliacinis komitetas taip pat atsižvelgė į Vienos konvencijos 26 str., kuriame įtvirtintas pacta sunt servanda principas, kuriuo rėmėsi kai kurie apeliantai savo kreipimuose šioje byloje. Principas pacta sunt servanda teigia, kad „kiekviena įsigaliojusi sutartis jos šalims yra privaloma ir šalys privalo sąžiningai ją vykdyti“. Peržiūrėjęs šias padėtis Apeliacinis komitetas nusprendė, kad PPO susitarimuose nėra nuorodos, kad jei narys pažeidė atitinkamą susitarimo nuostatą, tai jis tokiu atveju veikė nesąžiningai. Pagal Apeliacinio komiteto nuomonę, tam, kad būtų padaryta tokia išvada reikia įrodyti daugiau nei paprasčiausią pažeidimą<sup>149</sup>. Tokiu atveju Apeliacinis komitetas pripažino, kad kolegija nedisponavo pakankamu kiekiu įrodymų siekdama įrodyti, jog JAV veikė nesąžiningai.

*Bylos baigtis.* JAV buvo nustatytas 11 mėnesių protingas laikotarpis įgyvendinti GST rekomendacijas, t.y. iki 2003 m. gruodžio 27 d. GST buvo informuota, kad protingas laikotarpis su Tailandu, Australija ir Indonezija pratęstas iki 2004 m. gruodžio 27 d. 2004 m. sausio 15 d. kadangi praėjus protingam laikui JAV nebuvo įvykdžiusi rekomendacijų kitų šalių atžvilgiu ir GST sprendimo, Brazilija, Čilė, EK, Indija, Japonija, Korėja, Kanada ir Meksika kreipėsi į GST su prašymu leisti sustabdyti veikiančias nuolaidas atitinkamai pagal Susitarimo 22.2 str. 2004 m. sausio 23 d. JAV kreipėsi su prašymu atitinkamai pagal Susitarimo 22.6 str. perduoti klausimą nagrinėti arbitražui, nes JAV prieštaravo dėl nuolaidų sustabdymo lygio, kurį siūlo šalys ieškovės. Siekdama kiek įmanoma tikslesnio ir nuoseklesnio bylos nagrinėjimo ir tinkamo pagrindinių PPO veiklos principų įgyvendinimo GST 2004 m. sausio 26 d. posėdyje nusprendė perduoti ginčą arbitražui.

2004 m. rugpjūčio 31 d. arbitras nutarė nepritari Brazilijos, Kanados, Čilės, EK, Indijos, Japonijos, Korėjos ir Meksikos pozicijai, kad sustabdytų nuolaidų lygis arba vidaus prievolės atitinka išmokas, atliktas JAV atitinkamai pagal peržiūretas normas, dydį, t.y. pagal Įstatymą dėl nuostolių, atsiradusių dėl dempingo ir subsidijų, kompensavimo. Arbitras teigė, kad tokia padėtis neatitinka GATT 1994 XXIII str.

Arbitras pritaikė ekonominį modelį, pagal kurį galima įvertinti išmokų efektą atitinkamai pagal JAV Įstatymą dėl nuostolių, atsiradusių dėl dempingo ir subsidijų, kompensavimo santykiuose pareiškėjų eksporto į JAV. Pagal šį modelį buvo gautas koeficientas, kuris padauginus jį su JAV išmokomis pagal antidempingo ir kompensacinius muitus, imant su importu kiekvienos iš tokių šalių per atitinkamą periodą, rodo ekonominį efektą, gautą dėl JAV

---

<sup>149</sup> Dispute Settlement Body. United States - Continued Dumping and Subsidy Offset Act of 2000 - Communication from the Appellate Body. WT/DS217/9, WT/DS234/17. 298 p.

Įstatymo dėl nuostolių, atsiradusių dėl dempingo ir subsidijų, kompensavimo taikymo nustatytu laikotarpiu.

Brazilija, EK, Indija, Japonija, Korėja, Kanada ir Meksika, remdamosi nacionalinės rinkos apsaugos principo joms užtikrinamomis teisėmis, 2004 m. lapkričio 10 d. informavo GST apie ketinimą sustabdyti nuolaidas pagal Susitarimo 22.7 str. ir gruodžio 6 d. gavo tam leidimą. 2004 m. gruodžio 17 d. lengvatos buvo sustabdytos ir Čilės prašymu. 2004 m. gruodžio 23 d., 2005 m. sausio 7 d. ir 11 d. Australija, Tailandas ir Indonezija sudarė su JAV abipusį susitarimą, apie tai buvo informuota GST. 2005 m. balandžio 29 d. EK ir Kanada informavo GST apie nuolaidų ir išpareigojimų sustabdymą susijusį su iš JAV kilusiomis prekėmis, kurioms nuo 2005 m. gegužės 1 d. vieneriems metams buvo įvestas papildomas 15 % muitas ir per šiuos metus bendra importuojamų prekių vertė negalės viršyti 27,81 mln. JAV dolerių į ES ir 11.16 mln. JAV dolerių į Kanadą.

2005 m. rugpjūčio 18 d. Japonija taip pat informavo GST apie sustabdytas nuolaidas ir nuo 2005 m. rugsėjo 1 d. įvedamą 15% dydžio muitą ir kad prekių vertė per metus negalės viršyti 52.10 mln. JAV dolerių.

2006 m. vasario 17 d. vykusiame GST posėdyje JAV informavo, kad 2006 m. vasario 1 d. JAV Kongresas priėmė Įstatymą dėl biudžetinio deficito subalansavimo ir kad vasario 8 d. JAV prezidentas jį pasirašė. Australija, Brazilija, Kanada, Čilė, Indonezija, Hon Kongas, Kinija, Indija, Japonija, Korėja, Meksika, Tailandas ir EK pasveikino tokį žingsnį, bet kartu su tuo nesutiko, kad JAV tokiu būdu visiškai pašalino savo įstatymų normų neatitikimus pagal GST rekomendacijas ir sprendimus.

2006 m. balandžio 28 d., 2007 m. balandžio 19 d. ir 2008 m. balandžio 3 d. EK bei 2006 m. rugpjūčio 22 d. ir 2007 m. rugpjūčio 23 d. Japonija paskelbė GST naujus sąrašus produktų, kuriems įvedamas papildomas importo muitas kol bus nustatytas lengvatų sustabdymo lygmuo.

*Išvados.* Apibendrinę nagrinėjamą atvejį galime teigti, kad antidempingo ir kompensacinės priemonės, numatytos Antidempingo susitarime ir Sutartyje dėl subsidijų ir kompensacinių priemonių, yra vienintelis teisinis instrumentas, kuris gali būti pritaikytas siekiant pasipriešinti dempingui ir neutralizuoti nepalankų subsidijų veikimą, o tuo pačiu ir užtikrinti pagrindinius PPO veiklos principus. Antidempingo ir kompensacinių priemonių įvedimas yra pakankamai efektyvi priemonė sulygtinti konkurencijos sąlygas tarp nacionalinių ir užsienio prekių ir sudaro sąlygas pašalinti nuostolius, kurie buvo padaryti dempinguoto ar subsidijuojamo importo, bei užtikrina nacionalinės rinkos apsaugos principo veikimą.

Kompensavimo mechanizmas, numatytas Įstatyme, faktiškai atitinka subsidijavimo analogą. JAV gamintojams buvo suteiktos daugiau nei palankios sąlygos: pirmiausiai, buvo įvesti antidempingo arba kompensaciniai muitai, kurie apsaugojo JAV rinką nuo dempinguoto

arba subsidijuoto importo, ir, antra, amerikiečių kompanijos visiškai neatlygintinai gaudavo iš valstybės pinigines lėšas, ką galima vadinti „finansine parama“ atitinkamai pagal SCM 1.1 str.

Svarbu pažymėti, kad PPO teisės aktuose nėra akivaizdžiai išreiktos narių prievolės sąžiningai įvykdyti priimtus įsipareigojimus, nors vienas iš pagrindinių PPO veiklos principų – sąžiningos konkurencijos principas – ir galėtų būti taikomas. Tačiau Apeliacinis komitetas nesutiko su kolegijos nuomone dėl nesąžiningų JAV veiksmų. Be to, nei kolegija, nei Apeliacinis komitetas negali peržiūrėti šalių įsipareigojimų atitinkamai pagal kitus nei PPO rėmuose sudarytus tarptautinius susitarimus. Vienintelė išimtis yra, kad kolegija ir Apeliacinis organas aiškindami PPO sistemoje sudarytus susitarimus gali remtis Vienos konvencijos dėl sutarčių teisės 31 – 33 str.

Norėtume pažymėti, kad šioje byloje procesiniai veiksmai atliekami iki šiol, bet tik tokio proceso dėka yra daroma įtaka tarptautinei prekybai ir taip užtikrinami pagrindiniai PPO veiklos principai. Kaip matome, ginčo nagrinėjimo pasekmė – JAV privalo keisti teisės aktų nuostatas, buvo apribota jos prekyba nustatant padidintus muitus ir didžiausias galimas prekių vertes. Tokiu būdu taikant PPO teisės normas bei pagrindinius veiklos principus buvo užtikrintos kitų PPO šalių narių teisės ir interesai tarptautinėje prekyboje.

## IŠVADOS

1. PPO istorinės raidos analizė parodė, kad 1944 m. Bretton Woods'e iškelta idėja įkurti tarptautinę organizaciją, kuri koordinuotų tarptautinę prekybą, buvo įgyvendinta 1993 m. Urugvajaus raundo metu priėmus Sutartį dėl Pasaulinės prekybos organizacijos įsteigimo. Sutartyje buvo reglamentuota ir PPO Ginčų sprendimo sistemos veikla, kurios tikslas - užtikrinti PPO organizacijos rėmuose sudarytų susitarimų ir pagrindinių veiklos principų laikymąsi bei sudaryti sąlygas ginčams tarp PPO šalių narių nagrinėti, ir tokiu būdu prisidėti prie tarptautinės prekybos vystymosi ir liberalizavimo bei pagrindinių PPO veiklos principų įgyvendinimo.

2. PPO Ginčų sprendimo sistema yra gana naujas institutas, kurio vystymasis tęsiasi dar ir šiandien. Ginčų sprendimo sistemos neišbaigtumą rodo tai, kad nėra nustatyta sankcijų ir žalos atlyginimo už ginčo nagrinėjimo ir sprendimų įgyvendinimo terminų nesilaikymą, PPO neturi įgaliojimų nustatyti sankcijas valstybėms, nevykdančioms Ginčų sprendimo sistemos sprendimų, o Apeliaciniam komitetui nustatyta pareiga nagrinėti visas be išimties pateiktas apeliacijas. Visa tai neleidžia Ginčų sprendimo sistemai įgyvendinti jos veiklos tikslų ir tinkamai užtikrinti pagrindinių PPO veiklos principų laikymąsi bei tarptautinės prekybos vystymąsi bei liberalizavimą.

3. Ginčų tarp PPO šalių narių metu, PPO susitarimai turi būti aiškinami, taikomi, o normų konfliktai sprendžiami pagal PPO susitarimuose numatytas sąlygas ir pagrindinius PPO veiklos principus. Tačiau, PPO susitarimų ir teisinės literatūros analizė parodė, kad jei PPO susitarimai nereglamentuoja atitinkamos tarptautinės prekybos srities, Ginčų sprendimo sistemoje nagrinėjant bylas turi būti įtraukiamos visos, su ginču susijusios tarptautinės teisės normos, o esant PPO teisės normų konfliktams, gali būti taikomi kiti, ne PPO rėmuose sudaryti, susitarimai.

4. Atlikus bylų, nagrinėtų 1947-2007 m. tyrimą, matome, kad 1995 m. pradėjusi veikti PPO Ginčų sprendimo sistema paskatino šalis nares ginčus spręsti kreipiantis į PPO kompetentingas institucijas. Nuo 1997 m. iki 2007 m. pabaigos bylų skaičius ėmė mažėti. Tai sąlygojo tarptautinės prekybos sąlygų vienodinimas ir teisės normų harmonizavimas, be to, teisės aktai pakankamai pritaikyti prie esamų prekybos sąlygų, jie yra aiškūs, mažėja jų interpretavimo skirtumų. Analizuojant bylas pastebime, kad ginčai dažniausiai kyla dėl GATT ir jo priedų – AD, AG ir SCM – normų pažeidimo ir taikymo, kas rodo, jog šios teisės normos turi būti tobulinamos, pateikiama aiškesnė ir detalesnė jų reglamentacija.

5. Ginčų sprendimo sistema veikia visų šalių naudai, yra grindžiama specialių nuostatų besivystančioms šalims principu ir todėl ypatingai suteikia apsaugą silpnesnėms šalims, kurios dažnai pritrūksta politinių ir ekonominių priemonių įgyvendinti savo teises ir apginti interesus. Todėl visos PPO šalys narės aktyviai dalyvauja bylų nagrinėjime, tuo prisidedamos prie prekybą reglamentuojančių teisės normų tobulinimo. Siekiant išlaikyti PPO Ginčų sprendimo sistemos veiksmingumą ir efektyvumą, organizacijos nariai turi orientuoti PPO institucijų veiklą į tarptautinės prekybos vystymą ir reguliavimą kartu užtikrinami pagrindinių PPO veiklos principų laikymąsi.

6. Atlikta bylos dėl JAV taikomo Tęstinio 2000 m. dempingo ir subsidijų kompensavimo įstatymo analizė pagrindė tyrimo metu gautas išvadas, jog Ginčų sprendimo sistemoje bylų nagrinėjimo metu nesilaikoma terminų, nėra sankcijų, užtikrinančių jų paisymą, priimti sprendimai bylose ilgai įgyvendinami. Tokios išvados nurodo Ginčų sprendimo sistemos veiklą reglamentuojančių teisės normų spragas bei jų tobulinimo kryptis.

7. Ginčų sprendimo sistema yra pakankamai nauja institucija, neturinti gilios teisinio reglamentavimo ir ginčų nagrinėjimo praktikos, todėl ją reikia tobulinti nustatant trumpesnius ginčų nagrinėjimo terminus, įtvirtinant sankcijas už terminų nesilaikymą, suteikiant jos institucijoms teisę spręsti dėl bylos pradėjimo ir nagrinėjimo. Tokiu būdu Ginčų sprendimo sistema, kaip PPO institucija, įgyvendintų pagrindinį savo tikslą – greitai ir efektyviai atstatytų teisių ir pareigų balansą tarp PPO šalių narių vykstančioje tarptautinėje prekyboje, o kartu užtikrintų pagrindinių PPO veiklos tikslų bei principų įgyvendinimą.



# LITERATŪROS SĄRAŠAS

## Teisės aktai

1. Baigiamasis dokumentas, išreiškiantis daugiašalių derybų dėl prekybos Urugvajaus raundo rezultatus // Valstybės žinios. 2001, Nr. 46-1620.
2. Bendrasis susitarimas dėl muitų tarifų ir prekybos (GATT 1947) // Valstybės žinios. 2001, Nr. 46-1620.
3. Darbo grupės dėl Lietuvos stojimo į Pasaulio prekybos organizaciją ataskaita // Valstybės žinios. 2001, Nr. 46-1620.
4. Konsoliduota Europos Bendrijos steigimo sutartis // Valstybės žinios. 2004, Nr. 2-2.
5. Lietuvos prisijungimo prie Marakešo sutarties, įsteigiančios Pasaulio prekybos organizaciją, protokolas // Valstybės žinios. 2001, Nr. 46-1620.
6. Lietuvos Respublikos Užsienio reikalų ministro įsakymas „Dėl Lietuvos Respublikos užsienio prekybos politikos metmenų patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2007, Nr. 17-653.
7. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos pozicijos Europos Sąjungos institucijose nagrinėjamaiais klausimais rengimo, derinimo, pristatymo ir Europos Sąjungos teisės (acquis communautaire) perkėlimo į Lietuvos Respublikos nacionalinę teisę ir jos įgyvendinimo“ // Valstybės žinios. 2004, Nr. 8-184. 2005, Nr. 57-1950.
8. Lietuvos stojimo į Europos Sąjungą sutartis // Valstybės žinios. 2004, Nr. 1-1.
9. Pasaulio prekybos organizacijos steigimo sutartis // Valstybės žinios. 2001, Nr. 46-1620.
10. Protokolas, iš dalies pakeičiantis Pasaulio prekybos organizacijos sutarties dėl prekybos civilinės aviacijos orlaiviais priedą // Valstybės žinios. 2002, Nr. 97-4254.
11. Sutartis dėl civilinės aviacijos orlaivių prekybos // Valstybės žinios. 2001, Nr. 46-1620.
12. Vienos konvencija dėl tarptautinių sutarčių teisės // Valstybės žinios. 2002, Nr. 13-480.

## Specialioji literatūra

13. Bernatonytė D. Tarptautinė prekyba. Kaunas: Technologija, 2007.
14. Bossche P. The law and policy of the World Trade Organization: text, cases and materials. Cambridge : Cambridge University Press, 2005.
15. Butkus M. Lietuva ir pasaulinė prekybos organizacija: magistro baigiamasis darbas. Vilnius: 2002.

16. Daugiašalių derybų dėl prekybos Urugvajaus raundo rezultatai: teisiniai dokumentai / red. V. Vilkončius. Vilnius: Alma littera, 2000.
17. Ginevičius R., Rakauskienė O. G. Patalavičius R. ir kt. Eksporto ir investicijų plėtra Lietuvoje. Vilnius: Technika, 2005. P. 89-96.
18. Matsushita M., Schoenbaum T., Mavroidis P. The World Trade Organization: law, practice and policy. Oxford: Oxford University Press, 2003.
19. Pauwelyn J. Conflict of norms in public international law: how WTO law relates to other rules of international law. Cambridge: Cambridge University Press, 2003.
20. Rakauskienė O. G. Valstybės ekonominė politika (fiskalinė, užsienio prekybos ir socialinė politika): monografija. Vilnius: MRU Leidybos centras, 2006. P.401-408.
21. Rimkus V. Vidaus rinkos apsaugos priemonių taikymas Lietuvoje // Jurisprudencija. 2005, Nr. 73(65). P. 96-104
22. Tarptautinių žodžių žodynas. Vilnius: Alma littera, 2001. P. 518.
23. Žalimas D., Žaltauskienė-Žalimienė S., Petrauskas Z. ir kt. Tarptautinės organizacijos. Vilnius: Justitia, 2001. P. 591-599
24. Роль всемирной торговой организации в глобальном управлении / ред. Гэри П. Сэмпсона. Москва: Весь мир, 2004.
25. Смбатян А. С. Международные торговые споры в ГАТТ/ВТО: избранные решения (1952-2005гг.). Москва: Волтерс Клувер, 2006.

### **Teismų praktika**

26. Dispute Settlement Body. Dispute DS234. United States — Continued Dumping and Subsidy Offset Act of 2000.  
[http://www.wto.org/english/tratop\\_e/dispu\\_e/cases\\_e/ds234\\_e.htm](http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds234_e.htm); prisijungimo laikas: 2008-09-14.
27. Dispute Settlement Body. Dispute DS234. United States – Anti-Dumping Act of 1916. Dispute DS162. [http://www.wto.org/english/tratop\\_e/dispu\\_e/cases\\_e/ds162\\_e.htm](http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds162_e.htm); prisijungimo laikas: 2008-09-14.
28. Dispute Settlement Body. United States - Continued Dumping and Subsidy Offset Act of 2000 – Appellate Body Report and Panel Report. Action by the Dispute Settlement Body. WT/DS217/11, WT/DS234/19.
29. Dispute Settlement Body. United States - Continued Dumping and Subsidy Offset Act of 2000 – Communication from the Appellate Body. WT/DS217/9, WT/DS234/17.

30. Dispute Settlement Body. United States - Continued Dumping and Subsidy Offset Act of 2000 - Communication from the Chairman of the Panel. WT/DS217/7, WT/DS234/15.
31. Dispute Settlement Body. United States - Continued Dumping and Subsidy Offset Act of 2000 - Constitution of the Panel Established at the Request of Australia, Brazil, Canada, Chile, the European Communities, India, Indonesia, Japan/.../land - Note by the Secretariat. WT/DS217/6, WT/DS234/14.
32. Dispute Settlement Body. United States – Continued Dumping and Subsidy Offset Act of 2000 – Notification of an Appeal by United States under paragraph 4 of Article 16 of the Understanding on Rules and Procedures Governing the Settlement of Disputes (DSU). WT/DS217/8, WT/DS234/16.
33. Dispute Settlement Body. United States - Continued Dumping and Subsidy Offset Act of 2000 – Report of the Appellate Body. WT/DS217/AB/R, WT/DS234/AB/R.
34. Dispute Settlement Body. United States - Continued Dumping and Subsidy Offset Act of 2000 - Request for Consultations by Australia, Brazil, Chile, the European Communities, India, I/.../sia, Japan, Korea and Thailand. G/ADP/D31/1, G/L/430, G/SCM/D39/1, WT/DS217/1.
35. Dispute Settlement Body. United States - Continued Dumping and Subsidy Offset Act of 2000 - Request for the Establishment of a Panel by Australia, Brazil, Chile, the European Commu/.../sia, Japan, Korea and Thailand. WT/DS217/5.
36. Dispute Settlement Body. United States - Continued Dumping and Subsidy Offset Act of 2000 - Report of the Panel. WT/DS217/R, WT/DS234/R.

### **Interneto šaltiniai**

37. Bendradarbiavimas su tarptautinėmis organizacijomis. Pasaulio prekybos organizacija. <http://www.urm.lt/index.php?1392278765>; prisijungimo laikas: 2008-10-10.
38. Busch M. L., Reinhardt E. The Evolution of GATT/WTO Dispute Settlement. [http://www9.georgetown.edu/faculty/mlb66/TPR2003\\_Busch\\_Reinhardt.pdf](http://www9.georgetown.edu/faculty/mlb66/TPR2003_Busch_Reinhardt.pdf); prisijungimo laikas: 2008-09-14.
39. Busch M. L., Reinhardt E. Third Parties and WTO Dispute Settlement. [http://www.ssc.upenn.edu/centers/browncip/2006\\_2007%20papers/WP%2058%203%20Busch%20and%20Reinhardt%20proofs.pdf](http://www.ssc.upenn.edu/centers/browncip/2006_2007%20papers/WP%2058%203%20Busch%20and%20Reinhardt%20proofs.pdf); prisijungimo laikas: 2008-09-14.
40. Busch M. L., Reinhardt E. Testing international trade law: empirical studies of GATT/WTO dispute settlement.

- <http://userwww.service.emory.edu/~erein/research/titl.pdf>; prisijungimo laikas: 2008-08-21.
41. Dispute settlement. [http://www.wto.org/english/tratop\\_e/dispu\\_e/dispu\\_e.htm](http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/dispu_e.htm); prisijungimo laikas: 2008-10-10.
  42. Some Descriptive Statistics. IFN Working Paper No. 740, 2008. [http://siteresources.worldbank.org/INTRES/Resources/469232-1107449512766/DescriptiveStatistics\\_031408.pdf](http://siteresources.worldbank.org/INTRES/Resources/469232-1107449512766/DescriptiveStatistics_031408.pdf); prisijungimo laikas: 2008-08-21.
  43. Improvements to the GATT Dispute Settlement rules and procedures. [http://www.wto.org/gatt\\_docs/English/SULPDF/91420188.pdf](http://www.wto.org/gatt_docs/English/SULPDF/91420188.pdf); prisijungimo laikas: 2008-08-25.
  44. LR užsienio reikalų ministro A. Valionio kalba Europos studentų asociacijos ir Užsienio reikalų ministerijos organizuotoje konferencijoje „PPO Dohos derybų raundas. Ambicijos ir iššūkiai“. <http://www.urm.lt/index.php?-1589489616>; prisijungimo laikas: 2008-10-14.
  45. Jackson J. H. The Role and Effectiveness of the WTO Dispute Settlement Mechanism. [http://muse.jhu.edu/journals/brookings\\_trade\\_forum/v2000/2000.1jackson.html](http://muse.jhu.edu/journals/brookings_trade_forum/v2000/2000.1jackson.html); prisijungimo laikas: 2008-10-14.
  46. Marrakesh declaration of 15 april 1994. [http://www.wto.org/english/docs\\_e/legal\\_e/marrakesh\\_decl\\_e.pdf](http://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/marrakesh_decl_e.pdf); prisijungimo laikas: 2008-08-25.
  47. Members and Observers. [http://www.wto.org/english/thewto\\_e/whatis\\_e/tif\\_e/org6\\_e.htm](http://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/org6_e.htm); prisijungimo laikas: 2007-12-04.
  48. Petersmann E. U. The GATT/WTO Dispute Settlement System. [http://books.google.com/books?id=2bM3pcrarVEC&printsec=frontcover&dq=dispute+settlement&hl=lt&source=gbs\\_summary\\_r&cad=0](http://books.google.com/books?id=2bM3pcrarVEC&printsec=frontcover&dq=dispute+settlement&hl=lt&source=gbs_summary_r&cad=0); prisijungimo laikas: 2008-10-10.
  49. The WTO. [http://www.wto.org/english/thewto\\_e/thewto\\_e.htm](http://www.wto.org/english/thewto_e/thewto_e.htm); prisijungimo laikas: 2008-10-10.
  50. Read R. Trade dispute settlement mechanisms: the WTO dispute settlement understanding in the wake of the GATT. Working Paper 2005/012. <http://www.lums.lancs.ac.uk/publications/viewpdf/002303/>; prisijungimo laikas: 2008-10-30.
  51. Reinhardt E. Aggressive Multilateralism: The Determinants of GATT/WTO Dispute Initiation, 1948-1998. <http://userwww.service.emory.edu/~erein/research/initiation.pdf>; prisijungimo laikas: 2008-09-14.

52. The GATT years: from Havana to Marrakesh.  
[http://www.wto.org/english/thewto\\_e/whatis\\_e/tif\\_e/fact4\\_e.htm](http://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/fact4_e.htm); prisijungimo laikas: 2008-09-14.
53. The WTO in Brief.  
[http://www.wto.org/english/thewto\\_e/whatis\\_e/inbrief\\_e/inbr02\\_e.htm](http://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/inbrief_e/inbr02_e.htm); prisijungimo laikas: 2007-12-04.
54. Understanding on rules and procedures governing the settlement of disputes.  
[http://www.wto.org/english/docs\\_e/legal\\_e/28-dsu.pdf](http://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/28-dsu.pdf); prisijungimo laikas: 2008-08-25.
55. Understanding regarding notification, consultation, dispute settlement and surveillance.  
[http://www.wto.org/gatt\\_docs/English/SULPDF/90970178.pdf](http://www.wto.org/gatt_docs/English/SULPDF/90970178.pdf); prisijungimo laikas: 2008-08-25.
56. Užsienio prekybos politika. <http://www.urm.lt/index.php?-1854683632>; prisijungimo laikas: 2008-10-10.
57. Zimmermann T. A. WTO Dispute Settlement at Ten: Evolution, Experiences and Evaluation. <http://129.3.20.41/eps/it/papers/0504/0504003.pdf>; prisijungimo laikas: 2008-09-14.
58. Zimmermann T. A. Negotiating the review of the WTO Dispute Settlement Understanding. [http://mpira.ub.uni-muenchen.de/4498/1/MPRA\\_paper\\_4498.pdf](http://mpira.ub.uni-muenchen.de/4498/1/MPRA_paper_4498.pdf); prisijungimo laikas: 2008-08-21.

## SANTRAUKA

**Darbo tema:** PPO reikšmė tarptautinės prekybos reguliavime. 2008 m.

**Raktiniai žodžiai:** Pasaulio prekybos organizacija, PPO, Bendrasis susitarimas dėl tarifų ir prekybos, GATT, Ginčų sprendimo sistema, Ginčų sprendimo taryba, tarptautinė prekyba, liberalizavimas.

**Santraukos turinys:** darbe nagrinėjama Pasaulio prekybos organizacijos veikla, jos struktūrinio elemento – Ginčų sprendimo sistemos – struktūra, veiklos aspektai, teisinė praktika sprendžiant ginčus ir jos poveikis tarptautinei prekybai.

Pasaulinė prekybos organizacija veiklą pradėjo 1995 m. Ji pakeitė nuo 1947 m. veikusį Bendrąjį susitarimą dėl tarifų ir prekybos. Ginčų sprendimo sistema buvo įtvirtinta Urugvajaus raundo metu, Susitarime dėl taisyklių ir tvarkos, reglamentuojančių ginčų sprendimą, kas sudarė galimybę Pasaulio prekybos organizacijos veiklos rėmuose nagrinėti kylančius tarptautinius prekybinius ginčus.

Lietuvoje ši tema mažai nagrinėta – tai lemia temos aktualumą. Darbe aptariami literatūroje nepakankamai analizuota, tačiau aktuali ir reikšminga Pasaulio prekybos organizacijos Ginčų sprendimo sistemos teisinė praktika, sisteminami ir analizuojami nagrinėti ginčai. Analizuodama Pasaulio prekybos organizacijos Ginčų sprendimo sistemą autorė pateikia jos sampratą ir pagrindinius veiklos duomenis, taip atskleisdama šio instituto padėtį ir reikšmę tarptautinėje prekyboje.

Baigiamojo darbo tyrimo rezultatų analizė leido padaryti tokias išvadas: Ginčų sprendimo sistemoje nagrinėjami tarptautiniai prekybiniai ginčai, kurie kyla tarp Pasaulio prekybos organizacijos šalių narių dėl organizacijos rėmuose sudarytų susitarimų. Nuo 1997 m. nagrinėjamų ginčų skaičius mažėja. Tai sąlygoja teisės normų, reguliuojančių tarptautinę prekybą, harmonizavimas, pagal teisės aktų reikalavimus vykdoma šalių narių prekyba ir teisės normų pritaikymas prie besikeičiančių prekybos sąlygų. Tačiau pastebima ir Ginčų sprendimo sistemos veiklos trūkumų – nesilaikoma terminų, nėra sankcijų, užtikrinančių jų paisymą, ginčų sprendimo institucijų pranešimai ilgai įgyvendinami. Tai sąlygoja pokyčių poreikį, atitinkamai šalinant minėtus trūkumus, siekiant ir toliau veiksmingai reguliuoti tarptautinės prekybos taisyklių laikymąsi.

## SUMMARY

**Topic of the paper:** Importance of WTO in International Trade Regulation. 2008

**Keywords:** World Trade Organization (WTO), General Agreement on Tariffs and Trade (GATT), Dispute Settlement System, Dispute Settlement Body, international trade, liberalization.

**Content of the summary:** the paper deals with the activities of the World Trade Organization and structure, aspects of activities, law practice in settlement of disputes and the impact on international trade of its structural unit, i.e. Dispute Settlement System.

The World Trade Organization started its activities in 1995. It replaced the General Agreement on Tariffs and Trade which was in force since 1947. The Dispute Settlement System was approved during the Uruguay Round in the Agreement on Rules and Procedure Regulating Settlement of Disputes which allowed to hear the international trade disputes arising within the limits of the World Trade Organization.

This topic has not been sufficiently examined in Lithuania and this fact determines the relevance of the topic. The law practice of the Dispute Settlement System of the World Trade Organization, which is relevant and significant, but has not been sufficiently analyzed in literature yet however, is discussed and the settled disputes are systematized and analysed in the paper. While analysing the Dispute Settlement System of the World Trade Organization, the author of the paper provides its conception and main information on its activities as well as reveals the role and importance of this institution in international trade.

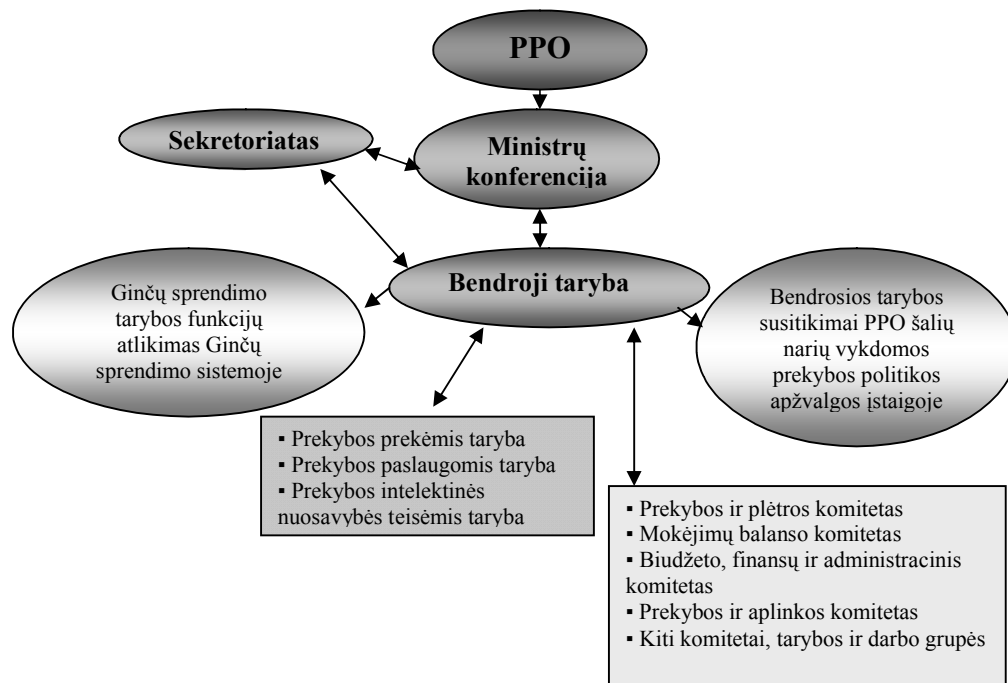
The analysis of the result of the research carried out for the final paper allowed to make the following conclusions: the international trade disputes arising between the member states of the World Trade Organization regarding the agreements made within the limits of the organization are heard in the Dispute Settlement System. The number of disputes to be heard decreases since 1997. This is determined by harmonization of the legislation regulating international trade, observance of the requirements of the legislation by the member states in trade and application of legal norms to the shifting conditions of trade. However, the defects of the activities of the Dispute Settlement System have also been noticed – failures to meet deadlines, absence of sanctions ensuring their observance, long-lasting implementation of the notices of disputes settlement institutions. This has determined the need for changes by eliminating the abovementioned defects respectively with a view to further successful regulation of observance of the regulations on international trade.

SANTRUMPOS

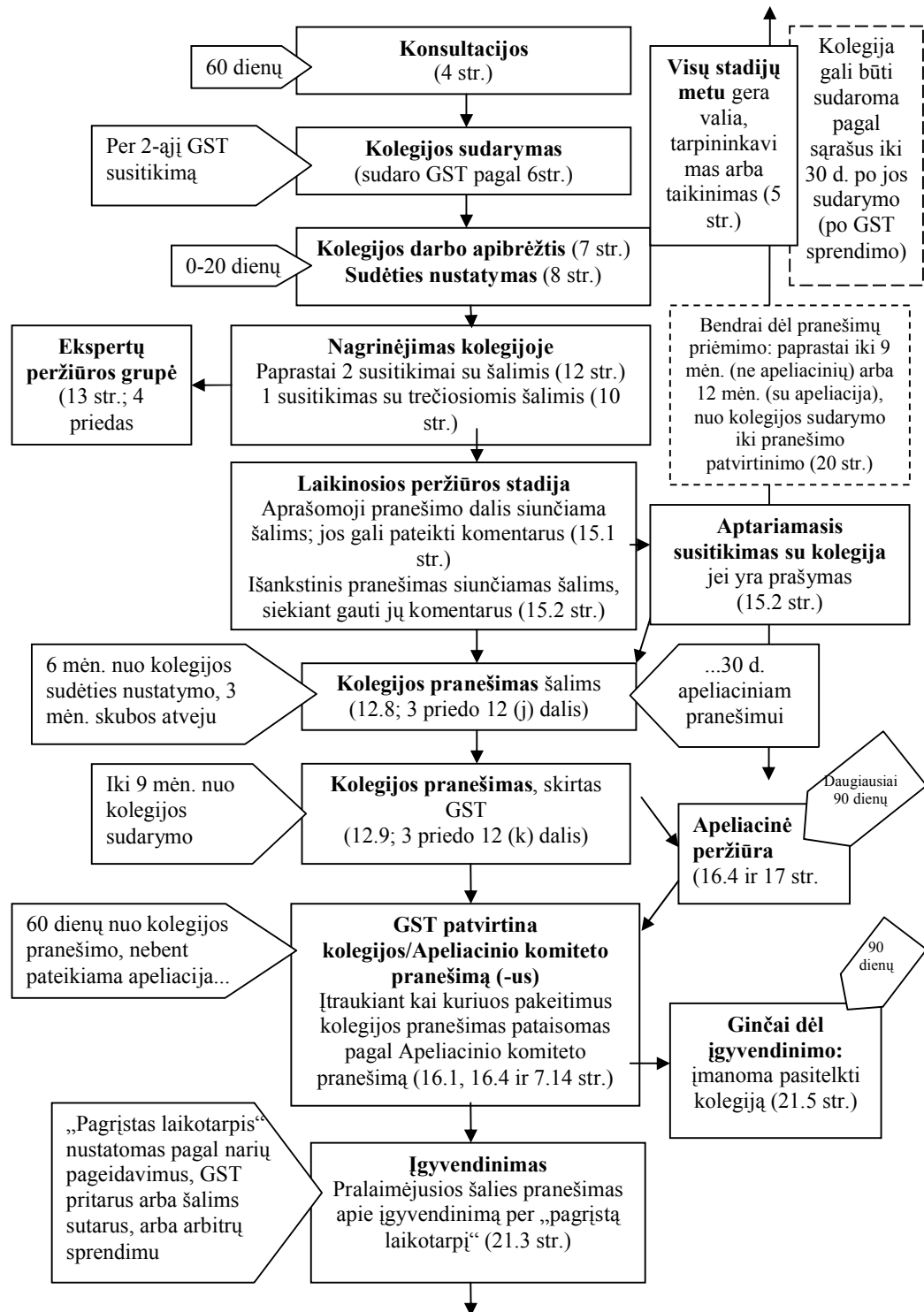
- AD – Sutartis dėl GATT 1994 VI straipsnio įgyvendinimo (Antidempingo susitarimas)
- AG – Sutartis dėl žemės ūkio
- ATC – Sutartis dėl tekstilės ir aprangos
- CV – Sutartis dėl GATT 1994 VII straipsnio įgyvendinimo
- EC – Europos Komisija
- EEB – Europos Ekonominė Bendrija
- ES – Europos Sąjunga
- GATS – Bendrasis susitarimas dėl prekybos paslaugomis
- GATT – Bendrasis susitarimas dėl muitų tarifų ir prekybos 1994
- GPA – Sutartis dėl viešųjų pirkimų
- GST – PPO Ginčų sprendimo taryba
- IL – paaiškinimų sąrašas, esantis TRIMs prieduose
- ILA – Sutartis dėl importo licencijavimo tvarkos
- Įstatymas – JAV taikomas Tėstinis 2000 m. dempingo ir subsidijų kompensavimo įstatymas
- Komisija – ginčo nagrinėjimui PPO sudaroma specialistų grupė
- PPO – Pasaulio prekybos organizacija
- SCM – Sutartis dėl subsidijų ir kompensacinių priemonių
- SG – Sutartis dėl specialiųjų rinkos apsaugos (protekcinė) priemonių
- SPS – Sutartis dėl sanitarinių ir fitosanitarinių priemonių taikymo
- Susitarimas - Susitarimas dėl taisyklių ir tvarkos, reglamentuojančių ginčų sprendimą
- TBT – Sutartis dėl techninių prekybos barjerų
- TRIMS – Sutartis dėl su prekyba susijusių priemonių investicijoms
- TRIPS – Sutartis dėl intelektualinės nuosavybės teisių prekyboje

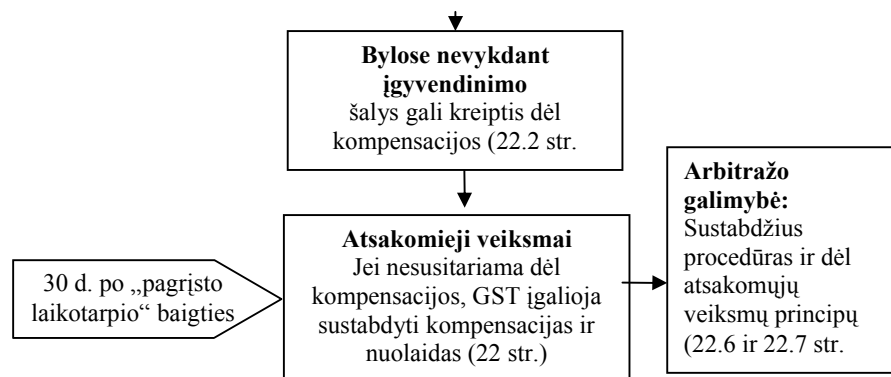


## PPO INSTITUCIJŲ STRUKTŪRA IR TARPUSAVIO SĄVEIKA



## PPO GINČŲ NAGRINĖJIMO SCHEMA





Šaltinis: P. Bossche, 2005. P. 205.

ŠALIŲ, DALYVAVUSIŲ PPO GINČŲ NAGRINĖJIMO PROCESĖ, SUSKIRSTYMAS Į GRUPES<sup>150</sup>

G2	IND	DEV	LDC
EK JAV	Australija Bulgarija Čekija Estija Hon Kongas - Kinija Islandija Izraelis Japonija Kanada Kipras Korėja Kroatija Latvija Lenkija Lichtenšteinas Lietuva Makedonija Malta Meksika Norvegija Naujoji Zelandija Olandija Rumunija Singapūras Slovakija Slovėnija Šveicarija Turkija Vengrija	Albanija Antigva ir Barbuda Argentina Armėnija Barainas Barbadosas Belize Bolivija Bostvana Brazilija Brunei Darusalam Côte d'Ivoire Čilė Dominikos Respublika Egiptas Ekvadoras El Salvadoras Fiji Filipinai F. Yug. Rep. Maced Gabonas Grenada Guana Gvatemala Hondūras Indija Indonezija Jamaika Jordanija Jungtiniai Arabų Emiratai Kamerūnas Kataras Kenija Kinija Kinijos Taipai	Afganistanas Angola Bangladešas Beninas Burkina Faso Burundis Butanas Cape Verde Centrinė Afrikos Respublika Čadas Džibutis Etioipija Gambija Gvinėja Gvinėja - Bisau Haitis Kambodža Kongas Laosas Lesotas Madagaskaras Malavis Maldyvai Malis Mauritanija Mozambikas Mianmaras Nepalas Nigerija Pusiaujo Gvinėja Ruanda Samoa Sao Tome ir Principe Senegalas Siera Leonė

4 priedo tęsinys kitame puslapyje

<sup>150</sup> G2 grupei priskiriama tik pirmųjų 15 EB narių, kitos nėra įtraukiamos. LDC grupė atitinka didžiausią sąrašą mažiausiai išsivysčiusių šalių, sudarytą Jungtinių Tautų, šis sąrašas pateikiamas PPO internetiniame puslapyje [http://www.wto.org/english/thewto\\_e/whatis\\_e/tif\\_e/org7\\_e.htm](http://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/org7_e.htm). IND grupei šalys priskirtos remiantis OECD narių sąrašą, kuris pateikiamas oficialioje OECD internetinėje svetainėje [http://www.oecd.org/pages/0,3417,en\\_36734052\\_36761800\\_1\\_1\\_1\\_1\\_1,00.html](http://www.oecd.org/pages/0,3417,en_36734052_36761800_1_1_1_1_1,00.html), šiai grupei priskirtos ir nepriklausančios OECD šalys, kurios tapo EK narėmis ir nepriskirtos G2 grupei arba yra pradėjusios derybas dėl narystės. IND priskirtos šalys, kurios nėra OECD narės, bet turi aukštą kapitalo pajamas, kaip, pvz., Singapūras. DEV grupė susideda iš visų šalių, kurios neįeina į kitas mūsų sudarytas grupes.

G2	IND	DEV	LDC
		Kirgizijos Respublika Kolumbija Kongas Kosta Rika Kuba Kuveitas Marokas Malaizija Makao - Kinija Mauricijus Moldova Mongolija Namibija Nikaragva Nigerija Omanas Pietų Afrika Pakistanas Panama Papua Naujoji Gvinėja Peru Saudo Arabija St. Lucia St. Kitts ir Nevis St. Vincent ir The Gr Suriname Svazilandas Šri Lanka Tailandas Tanzanija Trinidad ir Tobago Tunisas Urugvajus Venesuela Vietnamas Virdžinija Zimbabvé	Solomonų salos Sudanas Togo Uganda Vanuatu ir Yemen Zambija

Šaltinis: H. Horn, P. C. Mavroidis (2008).